

**T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**SURİYELİ MÜLTECİ KADINLARIN FİZİKSEL
AKTİVİTE DENEYİMLERİNİN KÜLTÜRLEŞME
BAĞLAMINDA İNCELENMESİ**

Beyza CANBAZ KILIÇ

Spor Bilimleri ve Teknolojisi Programı

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ANKARA

2020

TEŞEKKÜR

Danışmanım Canan hocama bu süreçteki değerli görüşleri, çıkmaz anlarımdaki yol göstericiliği ve motivasyonumun azaldığı anlarda esirgemediği manevi desteği için teşekkürlerimi sunarım.

Tezime olan değerli katkılarından ve yapıcı eleştirilerinden dolayı Prof. Dr. Sema BUZ, Doç. Dr. Alanur ÇAVLİN, Doç. Dr. Ayda KARACA ve Dr. Öğr. Üyesi Funda AKCAN AMCA hocalarıma çok teşekkür ederim.

Bu tez çalışmasına başlarken katılımcılara ulaşmamda yardımcı olan Gökhan Saçmalıoğlu'na ve görüşmelerimdeki tercümanlık destekleri için Tuğba Uslu ile Wala'a Al-Deges'e yardımları için çok teşekkür ederim.

Araştırmaya gönüllü olarak katılan, evlerini ve sofralarını sınır tanımaz misafirperverlikleri ile açan, bu süreçte paylaştıkları hikâyeler ile hayata bakışımı farklılaştıran çok değerli katılımcılar, bana zaman ayırdığınız ve tezime olduğu kadar bana da kazandırdıklarınız için çok teşekkürler.

Benim bugünlere gelmemde emeğinin, sevgisinin ve desteğinin ucu bucağı olmayan, eğitime ve öğrenmeye olan sevdası ile bize her zaman örnek olan canım annem Fetiye Canbaz, bu süreci atlatmamda sağladığın manevi destek çok kıymetli. Sosyal, aktif, neşeli, mücadeleci ve sevgi dolu babam, Talat Canbaz, çok yönlü kişiliğin ve yaşam enerjinin hayatı algılayışımda bana her zaman ışık oldu. İyi ki varsın! Canım kardeşim Ceyda, hayat yollarımızı hep kesiştirdi. Küçükken olduğu gibi yine aynı okulda ve birlikteyiz. Bu süreçteki tatlı sürprizlerin ve bunaldığım anlardaki bahçe sohbetlerin için teşekkür ederim. Ailemizin en küçüğü Ece, seninle aynı şehirde olmasak da sık sık aramalarınla yanımda olduğun için teşekkür ederim.

Hayat arkadaşım İhsan, ikimizin de tez macerası sürerken hayatlarımızı birleştirme kararı aldık. Hayatımın farklı dönemlerinde olduğu gibi bu süreçte de yanımda olduğun için, karşılaştığım bütün zorluklara benimle göğüs gerdiğin ve elimden tuttuğun için, çay servislerin için, tez yazmak için sabahladığım zamanlarda sık sık uykundan uyanıp bana eşlik ettiğin için çok teşekkür ederim. Güzel günler bizimle olsun.

Ve çocuklarım Ceku ile Bedük... Zaman fark etmeksizin mırırmır desteğinizle beni rahatlattığınız, kaygılarımı kısa süreliğine de olsa alıp götürdüğünüz için teşekkürler. Sizi çok seviyorum!

ÖZET

Canbaz Kılıç, B. Suriyeli Mülteci Kadınların Fiziksel Aktivite Deneyimlerinin Kültürleşme Bağlamında İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Spor Bilimleri ve Teknolojisi Programı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2020. Bu araştırmanın amacı Suriyeli mülteci kadınların göç sonrası fiziksel aktivite deneyimlerini kültürleşme süreçlerini dikkate alarak ortaya çıkarmaktır. Araştırmalar göç eden kadınların fiziksel aktivite düzeylerinin düşük olduğunu göstermektedir. Ayrıca Türkiye’de yaşayan Suriyeli mülteci kadınların fiziksel olarak aktif olmayan risk grubunda olduğu istatistiksel olarak bilinmektedir. Kültürleşme kuramı, bireylerin kültürel anlamda geçişleri nasıl deneyimlediğini göstermede bir bakış açısı sağlamaktadır. Bu sebeple mülteci kadınların yerleştikleri ülkedeki fiziksel aktivite deneyimlerinin iki kültürle bağlantılı olarak ortaya çıkarılmasında yol göstericidir. Nitel araştırma paradigması ile yürütülen bu tez çalışması 19-62 yaş aralığındaki 16 Suriyeli kadın katılımcı ile yürütülmüştür. Araştırmanın verileri yarı-yapılandırılmış bireysel görüşmeler aracılığıyla inşa edilmiştir. Bireysel görüşmeler katılımcıların isteğine bağlı olarak Arapça veya Türkçe dillerinde gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sonucunda elde edilen veriler tematik analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda iki temaya ulaşılmıştır: “Türkiye’de Yaşam ve Kültürleşme” ile “Mülteci Kadınların Fiziksel Aktivite Deneyimleri”. Yapılan analiz sonucunda elde edilen verilere göre mülteci kadınlar kültürleşme sürecinde, yasal ve toplumsal temelde kadınlara yönelik farklı yaklaşımları iki kültür temelinde kıyaslamıştır. Yeni kültür, kadınların Türkiye’de kendilerini görece özgür olarak hissetmelerine sebep olurken aynı zamanda fiziksel aktivite deneyimlerinde de olumlu anlamda değişime sebep olmuştur. Türkiye kültüründe kadınların toplumsal hayattaki konumu ve fiziksel aktiviteye katılımları, Türkiye’de yerel yönetimlerin fiziksel aktiviteye ilgisinin artması, Türkiye’deki spor medyası ve mültecilere sağlanan toplumsal desteğin kadınların fiziksel aktivite deneyimlerini olumlu yönde etkileyen kültürleşme faktörleri olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Göç, toplumsal cinsiyet, fiziksel aktivite, kültürleşme, Suriyeli mülteci kadınlar

ABSTRACT

Canbaz Kılıç, B. The Examination of Physical Activity Experiences of Syrian Refugee Women in the Context of Acculturation. Hacettepe University Graduate School of Health Sciences of Sport Sciences and Technology Program Master Thesis, Ankara, 2020. The aim of this study is to reveal the post migration physical activity experiences of Syrian refugee women by taking into consideration their acculturation process. Researches have shown that refugee women have low levels of physical activity. In addition, Syrian refugee women are physically inactive risk group in Turkey. The theory of acculturation provides an insight into how individuals experience cultural transitions. For this reason, it is a guide to revealing the physical activity experiences of refugee women in the country of residence in connection with the two cultures. This thesis was conducted with a qualitative research paradigm with 16 Syrian female participants aged 19-62. The data of the research was constructed through semi-structured individual interviews. Individual interviews were conducted in Arabic or Turkish languages based upon the request of the participants. The data obtained from the interviews were analyzed by thematic analysis method. The result of the analysis is achieved by two themes: "Life in Turkey and Acculturation" and "Physical Activity Experiences of Refugee Women". According to the data obtained as a result of the analysis, refugee women compared different approaches towards women in the cultural and social sense on the basis of two cultures. New culture in Turkey lead to feel themselves as free relatively also this situation affect the physical activity experiences of refugee women in the positive sense. It is seen that the position in the social life of women in Turkey culture and their physical activity participation, increased interest in physical activity of local governments in Turkey, sports media and social support provided to refugees are acculturation factors that influence positively physical activity experiences of refugee women.

Key Words: Migration, gender, physical activity, acculturation, Syrian refugee women

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	iii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	iv
ETİK BEYAN	v
TEŞEKKÜR	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	ix
ŞEKİLLER	xii
TABLolar	xiii
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	2
1.2. Araştırmanın Önemi	2
2. GENEL BİLGİLER	5
2.1. Göç ile İlgili Temel Kavramlar	5
2.1.1. Göçmen	6
2.1.2. Sığınmacı	6
2.1.3. Mülteci	7
2.1.4. Türkiye’de Yaşayan Suriyelileri Adlandırma Problemi	8
2.2. Zorunlu Göç Bağlamında Kadın Mülteciler: Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Kadın Mültecilerin Deneyimleri	9
2.3. Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi	12
2.3.1. Kültürleşme	13
2.3.2. Toplumsal Cinsiyet Düzeni	16
2.4. Kültürleşme, Fiziksel Aktivite ve Sağlık	17
2.5. Suriye’de Fiziksel Aktiviteyi Kadınların Gözünden Anlamak	20
2.6. Türkiye’de Yaşayan Suriyelilerle İlgili Spor ve Fiziksel Aktivite Araştırmaları	22
3. BİREYLER VE YÖNTEM	25
3.1. Araştırma Yaklaşımı	25

3.2. Araştırma Alanı	27
3.3. Katılımcılar	29
3.4. Veri Toplama Araçları	30
3.5. Verilerin Analizi	33
3.6. Araştırmanın Niteliği: “İnandırıcılık” Stratejileri	37
3.7. Araştırmacı Özdeşimselliği	39
3.8. Araştırmanın Etik Boyutu	40
3.9. Araştırmada Karşılaştığım Yöntemsel Güçlükler	43
4. BULGULAR	45
4.1. Türkiye’de Yaşam ve Kültürleşme	45
4.1.1. Göç öncesi, göç süreci ve göç sonrasında mültecilik hikâyeleri	46
4.1.2. Kültürleşmenin Kolaylaştırıcısı: Dil Becerisi	50
4.1.3. Yerleşilen Ülkenin Vatandaşlarının Mültecilere Yönelik Tutumu	56
4.1.4. Mültecilere Sağlanan Toplumsal Destek	59
4.1.5. İki Kültürün Karşılaştırılması: Suriye’de Kadın Olmak	61
4.1.6. İki Kültürün Karşılaştırılması: Türkiye’de (Suriyeli) Kadın Olmak	66
4.2. Suriyeli Mülteci Kadınların Fiziksel Aktivite Deneyimleri	70
4.2.1. Suriye’de Fiziksel Aktivite Deneyimleri	71
4.2.2. Türkiye’de Suriyeli Kadınların Fiziksel Aktivite Deneyimleri	78
5. TARTIŞMA	89
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	95
6.1.Sonuç	95
6.2.Öneriler	98
6.2.1. Gelecek Araştırmalara Öneriler	98
6.2.2. Uygulamaya Yönelik Öneriler	99
7. KAYNAKLAR	100
8. EKLER	112
EK-1: Görüşme Rehberi	

EK-2: Kişisel Bilgi Formu

EK-3: Gönüllü Katılım Formu

EK-4: Etik Kurul İzni

EK-5: Tez Çalışması Orijinallik Raporu ve Dijital Makbuz

9. ÖZGEÇMİŞ

ŞEKİLLER

Şekil	Sayfa
3.1. Araştırmanın Tematik Analiz Şeması	36

TABLolar

Tablo	Sayfa
3.1. Ankara'da yaşayan Suriyelilerin ilçelere göre dağılımı	28
3.2. Araştırmanın katılımcılarına ait sosyo-demografik bilgiler	30
3.3. Alan araştırmasına yönelik süreç çizelgesi	33
4.1. Tema ve alt tema bilgileri	45
4.2. Katılımcıların Kişisel Bilgi Formu'nda beyan ettikleri dil düzeyleri	51

1. GİRİŞ

Suriyeli mülteciler, 2011 yılından bu yana yerinden edilen tahmini 5.673.087 kişi ile şu anda dünyanın en büyük mülteci nüfusunu temsil etmektedir (1). Bu sebeple Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiseri Flippo Grandi, Suriye krizini günümüzün en büyük insani krizi olarak tanımlamaktadır. Türkiye Devleti bu süreçte uyguladığı Açık Kapı Politikası ile günümüzde 3.576.370 geçici koruma kapsamında kayıtlı bulunan Suriyeli mülteciyi (2) sınırları içerisine kabul ederek bu insani krize yanıt vermede önemli bir rol oynamıştır. 3 buçuk milyonun üzerinde Suriyelinin Türkiye’de bulunması Türkiye’yi en çok mülteci bulunduran ülke konumuna getirmiştir (1). Bu mülteci nüfusunun neredeyse yarısını (%46,04) ise kadın mülteciler oluşturmaktadır (2). 1970’lerden sonra gelişen neoliberal politikaların etkisi, göç eden nüfusun yaklaşık yarısını kadınların oluşturması ve özellikle son 40 yılda artış gösteren göç eden kadın sayısı nedeniyle uluslararası göçün kadınlaştığı ifade edilmektedir (3).

Kadınlar ve kız çocukları toplumsal cinsiyetleri sebebiyle karşılaştıkları zorluklar bakımından bu insani krizden orantısız bir şekilde etkilenmiştir (4). Çatışma, savaş ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti kapsayan göç deneyimleri Suriyeli mülteci kadınların zihinsel ve fiziksel sağlığını etkilemektedir. Özellikle savaş, iç savaş ve çatışma ortamının kadın ve kız çocuklarının sağlığı üzerine getirdiği birçok fiziksel, ruhsal ve sosyal sorunlar bulunmaktadır (5). Suriyeli mülteci kadınların arasında da savaş, çatışma gibi durumlarda şiddete uğrama, aile içi şiddet gibi ruhsal travmalar yaygındır (6). Bu olumsuz etkilerin yanı sıra göçün, göçmenlerin göç ettikleri ülkelerde fiziksel aktivite ve sağlıklı beslenme gibi olumlu sağlık davranışlarını edinmelerinde etkisi olabildiği belirtilmektedir (7).

Küresel gelişmelere paralel olarak son yıllarda artan göç oranları ile birlikte, göç çalışmalarının uluslararası spor bilimleri alanında da artmaya başladığı görülmektedir. İngiltere, Almanya, İsviçre, Amerika Birleşik Devletleri gibi farklı ülkelerde yapılan araştırmalar, mültecilerin fiziksel aktivite ve spor faaliyetlerine daha düşük düzeyde katılım gösterdiğini ortaya koymuştur. Mülteciler, toplumsal sınıf,

toplumsal cinsiyet, din, ırk ve göç kesişimselliğinde konumlandıkları için birbirinden farklı göç, spor ve fiziksel aktivite deneyimlerine sahiptirler.

Türkiye'nin en çok mülteci ve en çok Suriyeli mülteci bulunduran önemli bir ülke olduğu düşünüldüğünde ve özellikle bu göçün kitlesel olarak gerçekleştiği göz önünde bulundurulduğunda, göçün mültecilerin fiziksel aktivite düzeyleri ve sağlıkları üzerinde nasıl bir etki oluşturduğunun bilinmesi önem arz etmektedir. Bu bağlamda yapılan araştırmalara bakıldığında Suriyeli mülteci kadınların fiziksel olarak inaktif risk grubunda olduğu bilinmektedir (8). Ancak literatürdeki veriler nicel metodoloji kullanılarak elde edildiği için mülteci kadınların fiziksel aktivite düzeylerinin düşük olmasının arkasında yatan sebeplere ışık tutmamaktadır. Ulusal spor bilimleri alan yazınına bakıldığında ise Suriyeli mültecilerle ilgili az sayıdaki araştırmanın Suriyeli mülteci çocuk ve gençlerle yürütüldüğü ve Suriyeli mülteci kadınların araştırma konusu olarak ele alınmadığı görülmektedir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı, Suriyeli mülteci kadınların göç sonrası fiziksel aktivite deneyimlerini kültürleşme süreçlerini dikkate alarak incelemektir. Bu bağlamda, Suriyeli mülteci kadınların sosyo-kültürel arka planları ve Suriye'deki fiziksel aktivite deneyimleri doğrultusunda, güncel fiziksel aktivite deneyimlerinin göç ettikleri yeni sosyo-kültürel çevreden nasıl etkilendiği kültürleşme süreçleri dikkate alınarak araştırılacaktır.

1.2. Araştırmanın Önemi

Spor bilimleri alanındaki uluslararası alan yazın incelendiğinde; dünyada gelişen toplumsal ve siyasi olaylara paralel olarak göç ve fiziksel aktivite konulu araştırmaların sayısının son yıllarda arttığı görülmektedir. En çok mülteci bulunduran ülke olan Türkiye'deki göç ile ilgili yapılmış olan araştırmalara bakıldığında ise araştırmalar genel olarak insani yardımlar, barınma, eğitim, sağlık hizmetlerinden faydalanma gibi temel yaşam koşullarının iyileştirilmesi, toplumsal uyum, göçün

psiko-sosyal boyutu, göçmenlerin hukuki statüleri, uluslararası güvenlik vb. konular üzerine odaklanmaktadır (9, 10, 11, 12). Ayrıca mülteci nüfusunun sağlık durumu ve sağlık hizmetlerine erişimi Türkiye'deki göç alan yazınında önemli bir araştırma alanıdır. Suriyeli mülteciler ile yürütülen araştırmaların bulguları ile kamu kurum ve kuruluşları tarafından yayınlanan raporlar, mültecilerin sağlığının hem göç öncesini hem göç sürecini hem de göç sonrasını kapsayacak şekilde fiziksel ve psikolojik olarak olumsuz yönde etkilendiğini göstermektedir.

Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Sağlık Durumu Araştırması (8)'nda, Suriyeli mülteci kadınların %69,5'inin Dünya Sağlık Örgütü'nün fiziksel aktivite önerilerini karşılamadığı belirtilmektedir. Bu sebeple, Türkiyeli kadınlara ve Suriyeli erkeklere oranla fiziksel aktivite düzeyinin düşük olduğu bakanlık raporlarınca belirtilen Suriyeli mülteci kadınların, niceliksel olarak belirtilen bu oranların arkasında yatan sebepleri ve bununla birlikte fiziksel aktiviteye yönelik bilgi düzeylerini, fiziksel aktiviteye yükledikleri anlamı ve önemi çok yönlü bir bakış açısı ile ortaya çıkaracak araştırmalara ihtiyaç vardır. Ayrıca bireylerin fiziksel aktiviteye yönelik bilgileri, deneyimleri, duyguları ve motivasyonları içinde bulunulan toplum ve kültürden etkilendiği için (13), mülteci kadınların fiziksel aktivite deneyimlerini incelerken köken kültürün ve yeni toplumun kültürel dinamiklerinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. (14, 15). Ancak Türkiye'de spor bilimleri alanında yürütülmüş göç, spor ve fiziksel aktivite konulu araştırmalar incelendiğinde az sayıda olan araştırmaların mülteci çocuk ve gençlere yönelik olduğu (16, 17, 18, 19, 20) ve kadınların fiziksel aktivite deneyimlerini ele alan araştırmanın olmadığı görülmektedir.

Yukarıda bahsettiğim alan yazında yer alan bilimsel bilgiler bu araştırmayı yürütmeyi birçok yönden önemli hale getirmektedir:

- 1- Fiziksel aktivite ve sağlık düzeyi düşük olan ve bu bağlamda yalnızca nicel verilerle sınırlı bilimsel bilgi üretilmiş Türkiye'deki Suriyeli mülteci kadınların fiziksel aktivite deneyimlerini nitel paradigma ile incelemenin alan yazına metodolojik bir zenginlik ve yeni bir bilgi katacağı düşünülmektedir.

- 2- Türkiye’de yaşayan Suriyeli mülteci kadınların fiziksel aktivite deneyimlerini; köken kültürün özellikleri ve yeni toplumun kültürel dinamikleri ile etkileşimsel bir biçimde ele alabilmeyi sağlayacak kültürleşme kuramını ve göçün kadınlık hallerini nasıl değiştirdiğini ve buna bağlı olarak mülteci kadınların fiziksel aktivite deneyimlerini nasıl etkilediğini ortaya çıkarabilmemi sağlayacak toplumsal cinsiyet düzeni kavramını kullanmanın zengin bir kuramsal yaklaşım sağlayabileceği düşünölmektedir.
- 3- Spor bilimleri alanındaki göç çalışmalarında, Suriyeli göçmenlerin de dahil olduğu, onların fiziksel aktivite deneyimlerinin araştırılmaya başlandığı ve ilgili politikalara temel oluşturduğu bilinmekle birlikte, dünyada Suriyeli mülteci sayısının en fazla olduğu Türkiye’de çeşitli araştırma verilerine dayalı üretilen politikalarda spor ve fiziksel aktiviteye gereken önem verilmemektedir. Bu araştırma sonucunda ortaya çıkacak mülteci kadınların kültürleşme ve fiziksel aktivite deneyimlerine yönelik bilimsel verilerin ilgili sosyal politikaların geliştirilmesinde veri sağlayabileceği düşünölmektedir.

2. GENEL BİLGİLER

Suriyeli mülteci kadınların fiziksel aktivite deneyimlerini incelediğim bu tez çalışmasının genel bilgiler bölümünde öncelikle göç ile ilgili temel kavramları açıklayacağım. Daha sonra zorunlu göç bağlamında Türkiye'ye gelen kadın mültecilerin göç deneyimlerini ilgili literatür üzerinden inceleyeceğim. Araştırmanın kuramsal çerçevesini oluşturan kültürleşme ve toplumsal cinsiyet düzenini açıkladıktan sonra spor bilimlerinde yer alan kültürleşme ve fiziksel aktivite konulu araştırmaları tartışacağım. Son olarak Suriye'de kadınların gözünden fiziksel aktiviteyi ve Türkiye'de yaşayan Suriyelilerle ilgili fiziksel aktivite verilerini sunarak genel bilgiler bölümünü tamamlayacağım.

2.1. Göç ile İlgili Temel Kavramlar

İnsanlığın başlangıcından günümüz modern dünyasına kadar önemli bir olgu olarak süregelen göç, 20. yüzyıldan itibaren küreselleşme ile birlikte artarak ele alınan konuların başında gelmektedir. Hannah Arendt (21) bu noktada çağımızın “yeni bir insan türü” yarattığını belirtmektedir. Bu yeni insan türünün adı ulusal ve uluslararası kanunlar, sözleşmeler ve yönetmeliklere göre değişmekle birlikte göçmen, sığınmacı, mülteci, misafir ya da yerinden edilmiş kişi olabilmektedir. Bütün bu adlandırmaları göç etmek eylemi üzerinden ortak bir paydada birleştirerek, “göçmen” terimini şemsiye bir kavram olarak kullanmanın hatalı olduğu ifade edilmektedir. Ulusal ve uluslararası kuruluşlar, medya kuruluşları gibi göç konusu ile ilgili bilgi üreten ve bu bilgiyi kamusal alanda dolaşıma servis eden kurum ve kuruluşların göçmen kavramının tanımını netleştirmesi ve doğru bir şekilde kullanması gerekmektedir. Çünkü göçmen ve mülteci kişiler birbirlerinden farklı hikâyelere ve arka planlara sahip göç özneleridir. Ayrıca bu tanımların doğru şekilde kullanılmasının mültecilerin yaşamları ve güvenlikleri açısından da önem taşıdığı belirtilmektedir (22).

Uluslararası Göç Örgütü, göç konusunu ele alan kurumların, kuruluşların ve kişilerin bu konu üzerinde çalışırken kavram karmaşası yaşamasının önüne geçmek, göç alanında ortak bir dil kullanımı oluşturmak ve uluslararası iş birliğini sağlamak

amacıyla ‐Göç Terimleri Sözlüğü‐nü bir araç olarak sunmuştur. Bu sözlükte göç, ‐Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirdiği nüfus hareketleri‐ olarak tanımlanmaktadır (23). Ayrıca bu tanıma ‐mültecilerin, yerinden edilmiş kişilerin, ekonomik göçmenlerin, aile birleşimi gibi farklı amaçlarla hareket eden kişilerin göçü de dâhil‐ edilmektedir. Tanımdan da anlaşılacağı üzere göçmen, mülteci ya da yerinden edilmiş kişiler yani göçü deneyimleyen farklı göç özneleri göçmen olmak konusunda değil, göç etmek eyleminde ortak paydada birleşmektedir. Göç eden kişilerin arka planlarını ve onların göç deneyimlerini, yerleştikleri ülkelerdeki hukuki süreçlerini, ulusal ve uluslararası sözleşmeleri, yönetmelikleri ve kanunları göz önünde bulundurduğumuzda ise göç öznelerini adlandırmak konusunda farklılaşmalar söz konusu olabilmektedir. Bu adlandırmaların doğru yapılması önem arz etmektedir. Bu sebeple öncelikle göçmen, sığınmacı ve mülteci kavramlarının açıklamasını gerçekleştireceğim.

2.1.1. Göçmen

Göç Terimleri Sözlüğü’nde göçmen kavramı, ‐Maddi ve sosyal koşullarını iyileştirmek ve kendileri ve ailelerine ilişkin beklentilerini geliştirmek amacıyla başka bir ülkeye veya bölgeye hareket eden kişiler ve aile fertleri‐ olarak tanımlanmıştır (24). Tanımdan anlaşılacağı üzere göçmen, ekonomik ya da sosyal koşullarını daha iyi bir konuma getirmek üzere yani ‐kişisel rahatlık‐ amacıyla ve herhangi bir zorlama olmaksızın yer değiştirme hareketini gerçekleştiren kişi olarak tanımlanmaktadır. Kişilerin durumunu iyileştirmek amacı dışında göçmenleri diğer göç eden öznelerden ayıran diğer unsur göçmenleri kabul edip etmeme kararının göç edilen ülkenin inisiyatifinde olmasıdır.

2.1.2. Sığınmacı

Sığınmacı kavramı Göç Terimleri Sözlüğü’nde, ‐Zulüm veya ciddi zarardan korunmak amacıyla, kendi ülkesi dışında bir ülkede güvenlik arayışında olan ve ilgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde mültecilik statüsüne ilişkin yaptığı başvurunun sonucunu bekleyen kişi‐ olarak tanımlanmaktadır. Sığınmacılık,

mültecilik statüsüne yönelik yapılan başvuruyu bekleme süreci olduğu için geçici bir statüyü ifade etmektedir. Başvurunun sonucu tamamlanana kadar sığınmacı kişilerin insanca yaşamaları için asgari standartların sağlanması başvuru yapılan devletin görevi olarak belirtilmektedir (25). Dolayısıyla sığınmacılık, mültecilik başvurusunun sonucunu beklerken başvuru gerçekleştirilen devlet tarafından kişinin korumaya alındığı ön aşamayı ifade eden sürecin bir parçasıdır.

2.1.3. Mülteci

1984 Cartagena Bildirisi, 1969 Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi ve 1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme (Cenevre Sözleşmesi) mültecinin tanımını ele alan hukuki metinlerdir. Türkiye'nin de taraf devlet olduğu 1951 Birleşmiş Milletler (BM) Cenevre Sözleşmesi'ne göre mülteciliğin tanımı şu şekilde yapılmaktadır:

“İrki, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden, ilgili ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen kişilere mülteci denir.”

Türkiye bu sözleşme kapsamında mülteci olarak kabul edeceği kişilere yönelik ilk etapta 3 kısıtlama getirmiştir:

- 1- Zaman sınırlaması: Türkiye yalnızca 1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sebebiyle mültecilik statüsü tanıyacaktır.
- 2- Haklar sınırlaması: Sözleşme hükümleri mültecilere, Türk vatandaşlarına tanınan haklardan daha fazlasını vereceği şeklinde yorumlanmayacaktır.
- 3- Coğrafi sınırlama: Türkiye yalnızca Avrupa'dan gelenlere mülteci statüsü tanımaktadır. Avrupa dışından gelen ve mülteci statüsü kriterlerini taşıyanları ise “şartlı mülteci” olarak kabul edecektir.

1967 Protokolü'nün yürürlüğe girmesiyle birlikte zaman sınırlamasını kaldırarak mülteci tanımının kapsamına giren herkese uygulanmaya başlamıştır. Bu bağlamda Türkiye'de doğrudan uluslararası koruma alanındaki ilk yasa olma özelliğini taşıyan 2013 tarihli 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Yasası'na göre Türkiye'deki güncel mülteci tanımının kapsamı şu şekildedir:

“Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için ülkesinin (vatansız olması halinde ise önceden yaşadığı ülkenin) korumasından yararlanamayan ya da yararlanmak istemeyen, bu nedenle de ülkemizde sığınma talebinde bulunan yabancılara statü belirleme işlemi sonucunda ‘mülteci’ statüsü verilmektedir.”

2.1.4. Türkiye’de Yaşayan Suriyelileri Adlandırma Problemi

2011’de Suriye’de başlayan iç savaş sonucunda Suriye’den diğer güvenli ülkelere göçler başlamıştır. 21 Kasım 2019’da güncellenen Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin verilerine göre Suriye’de yaşayan 5.660.187 kişi (yerleştikleri ülkede kayıtlı olan) daha güvenli bir ülkede yaşamlarını sürdürmek adına Türkiye, Lübnan, Ürdün, Almanya, Irak, Mısır, İsviçre, Kanada, Avusturya ve Amerika’ya göç etmiştir. Suriye’den göç eden nüfusun %65,1’i ise Türkiye’ye göç etmiştir (26). Bu istatistik Türkiye’yi en çok mülteci bulunduran ülke konumuna getirmiştir.

Literatürde, Suriyelilerin ne şekilde adlandırılacağına dair kafa karışıklığı hakimdir. Suriyelilerle ilgili yapılan araştırmalarda sığınmacı, mülteci, yabancı, geçici korunan vb. şekillerde tanımlamalar yapılmıştır. 1951 Cenevre Sözleşmesi’ni 1961 yılında onaylayıp taraf olan Türkiye devleti, coğrafi çekince sebebiyle mültecilik statüsüne “Avrupa ülkelerinden gelme” şartını öne sürmüştür (27). Bu sebeple Suriyeliler dahil olmak üzere Türkiye’ye sığınan birçok mülteci Avrupa dışından göç ettikleri için, yasal düzenlemeyle “geçici koruma” statüsü kapsamındadır. Suriye’deki savaştan kaçarak Türkiye’ye göç eden Suriyeliler siyasi söylemde “misafir” olup aynı zamanda onları fiili olarak “mülteci” yapan “geçici koruma statüsü” altındadırlar (28).

Suriyeli sığınmacılar ve Suriyeli mülteciler anahtar kelimeleri ile aratılarak elde edilen ulusal ve uluslararası 116 yayın (makale, rapor, tez, saha çalışması, kamuoyu yoklaması vs.) incelendiğinde, Türkiye’deki Suriyelilerin %47 oranı ile mülteci ve bunu takiben %26 oranı ile de “sığınmacı” olarak adlandırıldığı görülmüştür (29). Bu tez çalışması kapsamında; resmi makamlar tarafından yapılan açıklamalarda yer alan nitelendirmeler ya da ulusal mevzuatta düzenlenmiş olan hukuki statünün aksine, uluslararası hukuk düzenlemelerini temel alarak haklı bir zulüm korkusu taşıyarak vatandaşı olduğu Suriye’den Türkiye’ye gelen Suriyeliler için “mülteci” kavramı kullanılacaktır.

2.2. Zorunlu Göç Bağlamında Kadın Mülteciler: Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Kadın Mültecilerin Deneyimleri

Bu bölüme kadar uluslararası zorunlu göç kapsamında Türkiye’ye gelen Suriyelileri hukuki boyut çerçevesinde ele aldım. Bu bölümde göçün toplumsal cinsiyetlendirilmiş bir olgu olduğu varsayımı ile göçü toplumsal cinsiyet temelinde açıklayacağım. Göç olgusu, göç eden kadın ve erkek özneler tarafından farklı şekillerde deneyimlendiği için (30; 31) toplumsal cinsiyetlendirilmiş bir olgu olarak ele alınabilir. Aynı olgunun iki cins kimliği arasında farklı şekillerde deneyimlenmesinin sebebini ise toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinde aramak gerekmektedir.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği yalnızca maddi kaynaklara erişim veya bu kaynakların kontrolü üzerinden sürdürülmektedir. Toplumsal cinsiyet normları ve toplumsal cinsiyet kalıp yargıları üzerinden toplumsal cinsiyetlendirilmiş kimlikler yeniden üretilerek, kadınların ve erkeklerin davranışları eşitsizliğe yol açacak şekilde kısıtlanır (32). Kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir sonucu olarak ikincilleştirilmesi durumunun göç alanına da yansıdığı söylenebilir. Bu sebeple göç alanında yürütülen araştırmalarda kadınların nasıl ele alındığına bakmak önemlidir. Kadınlar göç sürecinde daha çok bağımlı kişiler olarak ya da aile içindeki pozisyonlarına göre değerlendirilmiş, göç sürecindeki durumları ve konumları özel olarak ele alınmamış ve kadınlara bu süreçte pasif bir rol biçilmiştir (33). Ancak

toplumsal cinsiyet yaklaşımı ile yürütülen güncel göç araştırmalarında, kadınların göçü deneyimleyen aktif özneler olarak ele alınmasının gerektiği ve bu sayede göç eden kadınların deneyimlerinin görünür kılınacağı belirtilmektedir. Dolayısıyla uluslararası göç ve toplumsal cinsiyet alan yazınında toplumsal cinsiyet yaklaşımı, kadınları “savunmasız ve pasif kadınlar” konumundan “değişimin failleri olan kadınlar” konumuna getiren bir perspektife evrilmiştir (34) (sy., 382). Güncel devlet raporlarına baktığımızda ise mülteci kadınların “savunmasız ve pasif” olarak tanımlandığı göze çarpmaktadır. Kadınların bu şekilde “korunmaya muhtaç” bir kimlikle anılması aynı zamanda onların çocuklarla birlikte kategorize edilmesine de sebep olabilmektedir (35). Örneğin, Türkiye Büyük Millet Meclisi Kamu Denetçiliği Kurumu (36)’nun 2018 yılında yayınlamış olduğu “Türkiye’deki Suriyeliler Özel Rapor” unda geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere yönelik ülkemizdeki uygulamalar ve hizmetler ana başlığının alt başlığına bakıldığında, mülteci kadınların ve çocukların birlikte kategorize edildiği görülmektedir. Bu başlık, içerisinde kadınları ikincilleştiren ve pasifize eden söylemler barındırmaktadır:

Savaşlar ve göçler gibi durumlarda kadınlar çoğu zaman ailelerinde bulunan erkekleri kaybederek yalnız kalmakta, daha savunmasız hale gelmekte...

Kriz ve afet durumlarında genelde göz ardı edilen belirli ihtiyaçları olan ve daha kırılgan durumda bulunan kadınların...

Mülteci kadınların bu şekilde savunmasız (vulnerable) ya da mağdur konumunda değerlendirilmesinin, kadınların öznel deneyimlerinin ve mücadelelerinin göz ardı edilmesine yol açtığı yaklaşımı ile yürütülen araştırmalarda ise Suriyeli mülteci kadınlar savaş mağduru olarak değil göç sürecinde ve yeni yerleşilen ülkede aktif rol alan ve mücadele eden özneler olarak ele alınmaktadır (37).

Uluslararası zorunlu göç kapsamında Türkiye’ye göç etmiş olan Suriyeli mülteci kadınların, göç sürecinde aktif rol alan özneler olarak yaşadıkları deneyimlerin görünür kılınmasının ve bu bağlamda yaşadıkları sorunların ortaya çıkarılmasının sorunların çözümü için geliştirilecek ilgili sosyal politikalara zemin hazırlayacağı düşüncesiyle Suriyeli kadınlar ile yürütölmüş araştırmaların bulgularına değinmek faydalı olacaktır. Genel olarak araştırmaların; göç bağlamında yaşanılan sorunların ve

hukuki metinlerin toplumsal cinsiyet odaklı incelenmesi, Suriyeli kadınların toplumsal sorunlarının değerlendirilmesi, göç eden kadınların sağlık sorunlarını ve hizmet gereksinimlerini ele alma amacıyla olduğu görülmektedir (5, 38, 31).

Raporlar, Suriye rejiminin savaş stratejisi olarak tecavüzü benimsediğini gösterirken, cinsel istismar ve tecavüz kadınların muhalif güçlere katılan akrabalarını ve yakınlarını vazgeçirmek, onlardan zorla bilgi elde etmek ve onları cezalandırmak amacıyla kullanılmıştır (39, 40). Cinsel taciz, tecavüz ve istismar ise yalnızca savaş sırasında değil, beslenme, giyinme ve barınma gibi temel ihtiyaçların karşılanması konusunda göç yolunda ve göç edilen ülkede de mülteci kadınların maruz bırakıldığı bir durumdur (41). Syrian Network Human Rights (42) raporuna göre Mart 2011 ve Mart 2018 tarihleri arasında 7.699 kadın cinsel şiddet mağduru olmuştur.

Taciz ve tecavüz vakaları mülteci kadınlarda fiziksel, ekonomik ve psikolojik problemlere sebep olurken bu problemler çoğu zaman gözle görülür biçimde gerçekleşmemektedir. Suriyeli mülteci kadınların kendilerini ve kız çocuklarını cinsel şiddetten koruma çabası onların gündelik yaşam pratiklerini de etkilemektedir (38). Yaşanılan olayların yarattığı güvensizlik hissi sebebiyle Suriyeli mülteci kadınların kendilerini koruma yöntemi olarak zorunda kalmadıkça ev dışına çıkmaması, sosyal ve ekonomik faaliyetlere daha az katılım göstermesine ve uyum süreçlerinin güçleşmesine sebep olmaktadır. Suriyeli kadınların ve kız çocuklarının ihtiyaç analizini haritalamak için Birleşmiş Milletler Kadın Birimi (UN Women) ile Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD)'nin ortaklaşa yürüttüğü araştırmanın anket sonuçlarına göre kadınların yalnızca %28'i her gün evlerinden dışarı çıktığını belirtmiştir (37). Suriyeli mülteci kadınların ne Suriye'de ne de Türkiye'de istihdama katılmamaları da yaşamlarını ev içinde yani özel alanda geçirmeleriyle ilişkilidir (43). Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü yürütücülüğünde gerçekleştirilen ve 2019 yılında yayınlanan Nüfus ve Sağlık Araştırması Suriyeli Göçmen Örnekleme raporuna (44) göre, Türkiye'de yaşayan 15-49 yaş aralığındaki evli olan Suriyeli kadınların yalnızca %8'i çalışma hayatında yer alırken, kadınların eşlerinin %89'u çalışmaktadır. Raporda kadınlarının çalışmamasının temel sebepleri arasında "ev kadını" olmak (%44), çocuk bakmak

(%22) ve eşlerinin ya da ailelerinin kadınların çalışma hayatına dahil olmasına izin vermemeleri (%14) olarak gösterilmektedir. Suriyeli kadınların Türkiye'deki durumları ve deneyimleri, Suriye kültürü ve Suriye'deki toplumsal cinsiyet düzeninden bağımsız değildir. Göç öncesinde Suriye'de ve güncel olarak Türkiye'de Suriyeli kadınların eğitime sınırlı erişim sahibi olmaları, ağır bakım sorumlulukları, dil engelleri ve aile baskıları gibi sorunlar, kadınların istihdama katılmalarının önünde engel teşkil etmektedir (37).

Suriyeli kadınların Türkiye'deki gündelik yaşamlarında cinsiyet eşitsizlikleri devam etse de göçün, kadınları köken ülkeye kıyasla özgürleştirici bir boyutu da bulunmaktadır. Suriyeli kadınlar; eğitim, istihdam ve çocuk yaşta evlilik konularında sahip oldukları kültürel kodları sorgulamada Türkiyeli kadınların kendilerine yardımcı olduğunu belirtmektedir (37). Ayrıca Türkiye'ye geldikten sonra kadın haklarının varlığını öğrenmenin ve kamusal alanda daha rahat hareket edebiliyor olmanın kendilerini daha özgür hissetmelerinde etkili olduğu belirtilmektedir (45). Köken ülke ve yerleşilen ülkede kadınların konumunun kıyaslanması, ataerkil kontrolün azalması, geleneksel aile yapısından çekirdek aileye geçişin yaşanması kadınları özgürleştiren faktörler arasında yer almaktadır (46, 45, 47). Sonuç olarak mülteci kadınlar zorunlu göç bağlamında; göç öncesi, göç yolculuğu ve göç sonrası kapsayan süreçte fiziksel, psikolojik, ekonomik ve toplumsal anlamda çeşitli zorluklarla karşılaşsalar da, köken ülkenin kültürü ve yerleşilen ülkenin kültürü arasında yapılan kıyaslamalar sonucunda kadınların kendilerini daha özgür hissetmeleri mümkün olabilmektedir.

2.3. Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi

Türkiye'de yaşayan Suriyeli mülteci kadınların göç sonrası fiziksel aktivite deneyimlerini incelediğim bu tez çalışmasında kültürleşme kuramından ve Connell'in toplumsal cinsiyet düzeni kavramından faydalandım. Bu bölümde öncelikle kültürleşme kuramına yönelik yaklaşımları, kültürleşme sürecini etkileyen faktörleri ve kültürleşme stratejilerini ele alacağım. Daha sonra toplumsal cinsiyet düzeni kavramını açıklayacağım.

2.3.1. Kültürleşme

Günümüzde savaş ya da zulüm gibi olguların sebep olduğu zorunlu göçler ya da eğitim, istihdam, turizm gibi yaşam koşullarını iyileştirmek için gerçekleştirilen iradi göçler kaçınılmaz olarak küresel çapta bir insan hareketliliğini doğurmuştur. Teknolojik gelişmelerle birlikte nispeten daha kolaylaşan, zorunlu ya da gönüllü olarak gerçekleştirilen yer değiştirmelerle beraber sınırlar muğlaklaşmış ve farklı kültürden, farklı etnik kimlikten, farklı dilleri konuşan, farklı dinlere mensup olan bireylerin bir arada yaşamak durumunda olduğu çok kültürlü uluslar olmuştur. Bu tür fazla göç alan çok kültürlü ya da çok uluslu toplumların, farklı grupların bir arada ve uyum içerisinde yaşamalarını sağlayacak bazı stratejilere ihtiyacı vardır. Bu tür toplumlarda, bireyler ve grupların birlikte nasıl yaşayacağına karar vermeleri, kültürler arası yaşamaya makul derecede başarılı bir uyum sağlamalarını sağlayacak çeşitli stratejiler benimsemeleri gerekir (48). Berry ve ark. (48)'ne göre farklı kültürlerden insanlar bir arada ve birbirleri ile uyum içerisinde yaşamayı öğrenirken “kültürleşme” adı verilen bir sürece dahil olurlar.

Kültürleşme, 1936 yılında antropolog Redfield, Linton ve Herskovits tarafından kavramsallaştırılmıştır:

“ Farklı kültürlerden bir grup insan, birinci elden süregelen bir temas haline girdiğinde gruplardan birinin ya da her ikisinin orijinal kültür örüntülerinde meydana gelen değişim olgusudur... Bu tanımlama kültürleşmeyi, kültürleşmenin bir yönü- önemli bir yönü, fakat yalnızca bir yönü- olan kültürel değişmeden ve yine kültürleşmenin bir aşaması olan asimilasyondan ayırır” (49). Bu kavramsallaştırma kültürleşmenin, sıkça aynı anlamda kullanılan asimilasyondan farklılaştırılması ve bu kavrama yönelik özgün bir içerik oluşturulması açısından önemlidir. Kültürleşmenin kültürel gruplar üzerinde karşılıklı etkilerinin olması, çeşitli süreçlere ve sonuçlara yol açması ve değişiklikleri iki boyutlu ele alması onu asimilasyondan ayıran en önemli üç özelliğidir (50) (sy., 309). Bu iki boyutlu görüş, bireylerin salt başat kültürü benimsemeye yönelik zorunluluğu yerine, insanların köken kültürlerini kaybetmeden de içinde buldukları yeni kültürü benimseyebileceklerini önerir (51). Dolayısıyla kültürler arasındaki temas, yeni bir kültürel değer ve homojenleşmeye yol açmak

yerine, yeni gelenekler ve değerler üreten ve direnç uyandıran yaratıcı ve reaktif bir süreçtir (52).

Kültürleşme kuramının ışığında yürütülen araştırmalara bakıldığında Berry'nin kültürleşme kuramının sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca Berry iki boyutlu kültürleşme kuramının da öncüsü ve en önemli temsilcisi olarak gösterilmektedir. Berry'e göre kültürleşme, iki veya daha fazla kültürel grubun ve bu gruba dahil bireylerin birbiriyle temas etmesi sonucunda oluşan karşılıklı kültürel ve psikolojik değişimlerin yaşandığı bir süreçtir (53). Tanımda da belirtildiği gibi kültürleşme teorisi, bireylerin ya da grupların kültürel bağlamda geçişleri nasıl deneyimlediğini ve onların psikolojik ve davranışsal değişimlerini açıklamada bir bakış açısı sağlamaktadır.

Kültürleşme süreci, içerisinde bir kültürden daha fazlasını barındırdığı ve bireylerin kültürleşme süreçlerini etkileyen çoklu faktörlerin varlığı sebebiyle karmaşık bir süreç olarak belirtilmektedir (54). Göç eden bireylerin sosyokültürel arka planları, geçmişteki ve günümüzdeki deneyimleri ve bu deneyimlerin her birey için biricikliği, bireylerin kültürleşme sürecinde farklılıklar doğurabilmektedir. Dolayısıyla kültürleşme sürecine dahil olan gruplar ya da bireyler için bu süreç aynı şekilde ilerlememektedir. Kültürleşmeye dahil olan bireyler aynı özgün kültürden gelseler ve aynı kültürleşme ortamında yaşasalar dahi bu süreçte farklılıklar meydana gelmektedir. Bu farklılıklar ise "kültürleşme stratejileri" olarak adlandırılmaktadır. Kültürleşme stratejileri ise genellikle birbiri ile ilgili iki bileşenden oluşmaktadır: bireyin nasıl kültürleşeceği hakkındaki bireysel tercihi (tutumlar) ve kültürlerarası karşılaşmalarda günlük sergilenen davranışlar (53).

Bireylerin hangi kültürleşme stratejisini kabul edeceğinin belirlenmesi ise iki soru üzerinden şekillenmektedir: Köken kültürün sürdürülüp sürdürülmeyeceği ve bireylerin yeni kültüre uyum sağlayıp sağlamayacağı. "Berry bu bağlamda dört farklı kültürleşme stratejisi sunmaktadır: Bütünleşme, asimilasyon, ayrılma ve marjinalleşme. Göçmen gruplar açısından birey düzeyinde değerlendirildiğinde; birey için kendi kültürel kimliğini sürdürmek ve baskın grupla etkileşime geçmek eşit

derecede öneme sahip ise “*bütünleşme*”, kültürel kimliği sürdürmek yerine baskın kültür benimsenirse “*asimilasyon*”, kültürel kimliği sürdürmeyi tercih ediyor ve baskın kültürle etkileşimden kaçınıyorsa “*ayrılma*”, kültürel sürekliliği sağlama ve baskın grupla etkileşime geçmeye yönelik istek düzeyi düşük ise de “*marjinalleşme*” stratejileri ortaya çıkmaktadır.” (55) (sy., 12).

Kültürleşme sürecinde göçmenlerin seçeceği kültürleşme stratejilerinde farklılıklara sebep olan unsurlar ise kültürleşme sürecini etkileyen faktörler olarak ele alınmaktadır. Bu doğrultuda bireyin göç ettiği yaşı, cinsiyeti, eğitim düzeyi, yerleştiği ülkedeki yaşama süresi, göçe motivasyonu, dil becerisi, dini inancı, sosyo-ekonomik statüsü gibi unsurlar kültürleşme sürecini etkileyen bireysel faktörler kapsamında; köken toplumun ve yerleşilen toplumun çeşitli özellikleri, iki ülke arasındaki kültürel mesafe, sosyalleşme ajanları (arkadaş, medya, okul gibi), göçmenler ve yerliler arasında kurulan ilişkiler ve iki grubun birbirine karşı tutumları gibi unsurlar kültürleşme sürecini etkileyen durumsal faktörler kapsamında değerlendirilmektedir (54).

Kültürleşme sonucunda birey düzeyinde fiziksel, biyolojik, sosyal, ekonomik, psikolojik, davranışsal ve kültürel olmak üzere farklı kategorilerde değişim meydana gelmektedir. Yaşanılacak yeni bir yer, yeni konut tipi, artan nüfus yoğunluğu gibi değişimler fiziksel değişim kapsamında değerlendirilmektedir. Biyolojik değişim kapsamı ise yeni beslenme alışkanlıkları ve yeni hastalıklar gibi sağlık boyutunu içermektedir. Kuramın temelinde yer alan kültürel değişimler; köken siyasi, yasal, ekonomik, dilbilimsel, dini ve sosyal kurumların değişerek yerine yenilerinin geçmesini ifade eder ve genellikle kültürel değişimler gerçekleşir. Dördüncü olarak iç grup dış grup aidiyetleri ile baskın olan örüntülerin yeniden kurulması ile sosyal ilişkiler ağında değişimler meydana gelebilmektedir. Son olarak, bireylerin yeni ortama uyum sağlama sürecinde neredeyse her zaman meydana gelen, davranış ve ruh sağlığı durumundaki değişiklikleri kapsayan psikolojik değişim olarak ele alınmaktadır (56).

Dünyada giderek bir norm haline gelen kültürel olarak çoğul bir toplumda yaşamak kaçınılmaz hale geldiği için, bu tür toplumlarda yaşayan bütün bireyler bir tür kültürleşme sürecine girmektedir. Türkiye’de yaşayan bireyler açısından bakıldığında da bu durumun böyle olduğu görülmektedir. İster turizm, eğitim ve istihdam amacıyla gelen göçmenler olsun ister savaştan, baskıdan ve zulümden kurtulmak, insanca bir yaşam sürmek umuduyla gelen mülteciler olsun, Türkiye’de yaşayan her insan yeni bir kültürle temas etmekte ve kültürleşme sürecine dahil olmaktadır. Ancak araştırmalar genellikle mülteciler, sığınmacılar, göçmenler gibi büyük bir kültürleşmeden geçtiği varsayılan etnokültürel gruplarla yürütülmektedir (50) (sy., 310).

Mültecilerin ve sığınmacıların kültürleşme deneyimleri ve tercih edecekleri kültürleşme stratejileri diğer kültürleşme gruplarından farklılık gösterebilmektedir. Bu farklılığın oluşmasında mültecilerin ve sığınmacıların göç öncesi, göç süreci ve göç sonrasını kapsayan zorunlu bir kültürleşme sürecinden geçiyor olmaları etkilidir (57). Göç öncesinde farklılığı oluşturan ilk durum göçe gönüllü olma durumları ile ilgilidir. Sığınmacılar ve mülteciler, ülkelerinde karşı karşıya kaldıkları baskı, zulüm ve ölüm korkusu sebebiyle ana vatanlarını terk etmek istemeseler bile terk etmek zorunda kalarak gönülsüz/zorunlu göçün özneleri haline gelirler. Hem göç öncesinde hem de göç sürecinde ölüm, kaçırılma, savaş, utanma ve işkence gibi insan hakları ihlallerinin yaşandığı oldukça zorlu bir süreci deneyimlerler. Çoğu zaman ise göç edecekleri yeni toplumda kalma ve yerleşme hakları garanti altında değildir. Bu travmatik ve belirsiz sürecin sonunda yerleştikleri ülkede ise sosyal destek ağları, iletişim biçimleri, mesleki durumları vb. değişmekte, kimi zaman kimliklerine ters düşen, ekonomik, dini, inanç, değer ve davranış farklılıkları ile karşılaşarak, yeni kültürün değerlerini, normlarını ve dilini öğrenmek zorunda kalmaktadırlar (48, 54, 58).

2.3.2. Toplumsal Cinsiyet Düzeni

Kültürleşmenin vazgeçilmez ögesi olan kültür, toplumun ortaklaşa değer, norm ve gelenekler doğrultusunda oluşturduğu dinamik bir yapıdır. Tıpkı kültür gibi toplumsal cinsiyet de toplumun ortaklaşa inşa ettiği, kadın ya da erkek olmaya yönelik

anlamlar ve normlar bütünüdür. Toplumsal cinsiyeti biyolojik cinsiyetten farklı kılan, onun bireye verili olmamasından ve toplum tarafından inşa edilmesinden gelmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri ise kolektif yaşantının bir ürünü olarak bu kültür ortamında oluşturulmaktadır. Bu sebeple toplumsal cinsiyet rollerinin inşasında ve aktarılmasında kültürün önemli bir payı bulunmaktadır.

Toplumsal cinsiyet düzeni ise, toplum içerisinde inşa edilen kadınlık ve erkeklik tanımları yoluyla, kadın ve erkek arasında tarihsel olarak kurgulanmış bir iktidar ilişkileri örüntüsünü temsil eder (59) (sy., 153). Connell, bu toplumsal cinsiyet düzeninin oluşturulmasında ve sürdürülmesinde birbirinden ayrı düşünülemez emek (iş bölümü), iktidar ve kateksis mekanizmalarını işaret eder. Bu bağlamda emek toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü üzerinden ele alınmaktadır. Cinsiyete dayalı iş bölümü; yalnızca işin bölüştürülmesi ile değil aynı zamanda o işin doğası ve örgütlenmesi ile de ilgilidir (59) (sy., 59). Bir durumu dayatma, bir olayı oluşturulmasında ve meselelerin tartışılmasında esas olacak terimleri oluşturma, idealler formüle etme ve ahlakı tanımlama, yani hegemonya iddia etme yeteneği toplumsal iktidarın bir parçasıdır (59) (sy., 165). Bu bağlamda kültür aracılığıyla belirli bir düzenin dayatılması da toplumsal iktidarın büyük bir kısmını oluşturur. Kültürel ya da bireysel düzeyde düzenin dayatılması erkeklerin iktidarına ve kadınların tabi kılınmasını ayakta tutmaya hizmet eder. Kateksis ise nesnelere bir duygu içeren toplumsal ilişkilerin kurulmasıdır (59) (sy., 171). Bu üç mekanizma birbirinden ayrı düşünülemez ve üretici çekirdek bir merkezi yoktur. Yani Connell bu üç mekanizmanın işlevsel yapısının olmadığını ama bir kompozisyon oluşturduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda emek, iktidar ve kateksis mekanizmalarının kompozisyonu ise toplumun tümü düzeyinde toplumsal cinsiyet düzenini üretmektedir.

2.4. Kültürleşme, Fiziksel Aktivite ve Sağlık

Literatürde göçmenlik, sağlık ve fiziksel aktivite konulu araştırmaların önemli bir bölümü, özellikle pozitivist yaklaşıma ve nicel metodolojiye sahip olanlar, kuramsal yaklaşım olarak kültürleşmeyi kullanmaktadır. Bu araştırmalarda, göçmenlerin kültürleşme düzeyi ile göç edilen ülkede fiziksel aktiviteye katılımı

arasındaki ilişki araştırılmıştır (60, 61, 62). Ancak literatürde ilgili çalışmalarda kültürleşme kuramı ile ilgili ele alınan kategorilerin çeşitliliği (örneğin yerleşilen ülkede yaşama süresi, göç etme yaşı ya da dil kullanımı gibi) göz önüne alındığında ve bu çalışmalardaki fiziksel aktivite ölçümlerindeki farklılıklar düşünüldüğünde, kültürleşme ve fiziksel aktivite arasındaki ilişki belirgin değildir. Bu bağlamda kültürleşme ve fiziksel aktivite arasındaki ilişkinin ele alındığı 44 araştırmanın incelendiği sistematik derlemede, araştırmalardan yalnızca 9'u fiziksel aktivite ve kültürleşme arasında olumlu ilişki olduğunu bulgulamıştır. 16'sı kısmen olumlu ilişki olduğunu, 4'ü olumsuz ilişki olduğunu ve 15 çalışma da kültürleşme ve fiziksel aktivite arasında hiçbir ilişki olmadığını bulgulamıştır (63).

Kültürleşme, fiziksel aktivite ve sağlık arasında olumsuz ilişkinin olduğu bulgularan çalışmalarda, göçmenlerin yeni yerleştikleri ülkede kültür, dil, sosyal sistemler, sosyal statüler, ırksal ve etnik çatışmalar gibi konularda uyum zorlukları ile karşılaşmasının onların sağlıklarını ve iyi oluşlarını olumsuz yönde etkilediği belirtilmektedir (64, 65). Bu tür uyum zorlukları ve bu uyum zorluklarının sebep olduğu kültürleşme stresi göçmenlerin sağlık ve esenlik anlayışlarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir (66). Örneğin göçmen bireylerin yerleştikleri ülkenin dilini bilmemesi ve bu sebeple ülkenin sistemine uyum sağlayamaması, kaygı ve stres düzeyini artırmakla birlikte bu durum onların sağlık durumuna da yansımaktadır (67). Kültürleşme stratejilerinin beden kitle indeksi, beslenme ya da fiziksel aktivite davranışı ile arasında ilişkinin bulunmadığını belirten araştırmalar da bulunmaktadır (68, 69, 70). Sağlık ve kültürleşme arasında olumsuz yönde ilişki bulan araştırmaların aksine bazı araştırmalar ise kültürleşmenin olumlu sağlık davranışı geliştirmede etkili olduğunu göstermektedir (71, 72, 73).

Kültürleşme, sağlık ve fiziksel aktiviteye katılım arasındaki ilişkilerin düzeyi birçok akademik çalışmada ele alınsa da çoğu çalışmanın bulguları tanımlayıcı veya ampiriktir. Nicel yöntemle yürütülen bu tür araştırmaların metodolojik tercihleri ve yaklaşımları, göçmenlerin kendileriyle ilgili derinlemesine bakış açısı sunmaz ve bu tanımlayıcı istatistiklerin arkasında yatan daha derin bireysel ve sosyolojik mekanizmaların anlaşılmasına sebep olur. Ayrıca nicel araştırmalarda,

kültürleşmenin gündelik hayattaki yansımalarının derinlemesine analizi de metodolojik sınırlılıklar sebebiyle sıklıkla ihmal edilen bir boyuttur. Nitel yöntemin kullanıldığı araştırmalarda kültürleşmenin göçmen bireylerin sağlık ve esenlik anlayışlarını nasıl etkilediği, kültürleşme çerçevesinde göçmenlerin göç öncesi ve göç sonrası deneyimleri, kültürleşme sürecinde göçmenlerin fiziksel aktiviteye katılımını kolaylaştırıcı ve zorlaştırıcı unsurların neler olduğu derinlemesine bireysel görüşmeler ve odak grup görüşmeleri ile ortaya çıkarılmıştır (74, 75). Örneğin Amerika ve Kanada'dan Kore'ye göç etmiş göçmenlerin sağlık ve iyi oluşlarının kültürleşmeden nasıl etkilendiğinin araştırıldığı bir çalışma, yeni kültürel ortama dahil olmanın göçmen bireylerin yaşamını zenginleştirdiğini, fiziksel aktiviteye katılımı onlara yeni fırsatlar sağladığını ve fiziksel aktiviteye katılımın onların psikolojik iyi oluşlarına katkıda bulunduğunu göstermiştir (74). Yeni ülkedeki sosyal ağları geliştirmek de fiziksel aktiviteye katılım için önemli bir araçtır. Fiziksel aktiviteye katılım yoluyla yerleşilen ülkenin bireyleri ile sosyal ilişkiler geliştirmek, sosyal ağların genişletilmesine katkıda bulunurken, aynı zamanda yerleşilen ülkenin vatandaşları ile geliştirilen sosyal ilişkiler kültürleşme ile ilgili yaşanan zorluklarla başa çıkmada da fayda sağlamaktadır (74, 76, 77). Avustralya'da yaşayan Çinli göçmenlerle yürütülen bir başka araştırma, göçmenlerin yeni yerleştikleri ülkede fiziksel aktivite ve spor kültürüne aşina olmadıkları için yeni aktiviteler denemek konusunda isteksiz olduğunu ve köken ülkelerinde aşina oldukları fiziksel aktivitelere katılmayı tercih ettiklerini bulgulamıştır. Ayrıca aile, arkadaş gibi anahtar kişilerin, toplumsal kuruluşların ve ana akım medyanın göçmenlerin yerleşilen ülkeye uyum sağlamalarında ve o ülkenin fiziksel aktivite ve spor kültürünü tanımalarında etkili olduğu belirtilmektedir (78).

Göç, fiziksel aktivite ve sağlık konulu araştırmaların sıklıkla göçmen kadınları konu edindiği görülmektedir. Bunun bir nedeni göç olgusunun, kadınlar ve erkekler tarafından farklı şekillerde deneyimlenmesi ve kadınların göç olgusundan en çok etkilenen grubun başında gelmesi ile ilgilidir. Diğer nedeni ise Başterzi (79)'nin belirttiği gibi kültürün, değerlerin, örf ve adetlerin taşıyıcısının sıklıkla kadınlar olmasıdır. Yukarıda alıntılanan araştırmalarda da kadın göçmenlerin fiziksel aktivite düzeylerinin erkeklerden daha düşük olduğu bulgulanmıştır. Bu sonucu doğuran en

önemli sebep ise, kültür ve toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında kadınların sorumluluklarıdır. Yeni yerleşilen ülkedeki kültür bağlamında değişen kadınlık algısı ve kamusal alanda fiziksel olarak aktif çevrenin olması kadınların fiziksel aktiviteye katılımını olumlu yönde etkileyebilmektedir (80).

Alanyazında Müslüman göçmen kadınların ve kız çocuklarının fiziksel aktiviteye katılımı ile ilgili araştırmaların sayısının da fazla olduğu görülmektedir. Özellikle nitel metodoloji ile yürütülen bu araştırmalarda yarı yapılandırılmış bireysel görüşmeler ve yaşam hikayeleri veri toplama aracı olarak kullanılmaktadır (81, 82). Güncel araştırmalarda Müslüman kadınların fiziksel aktiviteye düşük katılımlarının sebebinin yalnızca din ile açıklanmaya çalışılmasının bu durumun arkasında yatan yapısal engellerin görünürlüğüne engellediği öne sürülmektedir (82). Bu bağlamda Müslüman kadınlarla araştırma yürütülürken İslam'da kültürün de önemli bir unsur olduğunu, dolayısıyla her birey için İslam dinine yönelik farklı kültürel ve bireysel yorumların göz önünde bulundurularak araştırmaların yürütülmesinin gerekliliği vurgulanmaktadır (83). Nitekim Lenneis ve Pfister (82), Müslüman göçmenlerin köken ülkelerindeki fiziksel aktiviteye katılımını etkileyen faktörleri dinden ziyade, toplumsal cinsiyet düzenlemeleri, spor alanlarının eksikliği, herkes için spor kültürünün olmaması ve fiziksel anlamda aktif rol modellerin olmaması ile açıklamıştır.

2.5. Suriye’de Fiziksel Aktiviteyi Kadınların Gözünden Anlamak

Göç eden kişilerin köken ülkelerindeki sağlık durumlarını ve fiziksel aktiviteye katılımlarını anlamak, onların yerleştikleri ülkedeki durumlarını ve fiziksel aktivite deneyimlerini bir bağlama yerleştirebilmek açısından önem taşır. Bu nedenle bu bölüm, Suriye ve Suriye'nin kültürü bağlamında, Suriyeli kadınların fiziksel aktiviteye erişebilirliği ve onların yaşamında fiziksel aktivitenin rolü ile ilgili faktörleri dikkate alan çalışmalara odaklanacaktır. Bununla birlikte, bu değerlendirmeden önce, Orta Doğu bölgesindeki genel sağlık ve fiziksel aktivite durumuna bakmak, Suriye bağlamıyla ilgili görüldüğü için önemli olabilir.

Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre, yetersiz fiziksel aktivite düzeyinin en yüksek olduğu bölgelerden biri, Suriye'nin de içinde bulunduğu Doğu Akdeniz Bölgesi'dir. Doğu Akdeniz bölgesinde Dünya Sağlık Örgütü'nün ele aldığı ülkeler arasında Afganistan, İran, Irak, Ürdün, Lübnan, Libya, Pakistan, Suudi Arabistan, Sudan, Suriye, Tunus, Birleşik Arap Emirlikleri gibi Arapça konuşan birçok ülke bulunmaktadır. Bu sebeple ülkemizde ve dünyada olduğu gibi Arapça konuşan ülkelerde de fiziksel inaktivite bir halk sağlığı sorunudur. Dünya Sağlık Örgütü'nün verilerine göre Doğu Akdeniz bölgesindeki kadınların yetersiz fiziksel aktivite prevalansı %43,5'tir.

Dünya Sağlık Örgütü'nün ülkelere göre yetersiz fiziksel aktivite prevalansına yönelik tabloya bakıldığında Suriye'ye özel bir veri bulunmamakla birlikte, Suriye'de yürütülmüş bilimsel araştırmalarda da ilgili istatistiğe rastlanmamıştır. Suriye'de fiziksel aktivite ve sağlık alanında yürütülmüş bilimsel araştırmaların konusu genellikle obezite ve kardiyovasküler hastalıklar ile ilgilidir. Bu konu ile ilgili yapılan araştırmalar, Suriye toplumunda fazla kiloluluk ve obezitenin, özellikle kadınlar açısından, ciddi bir halk sağlığı sorunu olduğunu göstermektedir (84, 85, 86). Suriye'nin başkenti Şam'da yürütülen bir araştırmaya göre Suriye'de yaşayan 18-60 yaş aralığındaki kadınların %74'ü ya fazla kilolu ya da obezdir (86). Doğum sayısı fazla olan, evli olan, çalışmayan ve okuma yazma bilmeyen kadınların obezite prevalansının daha yüksek olduğu (86) ve kendilerini daha az sağlıklı hissettiği belirtilmektedir (85). Suriye'de kadınlara sunulan yaşam tarzı seçimlerindeki kültürel kısıtlamalar, kadınların spor faaliyetlerine erişimini sınırlandırmakla birlikte, bu durum obezite prevalansının artmasındaki bir diğer sebep olarak gösterilmektedir (86).

Arapça konuşan ülkelerde fiziksel aktiviteye katılımı olumsuz etkileyen ana sebepler arasında kentleşme ile birlikte ulaşımda değişimin yaşanması, kısa mesafeler için ulaşım aracı olarak yürüyüş yerine arabanın tercih edilmesi, yaşam tarzlarında değişimlerin yaşanması (örn: tarlada çalışırken ofiste çalışmaya başlamak) gösterilirken (87, 88), kadınlar ve kız çocukları için bu sebepler farklılaşmaktadır. Orta Doğu kültüründe kadınların fiziksel aktiviteye katılımı etkileyen faktörler toplumsal cinsiyet ve kültürel roller çerçevesinde tartışılmaktadır. Kadınlar ve kız çocukları için

fiziksel aktiviteye katılımı olumsuz etkileyen sebepler arasında; okullardaki beden eğitimi programlarının niteliğinin özellikle kız çocukları için sınırlı olması, kız çocuklarına eğitim veren kimi okullarda beden eğitimi dersinin bile bulunmaması ve kültürel sebepler yüzünden kız çocuklarının fiziksel aktiviteye katılımında sosyal desteğin olmaması olarak gösterilmektedir (87). Ayrıca geniş aile yapısının getirdiği hane içi iş yüklerinin ve çocuk bakımı sorumluluğunun kadınlara biçilmiş olması, Arapça konuşan kadınların kendilerine ait bir serbest zaman bulamamasına ve bu sebeple rekreatif fiziksel aktiviteye katılamamasına sebep olmaktadır (89, 90).

Suriye özelinde bakıldığında, elit spora katılım için kadın antrenörlerin yetersizliği gibi yapısal ve sosyo-kültürel engeller nedeniyle Suriyeli kadınların fiziksel aktiviteye ve spora katılım konusunda genel bir motivasyon eksikliği olduğu belirtilmektedir (91). Ayrıca ülkede egemen olan sosyo kültürel ve dini normlar sebebiyle, kadınlar ve kız çocuklarının büyük bir çoğunluğu spor kıyafetiyle kamusal alanda fiziksel aktiviteye katılamamaktadır (88).

Sonuç olarak Suriye ve Orta Doğu genelinde yetersiz fiziksel aktivite ve obezite bir halk sağlığı sorunu olmakla birlikte; bu durum sosyo-kültürel, dini ve politik faktörler sebebiyle kadınlar ve kız çocukları için daha kritik hale gelmektedir.

2.6. Türkiye’de Yaşayan Suriyelilerle İlgili Spor ve Fiziksel Aktivite Araştırmaları

Türkiye’de Suriyeliler ile ilgili spor bilimleri alanında yürütülen araştırmalar incelendiğinde; ulaşılan araştırmaların çocuklar ve gençlerle ilgili olduğu görülmektedir. İlgili araştırmalar Suriyeli mülteci çocukların uyum sürecine beden eğitimi dersinin katkısını (19), mültecilere sağlanan hizmetlerin spor yönü ile incelenmesini (17), Gençlik Merkezi faaliyetlerine katılan mültecilerin algıladıkları hizmet kalitesinin ortaya çıkarılmasını (16), mültecilere yönelik uygulanan politikalar çerçevesinde sporun çocuklar ve gençler üzerindeki rolünün incelenmesini (18) ve mültecilerin spor branşı tercihlerinin incelenmesini (20) amaçlamaktadır. Görüldüğü

üzere ulusal spor bilimleri alan yazınında Suriyeli mülteci kadınların fiziksel aktivite deneyimlerine dair bir araştırma bulunmamaktadır.

Türkiye’de mülteci nüfusunun sağlık durumu önemli bir araştırma alanıdır ve bu araştırmalarda Suriyeli mültecilerin obezite ve fiziksel aktivite düzeyinin de incelendiği görülmektedir. Suriyeli mülteciler örnekleme ile fiziksel aktivite ve obezitenin incelendiği ilk kapsamlı araştırma Sağlık Bakanlığı tarafından gerçekleştirilmiştir. 2016 yılında gerçekleştirilen Türkiye’de Suriyeli Mültecilerin Sağlık Durumu Araştırması’nın sonuçlarına göre, 18-69 yaş grubundaki mülteci nüfusunun %1,4’ünün az kilolu, %38,3’ünün normal kilolu, %32,6’sının fazla kilolu ve geri kalan %27,7’sinin obez olduğu bulgulanmıştır. Kadın mülteci nüfusunun %29’u fazla kilolu ve %36,2’si obezdir. Erkeklerle karşılaştırıldığında kadınlar fazla kilo ve obeziteden belirgin bir şekilde daha fazla etkilenmektedir. Bu araştırmada göçmenlerin fiziksel aktivite düzeyleri de incelenmiştir. Suriyeli mültecilerin %67,3 gibi çarpıcı bir oranının fiziksel olarak aktif olmayan risk grubunda olduğu ortaya çıkmıştır. Düşük fiziksel aktivite seviyelerinin prevalansı erkekler için %60,4 iken bu oran kadınlar için %73,2’dir. Kadınlarda yaş grubu arttıkça düşük fiziksel aktivite seviyesi de artmakta ve 60-69 yaş grubu için bu oranın %90 gibi son derece yüksek olduğu görülmektedir.

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü’nün Suriyeli mülteci nüfusu özelinde ilk ve en kapsamlı çalışma özelliğini taşıyan 2018 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması’nda, fiziksel aktivite ile ilgili veri bulunmamakla birlikte beslenme durumları ele alınmıştır. Araştırma raporuna göre, 15-49 yaş aralığındaki son iki ay içerisinde doğum yapmamış ve gebe olmayan Suriyeli mülteci kadınların %60’ı fazla kilolu veya obezken, kadınlar için ortalama beden kitle endeksinin ($27,4 \text{ kg/m}^2$) kilolu olarak kabul edilen aralığa denk geldiği belirtilmektedir. 40-49 yaş aralığındaki Suriyeli kadınların %92’si fazla kilolu veya şişmandır. Ayrıca obezite ve eğitim düzeyi arasında ters orantılı bir ilişkinin olduğu, artan eğitim düzeyiyle beraber obezitenin azaldığı görülmüştür.

Türkiye’de Suriyeli Mültecilerin Sağlık Durumu Araştırması ile Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması’nın verileri karşılaştırıldığında, araştırmaların sonuçları birbiri ile tutarlılık göstermektedir. Sonuç olarak Suriyeli mülteci kadınların hem Suriye’de hem de Türkiye’de yetersiz fiziksel aktivite prevalansının yüksek olduğu ve %60 gibi bir oranda fazla kilolu veya obez olduğu görülmektedir. Uluslararası alan yazında belirtildiği gibi, Türkiye’de yapılan araştırmanın sonuçları da mülteci kadınların fiziksel aktivite düzeylerinin mülteci erkeklere göre çarpıcı bir şekilde daha düşük olduğunu göstermiştir.

3. BİREYLER VE YÖNTEM

Bu yüksek lisans tez çalışmasını nitel araştırma yöntemini kullanarak gerçekleştirdim. Nitel araştırma; sosyal araştırmalarda kullanılan çok çeşitli araştırma modellerini, farklı paradigmatik yaklaşımları ve çeşitli araştırma desenlerini içeren kapsamlı bir yaklaşımdır (92). Ayrıntılı olarak tanımlamak gerekirse nitel araştırma, insanların duygularını, düşüncelerini, deneyimlerini yani sosyal dünyalarını onların gözünden anlama ve yorumlamayı amaçlayan (93) ve araştırdığı olguyu kendi doğal ortamında ve bağlamında anlamaya çalışan (94, 95) toplumsal araştırmadır.

Mülteci kadınlarla yürüttüğüm bu tez çalışmasında nitel araştırma yöntemi kullanmamın sebebi, göç çalışmalarının doğasının ve nitel araştırma yönteminin birbirini tamamlayıcı özelliğinin bulunmasıdır. Göç araştırmalarında nitel araştırma yönteminin kullanılmasının önemi, öncelikle toplumsal hiyerarşik düzende dezavantajlı konumda bulunan mültecilerin seslerini duyurmaya ve anlamaya izin vermesinden gelir (96). Ayrıca mültecilerin çoklu kimlik kategorilerinin (toplumsal cinsiyet, etnik köken, ulusal köken, dil, din, ırk, toplumsal sınıf, yaş...) kesişiminde konumlanması ve göç alanının geniş bir araştırma yelpazesinin bulunması, göç çalışmalarında yoğun bağlamsal çözümleme gerektirir. Nitel araştırma yöntemi bu noktada göç araştırmalarında bağlama duyarlı, zengin ve derinlemesine bir analiz imkânı sunar.

3.1. Araştırmanın Yaklaşımı

Paradigma, araştırma sürecinin tamamında araştırmacıya rehberlik eden kılavuzdur. Guba (97), paradigmayı temel olarak araştırmaya rehberlik eden bir dizi inanç sistemi olarak tanımlamıştır. Paradigma, insanlığın ve gerçekliğin doğası (ontoloji), bilginin doğası, bilen ve bilinen arasındaki ilişki (epistemoloji), bu bilgiye en iyi nasıl ve hangi yollarla erişilebileceği (metodoloji) ile ilgilidir (94). Paradigma yöntem seçimi, araştırma eylemleri, sorulacak sorular, katılımcılarla kurulacak ilişkiler, araştırmanın yazım süreci gibi araştırmanın her aşamasında belirleyici bir role sahiptir (98). Herhangi bir araştırmacı aynı konuyu çalışsa dahi her bir paradigmanın

farklı ontolojik ve epistemolojik felsefi dayanaklarının olması o konunun farklı bir biçimde ele alınmasını gerektirir.

Sosyal bilim araştırmalarında birçok paradigmatik yaklaşım (yorumlayıcı, eleştirel, feminist, postmodern vb.) olmakla birlikte paradigma tercihinde, yürütülecek araştırmanın amacına hangi paradigmanın daha uygun olduğunu göz önünde bulundurmak gerekir (98). Araştırmanın amacına uygun olarak bu araştırmada kılavuz olarak yorumlayıcı paradigmayı tercih ettim. Yorumlayıcı paradigma sosyal dünyanın ve gerçekliğin tek değil karmaşık olduğu, araştırmacıların ve katılımcıların kendi anlamlarını inşa ettikleri bir varsayım üzerinde temellenmiştir (98). Yorumlayıcı yaklaşım, sosyal gerçeklikleri katılımcının gözünden ve bağlama duyarlı bir biçimde anlamaya çalışan, bu anlama sürecinde ise insan doğasına ve davranışlarına dair kuramları test etmekten öte empatik bir yaklaşımla ilgilenen toplumsal araştırma tekniklerinden biridir (99). Yorumlayıcı paradigmayı benimseyen bir araştırmacının amacı, katılımcıların deneyimlerini anlamak ve bu deneyimler aracılığıyla katılımcıların bu deneyimlere yüklediği anlamları ortaya çıkarmaktır.

Epistemolojik olarak, yorumlayıcı yaklaşımda araştırmacı da üretilen bilginin bir parçasıdır. Çünkü araştırmacı, yalnızca katılımcının söylediklerini aktaran kişi değildir, aynı zamanda belki katılımcının bile daha önce farkına varmadığı yorumlar geliştiren kişidir (100). Dolayısıyla bu paradigma ile yürütülen araştırmalarda inşa edilen bilginin mimarları katılımcılar olduğu kadar araştırmacılarıdır. Bu noktada araştırmacıların konularını dikkatli, yansıtıcı ve eleştirel bir biçimde belirtmesi önemlidir. Özellikle g araştırmalarında, katılımcılar deneyimledikleri g olgusu sebebiyle toplumsal hiyerarşilerde daha dezavantajlı konumda olduklarından, nitel araştırmacılar düşünümsellik ve konumsallık hakkında daha hassas ve okuyucuya karşı daha açık olmalıdır (101). G araştırmalarında özellikle nitel yöntemle yürütülen araştırmalarda araştırmacı olarak kişisel duruşu belirtmek araştırmanın niteliğini pekiştirmek için çok önemlidir. Bu sebeple g araştırması yürüten bir araştırmacı olarak öncelikle araştırmadaki konumumu ve katılımcılarla olan ilişkimi açıklayacağım. G ve toplumsal cinsiyet araştırmacısı olarak her türlü iktidar ilişkisini reddeden bir bakış açısına sahibim. Bu sebeple araştırma tasarımımdan

itibaren araştırmanın her aşamasında katılımcılar ile aramda oluşabilecek hiyerarşinin önüne geçme gayreti içerisinde oldum. Benimsediğim paradigmanın varsayımları doğrultusunda görüşme ve analiz sürecinde ise mülteci kadınların lensleri ile araştırmayı yürüttüm. Danışmanım ile tezim hakkında yaptığımız görüşmelerde danışmanım, belirli bir ulus-devlet sınırları içerisinde yaşayan toplumun bireylerini kültür çatısı altında homojenleştirdiğimi fark etmemi sağladı. Araştırmanın her aşamasında kendimi sorgulayarak, farkında olmadan sahip olduğum bu “*metodolojik milliyetçi*” lenslerin (102), önüne geçmeye çalıştım. Bu sebeple bu araştırmada Suriyeli mülteci kadınları homojen bir grubun üyeleri olarak değil, her kadının farklı özelliği olduğunun farkındalığı ile yürüttüm.

3.2. Araştırma Alanı

Türkiye’ye göç etmiş geçici koruma altındaki Suriyelilerin illere göre dağılımına baktığımızda, Ankara’nın 92.073 Suriyeliye ev sahipliği yaptığını görüyoruz (103). Bu istatistiğe göre Ankara, 81 il içerisinde en çok Suriyeli nüfus bulunduran on birinci ildir. Ankara ilindeki bölgesel dağılımı göz önünde bulundurduğumuzda ise Altındağ bölgesinin en çok Suriyeli mülteci barındıran ilçe olduğunu söyleyebiliriz. Ankara ilindeki mültecilerin ilçelere göre dağılımında herhangi bir güncel istatistiğe rastlamamakla birlikte, Durmaz (104)’ın yüksek lisans tezinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün sitesinden alınmış bir tablo bulunmaktadır. Tablo 3.1’deki ilgili verilere bakıldığında Ankara’da yaşayan Suriyelilerin %62,28’inin Altındağ ilçesinde yaşadığı görülüyor.

Tablo 3.1. Ankara’da yaşayan Suriyelilerin ilçelere göre dağılımı

İL	İLÇE	ERKEK	KADIN	İLÇE	ERKEK	KADIN
ANKARA	Akyurt	83	76	Güdül	2	3
	Altındağ	20.207	18.070	Haymana	148	121
	Ayaş	78	97	Kalecik	28	23
	Bala	21	21	Kazan	141	141
	Beypazarı	1.129	1.082	Keçiören	942	874
	Bilinmiyor	1.648	1.543	Kızılcahamam	25	25
	Çamlıdere	2	3	Mamak	1.986	1.873
	Çankaya	489	470	Nallıhan	10	6
	Çubuk	630	531	Polatlı	1.465	1.322
	Elmadağ	26	17	Pursaklar	343	274
	Etimesgut	333	297	Sincan	404	301
	Evren		1	Şereflikoçhisar	11	14
	Gölbaşı	43	31	Yenimahalle	2.221	1.834
	Genel Sayı	61.465				

‘Ankara’nın Şam’ı’ ya da ‘Ankara’nın Halep’i’ diye adlandırılan Altındağ ilçesinin Önder ve Ulubey mahallelerinde, mülteci nüfusun fazla olmasının birçok sebebi bulunmaktadır. Bölgenin şehir merkezine yakın olması, kentsel dönüşüm bölgesi olması sebebiyle kiraların ucuz olması (Örneğin, bir katılımcının evini ziyaret ettiğimde 3 oda 1 salon evi için 250 Türk Lirası kira ödediğini belirtmiştir) ile küçük ve orta ölçekli mobilya üretim işletmelerinin bulunduğu Siteler sanayi bölgesine yakın bir konumda olması sebebiyle Suriyelilerin istihdam olanağının bulunması, bu bölgedeki yoğun Suriyeli nüfusunu açıklayan unsurlardan bazılarıdır.

Altındağ Belediyesi’nin sınırları içerisinde ve Siteler Sanayi Bölgesine yakın konumda olan Önder ve Ulubey mahallelerinde yüksek oranda Suriyeli nüfusun yaşaması bu araştırmanın bu bölgede yürütülmesinin en önemli sebebidir. Sahadaki gözlemlerim doğrultusunda bu bölgedeki neredeyse bütün ticari işletmelerin levhalarının Arapça olduğunu, Suriyelilere özgü yemekleri içeren pastane ve lokantaların olduğunu ve göçmen/mültecilere yönelik birçok sivil toplum kuruluşunun bulunduğunu söyleyebilirim. Türkiye Ekonomik Politikaları Araştırma Vakfı’nın 2019 yılında yayınladığı ve savaş sonrası Türkiye’deki gettoları ele aldığı raporunda, Ankara’daki Önder mahallesinde suç oranının %80’in üzerinde olduğu belirtiliyor.

Şikâyetler en çok hırsızlık ve uyuşturucu kaçaklığı üzerine yoğunlaşmakla birlikte, kimi zaman da Türkiyeliler ve Suriyeliler arasında şiddetli kavgaların yaşandığı aktarılıyor.

3.3. Katılımcılar

Suriyeli mülteci kadınların fiziksel aktivite deneyimlerinin kültürleşme süreçleri bağlamında incelendiği bu çalışmada katılımcıları amaçlı örneklem yöntemlerinden, ölçüt örneklem yöntemi ve kar topu örneklem yöntemi ile belirledim. Bu örneklem türünü, araştırma problemime ve amacıma uygun olabilecek bir dizi ölçütü karşılayan katılımcı ile çalışma fırsatı verdiğinden tercih ettim (Patton, 2002). Bu örneklem yöntemi doğrultusunda araştırmanın katılımcılarını; Suriye’de yaşanan iç savaş sebebiyle yurdunu terk etmiş olmak, güncel olarak Ankara ilinde ikamet etmek, yeni kültürle bir süredir temas halinde olabilmesi için en az 1 yıldır Türkiye’de yaşıyor olmak ve 18 yaşının üzerinde olmak ölçütlerini göz önünde bulundurarak belirledim. Aynı zamanda katılımcılarda eğitim durumu, medeni hal, ekonomik düzey, istihdam durumu, yaş gibi farklı demografik özelliklerde çeşitlilik sağlamaya özen gösterdim. Çünkü bu çeşitliliğin farklı hikâyelere kapı aralayacağını ve dolayısıyla çalışmamın verilerini zenginleştireceğini düşündüm. Sonuç olarak bu çalışmanın verilerini 16 Suriyeli mülteci kadın katılımcı ile inşa ettik. Çalışmanın katılımcılarına ait sosyo-demografik bilgiler Tablo 3.2’de yer alıyor.

Araştırmanın verileri doygunluğa ulaştığında ve bu sebeple yeni temalar üretilmediğinde görüşmeleri sonlandırdım. Veri doygunluğunun sağlanmasında, katılımcı sayısı gibi nicel ölçütlerden ziyade, çalışma bağlamında elde edilen verinin zenginliği ve yoğunluğu düşünülmelidir (105). Fusch ve Ness (106) ise veri doygunluğuna ulaşmada görüşme sorularının zenginliği ortaya çıkarabilecek düzeyde yapılandırılması ve çalışmacının özdeşünümselliğini yansıtması gibi yöntemler önerir. Bu bağlamda çok boyutlu sorular içeren görüşme rehberimin olması ve verilerimin çalışmama yönelik yeniliklere kapı aralamaması sebebiyle on altı görüşme ile veri toplama sürecimi sonlandırdım.

Tablo 3.2. Araştırmanın katılımcılarına ait sosyo-demografik bilgiler

İsim	Yaş	Doğum Yeri	Medeni Durum	Çocuk sayısı	Eğitim durumu	Meslek (Suriye)	Meslek (Türkiye)	Net gelir (TL)	Geliş yılı
Kawa	42	Halep	Evli	2	Master	Felsefe öğretmeni	Sınıf Öğretmeni	2600	2014
Roya	26	Halep	Evli	1	Master Öğrenci	Mühendis	-	2000	2018
Jano	62	Halep	Eşi ölmüş	3	Yüksekokul	Hemşire (emekli)	-	2000	2013
Dia	34	Halep	Evli	3	İlkokul	-	-	1400	2015
Essa	19	Hama	Bekar	-	Lise (öğrenci)	-	-	3000	2016
Eva	20	Halep	Evli	1 + Hamile	Ortaokul	-	-	2000	2012
Zahra	19	Şam	Bekar	-	Üniversite (öğrenci)	-	-	2000	2017
Sana	19	Halep	Evli	1	Ortaokul	-	-	4000	2012
Mina	31	Halep	Evli	6	Ortaokul	-	-	840	2014
Afra	31	Halep	Evli	5	Ortaokul	-	-	750	2012
Zilan	24	Halep	Evli	3	Ortaokul	-	-	1600	2016
Jasmin	37	Halep	Evli	6	Ortaokul	-	-	840	2013
Aden	21	Humus	Bekar	-	Üniversite (öğrenci)	-	Dış Hekimi Asistanı	2000	2014
Vala	24	Halep	Evli	3	Ortaokul	-	-	600	2014
Azra	25	Şam	Evli	2	İlkokul	-	-	1800	2018
Ezel	31	Şam	Evli	-	Üniversite	-	-	1750	2018

3.4. Veri Toplama Araçları

Katılımcıların geçmiş ve güncel deneyimlerini, duygularını ve düşüncelerini kendi sözcükleriyle ifade etme ve betimleme fırsatı sağladığından (107), araştırmanın ana verilerini yarı-yapılandırılmış bireysel görüşmeler yöntemi ile inşa ettim. Yaptığım pilot çalışmada, Suriye lehçesi ile resmi Arapça birbirinden çok farklı olduğu için Suriye lehçesi bilmeyen bir tercüman ile katılımcıların iletişim kurmada zorluklar yaşadığını gözlemledim. Bu sebeple bireysel görüşmelerin tamamına Arapça ve Türkçe dillerine hâkim ve Suriye lehçesini bilen bir kadın tercüman eşlik etti. Charmaz (108), bireysel görüşmelerin belirli tarihsel, sosyal ve kültürel bağlamda gerçekleştiğine ve bu sebeple görüşmelerin katılımcıların kültürlerine uygun olarak gerçekleştirilmesinin önemine dikkat çeker. Bu sebeple bireysel görüşmelere eşlik eden tercümanın hem Arap toplumundan olması hem de kadın olması, katılımcıların hem kültürel yakınlık hissetmelerine hem de kendilerini daha rahat ifade edebilmelerine olanak sağladı ve bu durum bireysel görüşmelerin niteliğine yansdı. Katılımcıların tercihinine göre bireysel görüşmeler Arapça ya da Türkçe dillerinde gerçekleştirildi. Katılımcılardan biri etnik köken olarak Türkmen olduğu için, üç kişi

de güncel olarak Türkçe eğitim veren kurumlarda öğrenciliğine devam ettiği ve kendilerini Türkçe ifade etmek konusunda yeterli hissettiği için görüşmeleri bu kişilerle Türkçe gerçekleştirdik. Türkçe geçen görüşmelerin daha verimli olduğunu düşünüyorum. Görüşmeyi derinleştirebilmek ve zenginleştirebilmek açısından Türkçe yaptığımız görüşmelerde kendimi daha rahat hissettim. Zaman zaman katılımcıların kurduğu devrik cümleler sebebiyle ya da onların Türkçe kelimeleri hatalı telaffuz etmesinden kaynaklanan problemler yaşadım. Buna önlem olarak ise ya anlamadığım ifadeleri farklı kelimelerle ve aynı anlamı içerecek şekilde katılımcılara yeniden sordum ya da tercümandan çeviri desteği aldım.

Görüşmelerde sorulan soruların ana hatları iki bölümden oluşuyor: Göç deneyimleri bağlamında Türkiye’de ve Suriye’de gündelik yaşamları ile fiziksel aktivite deneyimleri. İlk bölüm ile ilgili olarak örnek sorular şu şekildedir:

- 1- Göç sebebiniz nedir? Bu süreçte yanınızda kimler vardı? Hangi yollarla geldiniz? Türkiye’yi tercih etme sebepleriniz nelerdir?
- 2- Türkiye’ye göç etmeden önce Suriye’deki gündelik yaşamınızı düşündüğünüzde arada bir fark var mıdır? Varsa bunlar nelerdir ve nelerden kaynaklanıyor olabilir?
- 3- Türkiye’deki ilk zamanlarınızdan bahseder misiniz? Uyum sürecinde neler yaşadınız?

İkinci bölümle ilişkili örnek sorular şu şekildedir:

- 1- Sizce fiziksel aktivite ne demektir? Fiziksel aktivite deyince aklınıza neler ya da hangi tür etkinlikler geliyor? Fiziksel aktivite türlerine örnek verebilir misiniz?
- 2- Siz kendinizi hangi ülkede daha aktif olarak tanımlarsınız? Bu fark neden kaynaklanıyor olabilir?
- 3- Türkiye’de fiziksel aktivite fırsatlarını, kurslarını biliyor musunuz? Örneğin, bölgede düzenli fiziksel aktivite yapabileceğiniz bir sınıfa katılmak ister miydiniz? Neden isterdiniz/istemezsiniz?

Görüşme rehberini katılımcılarla gerçekleştirdiğim görüşmeler doğrultusunda araştırma sürecinde güncelledim. Görüşme rehberinin son halini EK 1’de görebilirsiniz. Bunun yanı sıra görüşmelerden önce, araştırmanın ana verilerini desteklemek ve katılımcılar hakkında daha fazla bilgi elde edebilmek için, katılımcıların sosyo-demografik bilgilerini ve dil düzeylerini içeren bir sayfalık kişisel bilgi formunu yüz yüze doldurduk. Kişisel Bilgi Formu’nun son hali EK 2’de mevcuttur.

Bireysel görüşmeleri katılımcıların istedikleri ve sessiz ortamlarda gerçekleştirmeye özen gösterdim. Görüşmeleri, katılımcıların evlerinde ve okullarda (kütüphane, öğretmenler odası) ve kafelerde gerçekleştirdik (Ayrıca bkz. Tablo 3.3). Araştırmaya katılmadan önce Türkmen olan veya Türkçe bilen katılımcılara araştırmanın amacını, görüşme sorularının akışını açık ve anlaşılır bir biçimde sözlü olarak anlattım. Türkçe bilmeyen katılımcılara ise bu bilgileri tercüman aracılığı ile aktardık. Ayrıca kendileri de Gönüllü Katılım Formu’nu (bkz. EK 3) okuyarak imzaladılar. Savaştan gelen mülteci kadınlar travmatik olaylar deneyimlediklerinden, görüşme esnasında kendilerini duygusal anlamda kötü etkileyebilecek anlatımlarda görüşmeye ara verebileceğimizi ya da onların isteğine bağlı olarak görüşmeyi sonlandırabileceğimizi görüşmeye başlamadan katılımcılara sözlü olarak belirttim. Görüşmelere başlamadan önce ses kayıt cihazı kullanımı için katılımcılardan izin istedim. Onların izinleri doğrultusunda tüm bireysel görüşmeleri ses kayıt cihazı ile kaydettim ve daha sonrasında bu kayıtları dijital ortama aktararak yazılı hale getirdim. Görüşmelerin uzunluğu ise en az 37 dakika ile en fazla 97 dakika arasındadır.

Tablo 3.3. Alan araştırmasına yönelik süreç çizelgesi

Verilerin İnşa Edildiği Tarih Aralığı	Aralık 2018 – Ağustos 2019
Örnekleme Yöntemi	- Kartopu Örnekleme - Amaçlı Örnekleme
Veri İnşa Teknikleri	- Yarı Yapılandırılmış Bireysel Görüşmeler - Sosyo-demografik Bilgi Formu
Görüşmelerin Yapıldığı Alanlar	- Altındağ bölgesinde bir okulun öğretmenler odası ve kütüphanesi - Altındağ bölgesindeki kafeler - Katılımcıların Altındağ bölgesindeki evleri
Görüşmelerin Gerçekleştirildiği Dil	- Kadın tercüman aracılığıyla Arapça - Türkçe
Katılımcılar	16 Suriyeli kadın

3.5. Verilerin Analizi:

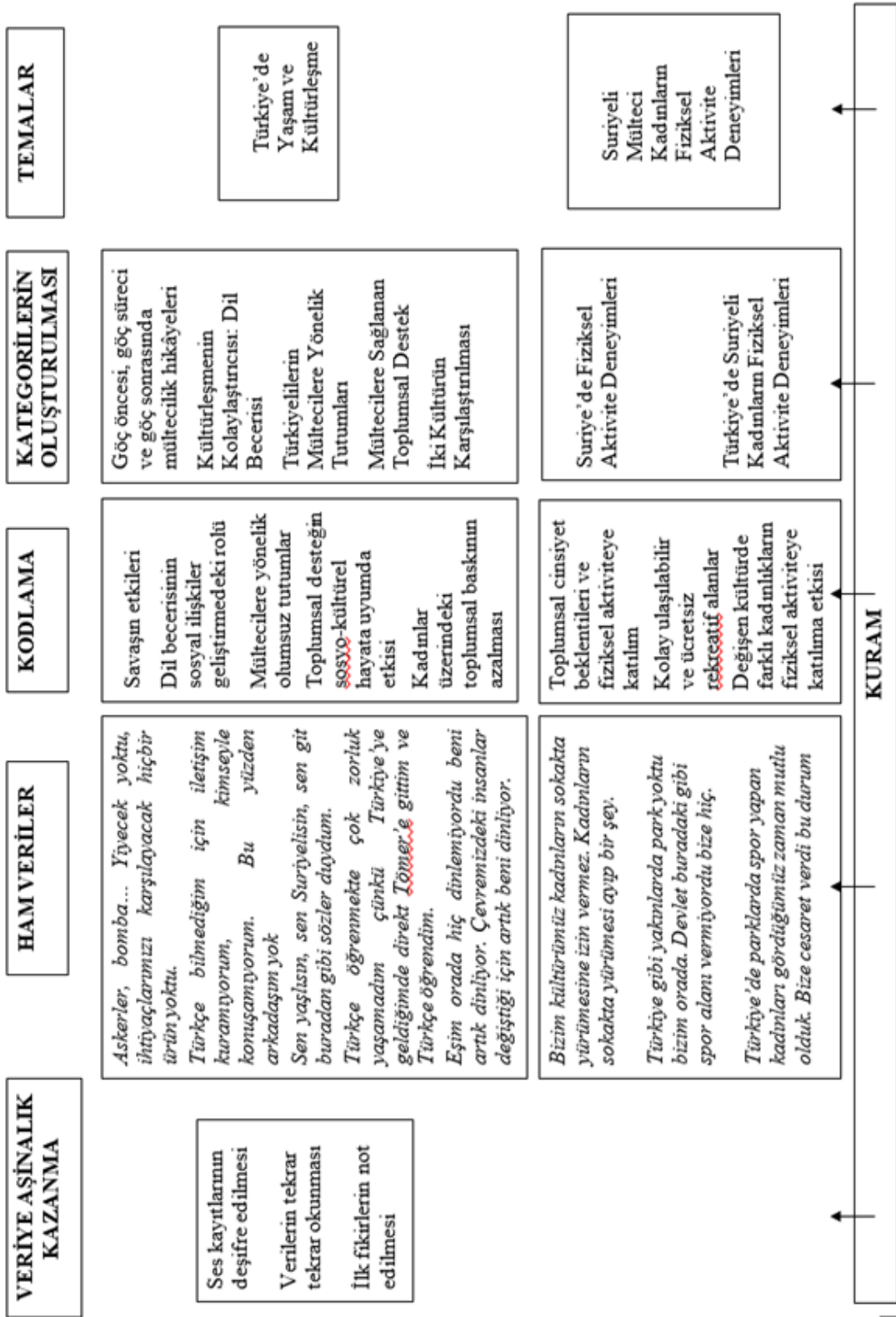
Araştırmadan elde ettiğim verileri Braun ve Clarke'nin tematik analiz yöntemini kullanarak analiz ettim. Tematik analiz, nitel bir veri setindeki örtük anlam kalıplarına zengin bir tanımlama sunmak ve bu anlamları ortaya çıkarmak için kullanılabilir bir analiz yöntemidir (109). Bu yöntemin yeterince araştırılmamış bir alanı araştırırken veya konuyla ilgili görüşleri bilinmeyen katılımcılarla çalışırken yararlı bir yöntem olması (110) ve bu analiz yönteminin analizin her aşamasında nitel araştırma paradigmasının değerlerini yansıtması (111), mülteci kadınların fiziksel aktivite deneyimlerini araştırdığım bu tez çalışması için tematik analizi seçmemde etkiliydi.

Tematik analiz yönteminin son yıllarda spor bilimleri alanında hem ulusal yayınlarda (112, 113, 114) hem de uluslararası yayınlarda (115, 116, 111) sıklıkla kullanılmaya başlandığı görülüyor. Genellikle spor bilimleri alanında sosyal alanlar ile ilgili araştırmalarda daha fazla kullanıldığı görülmekle birlikte spor bilimleri

alanında yürütülen göç çalışmalarında da tematik analiz kullanılan analiz yöntemleri arasında yer alıyor (117).

Tematik analizde araştırmacı ve araştırmacının özneliği, bilgi üretimi için bir tehditten ziyade bir kaynaktır (111). Dolayısıyla bir nitel araştırmacı düşünen, yansıtan, öğrenen, gelişen ve değişen biri olmalıdır. Araştırmacıyı nitel paradigmanın değerleri doğrultusunda aktif, dinamik ve sorgulayan biri olarak tanımlayan bu analiz yönteminde, tıpkı felsefesinde olduğu gibi, verilerin analizi de aktif ve üretken bir çabanın ürünüdür. Aktif derken kastedilen, analiz sürecinde analitik ve eleştirel bir zihinsel faaliyet süreci yürüterek verilerdeki metnin arkasında gizli olan anlamları keşfetmektir. Dolayısıyla hem felsefi varsayımları hem de analiz süreci nitel olan bu yöntemde reçete ya da formül gibi sunulabilecek bir analiz basamağı yoktur. Bu sebeple, Braun ve Clarke (111) analiz sürecinin “tasarlanmış bir macera” olarak düşünülmesi gerektiğini vurgular. Verilerimi analiz etmek için yola çıktığım kendi maceramı aktaracağım. Öncelikle bireysel görüşmeleri gerçekleştirdikten kısa bir süre sonra ses kayıtlarının deşifresini yaparak elektronik ortama aktardım. Burada şunu belirtmeliyim ki görüşmelerin hepsi tamamlandıktan sonra deşifrelere başlamadım. Görüşmeyi yapar yapmaz deşifre yapmaya özen gösterdim. Çünkü bunu yapmak hem verilere olan aşinalığımı artırmada hem de bir sonraki görüşmede araştırdığım olguya farklı açılardan bakabilmek için görüşme sorularımı revize edebilmemde önemli rol oynadı. Bireysel görüşmelerimin hem sesli versiyonunu defalarca dinledim hem de deşifrelerini birçok kez okudum. Her ne kadar zaman alıcı bir aktivite olsa da analizin diğer basamakları için verilere aşinalık kazanmak son derece önemli bir bakış açısı sağlıyor. Sonrasında deşifreler üzerinden satır satır kodlama yöntemi ile ilk kodlarımı oluşturdum. Çok basit düzeyde verilerin bana ne anlatmak istediğini anlamaya çalıştım ve verilerde dikkat çeken özellikleri kodladım. Kimi zaman aynı veri seti için birden fazla kod oluşturdum. Aynı zamanda birbiri ile bağlantılı olabilecek kodları da bir kenara not etmeye başladım. Sonrasında kodlarımı kuramım doğrultusunda daha soyut bir hale getirdim. Kodların hem metnin kendi içinde hem de diğer metinler ile benzerliklerini ve farklılıklarını yakalamaya çalışarak temalara ve alt temalara ulaştım. Araştırmanın tematik analiz sürecini içeren şema Şekil 3.1’de mevcuttur. Araştırmanın sonucunda ulaştığım iki ana tema şu şekildedir: “Türkiye’de Yaşam ve Kültürleşme”

ile ‘‘Suriyeli Mltesi Kadınlarnn Fiziksel Aktivite Deneyimleri’’ Sonrasında doğrudan alıntılarını tekrar okuyarak bulguların sunulmasında kullanılacak örnekleri seğtim. Analizim ve araştırmamın kuramsal çerçevesi doğrultusunda bulgularımı akademik bir dille raporlaştırdım.

Şekil 3. 1. Araştırmanın Tematik Analiz Şeması

3.6. Araştırmanın Niteliği: “İnandırıcılık” Stratejileri

Nicel ve nitel araştırma paradigmalarının birbirinden farklı olması araştırmaların güvenilirliğinin sağlanmasında da farklılaşmalara sebep olmaktadır. Araştırma bulgularının geçerliliğini ve güvenilirliğini sağlamak için istatistiksel yöntemler uygulayan nicel araştırmacıların aksine, nitel araştırmacılar bulguların “inandırıcılığını” sağlamaya yönelik metodolojik stratejiler tasarlamayı ve kullanmayı temel olarak araştırmanın niteliğini artırmayı amaçlamaktadır (118).

McGannon, Smith, Kendellen ve Gonsalves (119), uluslararası spor bilimleri dergilerinde 2010-2017 yılları arasında yayınlanan nitel makalelerde inandırıcılık konusu ile ilgili en çok atıf yapılan kaynakları Lincoln ve Guba (120) ve Tracy (121) olarak belirtmiştir. İnandırıcılığı sağlamak için en çok kullanılan teknikler sırasıyla kodlayıcılar arası güvenilirlik, üye kontrol, araştırmacı özdüşünümselliği, kuramsal/yöntemsel/epistemolojik uyum, uzman kontrolü, eleştirel arkadaşlar, araştırmacı arka planı, pilot görüşmeler, çeşitleme ve denetlemedir. Ancak Lincoln ve Guba'nın (120) izini sürerek, araştırma sürecinde tekrarlanabilirliği, kesinliği ve fikir birliğini sağlamaya yönelik olan, pozitivist paradigmanın etkilerini taşıyan bazı tekniklerin (kodlayıcılar arası güvenilirlik, üye kontrol) nitel araştırmalarda inandırıcılık stratejisi olarak kullanılması güncel dönemde nitel araştırmacılar tarafından eleştirilmektedir (119, 122). Bu sebeple, bu tez çalışmasında Lincoln ve Guba (120) yerine Tracy (121)'nin inandırıcılık stratejilerini kullanmayı tercih ettim.

Tracy (121), nitel araştırmanın yüksek nitelikte olabilmesi için yoğun özen gösterilmesini (*rigorous*) zorunluluk olarak belirtir. Bu sebeple nitelikli nitel araştırma için sekiz ölçüt belirtir: Çalışmaya değer konu, yoğun özen, samimiyet/dürüstlük, inandırıcılık, karşılıklılık, önemli katkı, etik ve anlamlı bütünlük. Sekiz ölçütünden biri olarak belirttiği inandırıcılığı (*credibility*) sağlamanın dört stratejisini; yoğun betimleme (*thick description*), kristalleştirme ve çeşitleme (*crystallization and triangulation*), çok seslilik (*multivocality*) ve birey yansımaları (*member reflections*) bağlamında ele alır.

Tracy (121), yoğun ve ayrıntılı betimlemenin nitel araştırmacıların okuyucuya ne düşünmesi gerektiğini anlatmak yerine göstermesinin daha önemli olması açısından önemli olduğunu belirtir. Böylece çok sayıda ve uzun soluklu alıntılar aracılığıyla okuyucu veri setinden kendi sonuçlarına ulaşabilir. Bu sebeple hem benimsediğim paradigma hem de araştırma amacım doğrultusunda, bulguları sunarken katılımcıların alıntılarına çokça yer vermeye, katılımcıların hikayelerinin onların sesinden duyulmasına hizmet edeceği için özen gösterdim. Ayrıca katılımcı grubunun ayrıntılı betimlenmesi de araştırmanın amacına uygunluğu, çeşitliliği ve değişkenliği hakkında bilgi verdiği için önemlidir (105). Bu sebeple katılımcılar hakkında sosyo-demografik bilgileri içeren tabloyu tezin katılımcılar bölümünde okuyucu ile paylaşıyorum.

Alanda uzun süreli bulunmak ve katılımcılarla uzun süreli etkileşim inandırıcılık stratejileri arasında ele alınır (121). Özdüşünümsel notlarımda da belirttiğim üzere, katılımcılarla görüşmelerimiz dışında da vakit geçirdim. Bu durum hem alanı tanımamda hem katılımcıların gündelik yaşamlarına dair doğrudan gözlem yapabilmemde hem de katılımcılarla aramda bir güven ilişkisinin inşasında etkiliydi. Dolayısıyla araştırma verilerimin desteklenmesine ve araştırmamın niteliğine katkıda bulundu.

Çok seslilik, birbirinden farklı düşünen aktörlerin ya da birbirinden farklı düşüncelerin nitel analize ve raporlamaya dahil edilmesiyle ilgilidir. Bulguların sunumunda herhangi bir konuda farklı görüş bildiren katılımcıların ifadelerine yer vererek çok sesliliği sağlamayı ve temaları zenginleştirmeyi amaçladım.

Samimiyet/dürüstlük kriteri doğrultusunda araştırmacı ön yargılarını, amaçlarını ve zayıflıklarını şeffaf ve dürüst bir biçimde belirtmelidir ve bu durumların araştırma sürecinde nasıl bir rol oynadığını ifade etmelidir (121). Özellikle nitel araştırmada, araştırmacının alanda uzun süreli ve katılımcılarla etkileşim içerisinde vakit geçirerek, verilerin inşasında rol aldığı göz önünde bulundurulduğunda, araştırmacının konumunun araştırmaya olan olası etkilerinin şeffaf ve dürüst bir biçimde bildirilmesi araştırmanın niteliği açısından önemlidir. Özdüşünümsellik, araştırmacının araştırma sürecinin tüm aşamalarında varlığını sorguladığı ve

değerlendirdiği anlamına gelmektedir. Özellikle göç araştırmalarında, katılımcılar deneyimledikleri göç olgusu sebebiyle toplumsal hiyerarşilerde daha dezavantajlı konumda olduklarından, nitel araştırmacılar özdüşünümsellik hakkında daha hassas ve okuyucuya karşı daha açık olmalıdır (101). Bu sebeple araştırma içerisindeki konumumu ve veri inşa sürecindeki katılımcılarla olan etkileşimi eleştirel olarak yansıttığım özdüşünümselliğimi bir sonraki bölümde aktarıyorum. Ayrıca özdüşünümsellik, çok seslilik gibi nitel araştırmanın niteliği hakkında tartışılan kriterler aslında etik araştırmanın bir parçasıdır (121). Araştırmanın niteliği ve araştırmacının güvenilirliği açısından önemli bir kriter olan etik konusunda araştırmacının şeffaf ve hassas olması önemlidir. Bu sebeple ilerleyen bölümde tezim kapsamında etik boyutlara yer veriyorum.

Sonuç olarak bu araştırma bağlamında araştırmanın niteliğini artırmak için kullandığım stratejiler bulguların sunulmasında yoğun ve ayrıntılı betimleme yapma, çok sesliliğe yer verme, katılımcılar hakkında detaylı bilgi verme, araştırmacı özdüşünümselliğini yansıtmaya ve araştırmanın etik boyutları hakkında bilgi vermedir.

3.7. Araştırmacı Özdüşünümselliği

Nitel araştırmalarda araştırmacıların konumlarını dikkatli, yansıtıcı ve eleştirel bir biçimde belirtmesi önemlidir. Özdüşünümsellik, araştırmacının araştırma sürecinin tüm aşamalarındaki varlığını sorguladığı ve değerlendirdiği anlamına geliyor. Bunu eleştirel değerlendirmeye açık olarak, araştırma içerisinde ve katılımcılarla olan konumumu sürekli göz önünde bulundurarak yapmaya çalıştım.

Görüşmelerde sorduğum sorularda ötekileştirici ve ayrıştırıcı bir ortam yaratmamak adına “biz” ve “siz” söylemlerini kullanmamaya gayret ettim. Örneğin “sizin kültürünüzde” yerine “Suriye kültüründe” diyerek soruları yönelttim. Ancak görüşmelerde özellikle kültüre yönelik sorular sorduğumda ve katılımcılardan bazıları kıyaslama yoluyla bu soruları yanıtladığında biz ve siz söylemi üzerinden soruları cevapladılar. Bu durumun beni dışarıdan biri olarak konumlandırımları ile ilişkili olduğunu düşünüyorum. Bu durumu aşmak için katılımcılarla kimliğimin hangi yönlerini ortak olarak paylaştığımı değerlendirdim. Bunu sorgulamanın araştırmacı ve

katılımcı arasındaki ilişkiye katkıda bulunabileceğini ve “yabancı” olma durumumu yumuşatabileceğini düşündüm. Türkiye’de doğup büyümeme rağmen araştırma sürecinde farkına vardım ki aslında Suriyeli kadınlarla tamamen aynı sosyal ve kültürel normları paylaşmasak da paylaştığımız ortak noktalar var: Kadın olmak bağlamında yaşanan sorunların varlığı, farklı bireyselliklerle de olsa aynı dini inancı paylaşmak, ortak yemekler, iki dilde ortaklaşan kelimeler, misafirperverlik, kahve kültürü gibi.

Katılımcılarla görüşme süresi haricinde görüşme öncesinde ve sonrasında vakit geçirmeye özen gösterdim. Bunun birçok sebebi vardı: Kadınların yaşamlarını daha yakından tanımak, verileri güçlendirmek için gözlem yapmak. Bu süreçte bana evlerinde oldukça misafirperver ve cömert davranan katılımcılarla iletişimim güçlendi. Örneğin Suriye’de yaşadıkları sosyo-kültürel ortamı, Arapça bazı kelimeleri ve gündelik yaşamda kullanılan bazı kalıpları öğrenmeye başladım. Bu edindiğim bilgiler araştırma süreci içerisinde “dışarıdan biri” konumumun kırılmaya başlamasına yardımcı oldu.

Suriyeli kadınları homojen bir grubun üyeleri olarak değil, her kadının farklı özelliğinin olduğunun farkındalığı ile yürüttüm. Genel olarak görüşmelerde kadınların kendilerini rahatça ifade etmelerinden ve görüşme sürecinde katılımcılar ve araştırmacı arasında hiyerarşik bir konumun yaratılmamasından görüşmelerin iyi geçtiği çıkarımını yapabilirim.

3.8. Araştırmanın Etik Boyutu

Etik, araştırmacılara rehberlik eden, araştırmacı ve katılımcı için hak ve sorumluluklar anlamında teminat sağlayan bir dizi kurallar ve ilkeler bütünüdür. Araştırmacılar, araştırmanın başından sonuna kadar olan tüm süreçlerinde etik kurallardan ve ilkelerden sorumludur. “Etik kuralların dayandığı hususlar; araştırma katılımcılarının çıkarılarının güvence altına alınması, katılımcılara saygı gösterilmesi, onlara gelebilecek herhangi bir zararın önlenmesi, verilerin gerçekliğine ve bütünlüğüne değer verilmesi gibi bazı temel öğeleri içerir” (123). Ancak göç

araştırması yürüten araştırmacılar için, katılımcıların içerisinde bulunduğu hassas konum sebebiyle etik kurallar daha bağlayıcıdır ve araştırmacıların araştırmanın tüm sürecinde özel bir ihtimam göstermesini gerektirir.

Göç alanında çalışmalar yapan akademisyenler ve doktora öğrencilerinin katılımıyla oluşan Göç Araştırmacıları Platformu (GAR), göç alanında yapılan araştırmalarda dolaylı ve dolaysız tüm aktörler için geçerli olacak etik kurallar ve ilkeler belirlemiştir. Belirlenen ilkeler genel olarak insan hak ve özgürlüklerine saygı gösterme, ayrımcılık ve ön yargıdan uzak biçimde hakça ve dürüst davranma, araştırmanın bütün süreçlerinde katılımcıların hak ve özgürlüklerini koruma, araştırma sürecinde katılımcıları bilgilendirmenin ve rızasını almanın gerekliliği, uydurmacılık, saptırma ve bilimsel hırsızlıktan kaçınılması gerekliliği ile ilgilidir (124).

Bu araştırma bağlamında dikkat ettiğim etik konuları, araştırma sürecinin basamaklarını göz önünde bulundurarak bir sıra ve akış içerisinde sunacağım. Öncelikle verilerin inşası için araştırma sahasına çıkmadan önce Hacettepe Üniversitesi Girişimsel Olmayan Etik Kurulu'ndan araştırma için gerekli izni aldım (Etik Kurul İzni için bkz EK-4). Görüşmelere başlamadan önce, görüşme sürecinde dikkat etmem gereken hususlarla ilgili literatür taramasına başladım. Aynı zamanda hassas bir grupla görüşme yapacağım için mültecilerle görüşmeler gerçekleştiren sosyal hizmet uzmanlarından da bu konu ile ilgili tavsiyeler aldım. Suriyeli mültecilerle ilgili birçok etkinliğe katıldım. Dolayısıyla hem sahaya çıkmadan hem de saha sürecimde farklı kanallardan mültecilere yönelik çok yönlü bilgi edindim. Bu durum verilerin inşası sürecinde katılımcıların zarar görebilirliğini minimuma indirmemde önemliydi.

Mültecilerin gözünde araştırmacının algılanma biçimi, otoritelerle bağı olan kişi, sorgulayan kişi ya da meraklı bir yabancı olabilir (123). Bu sebeple araştırmacının kendisini açık bir biçimde tanıtmayı, katılımcı ve araştırmacı açısından geliştirilecek güven ilişkisinde ve görüşmelerin niteliğinde önemli bir yere sahiptir. Görüşmelere başlamadan önce kendi kimliğimi katılımcılara açık bir şekilde ifade ettim. Araştırmanın amacını açık ve anlaşılır bir biçimde aktardım. Daha sonra görüşme

sorularının akışı ve ortalama görüşme süresi (yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanıldığı ve katılımcıların anlatılarına göre görüşmenin uzama ihtimali olabileceğinden) hakkında katılımcıları bilgilendirdim. Görüşme sürecinde cevaplamak istemedikleri sorular olduğunda rahatlıkla bunu belirtebileceklerini ve diledikleri zaman görüşmeyi sonlandırabileceklerini söyledim. Görüşme yaparken bütün anlatıları kayıt altına almanın zorluğu, not alırken katılımcılarla göz temasının engellenmesi ve raporlama sürecinde katılımcıların ifadelerinin onların ağzından saf ve olduğu gibi aktarılabilmesi için görüşmeleri ses kayıt cihazı ile kaydettim. Görüşmelerin ses kaydına alınması ile ilgili bütün bu gerekçeleri katılımcılara sözlü olarak aktardıktan ve üçüncü kişilere asla dinletilmeyeceğini ifade ettikten sonra görüşmelerde ses kayıt cihazının kullanılması konusunda onların rızasını aldım. Bütün bu sözlü ifadelerden sonra katılımcılar bu ifadelerin yer aldığı “Gönüllü Katılım Formu”nu okuyarak gönüllü olarak imzaladılar.

Hem fiziksel hem de duygusal açıdan çeşitli zorlukları deneyimlemiş olan mültecilerle görüşme yaparken dolan gözleri, uzun sessizlikleri ve seslerinin titremesi gibi duygusal göstergeleri dikkate almak etik açıdan önemlidir (123). Bu sebeple bu tür duygusal göstergelere karşı algılarımı açık tutum ve böylesi durumlara hassasiyet gösterdim. Görüşmelerin birinde katılımcı öyküsünü anlatırken duygusal zorluklar yaşadı ve görüşmeyi, ileri bir tarihte devam etmek üzere sonlandırdık.

Araştırma verilerinin inşa edilmesinde bilimsel yöntemlerden faydalandım. Analiz sürecinde ve raporlaştırmada kuramsal çerçeve doğrultusunda hareket ettim. Görüşme sürecinde elde edilecek bilgilerin ister katılımcıların kendisine ister diğer aktörlere karşı üçüncü kişilerce kullanılabilme ihtimalini göz önünde bulundurarak, raporlama sürecinde fayda ve zararların muhakemesini yaparak sunma sorumluluğu araştırmacının kendisine aittir. Katılımcılar Aydınlatılmış Onam Formu’nu okuyarak gönüllü olarak imzalasalar dahi araştırmacının sonuçlarının o sırada öngörülebilir olmaması sebebiyle katılımcıların sorumlu olmadıkları belirtiliyor (125). Bu sebeple araştırma sonuçlarını yazarken katılımcıların zarar görme ihtimali olan konuları göz önünde bulundurarak raporlaştırdım. Bu bakış açısıyla, raporlama sürecinde hem onların zarar görme ihtimalini düşündüğüm hem de kişilerin gizliliğinin korunmasına

özen gösterdiğim için katılımcıların gerçek ismi yerine kendi belirlediğim anonim isimleri kullandım.

3.9. Araştırmada Karşılaştığım Yöntemsel Güçlükler

Bu tez çalışmasının verilerini elde etme sürecinde birçok zorlukla karşılaştım. Öncelikle en temel zorluğu katılımcılara ulaşmak konusunda yaşadım. Tez konumu belirlediğim ilk andan itibaren bu alanı tanımak, alanın bilgisine erişmek, alanda çalışan uzman kişileri ve onların deneyimlerini öğrenmek hem de katılımcılara ulaşabilmenin bir yolunu bulabilmek için Ankara'da mültecilerle gerçekleştirilen ya da mülteciliği konu edinen birçok etkinliğe katıldım. Bu etkinliklerin birinde tanıştığım ve bu alandaki bir dernekte sosyal hizmet uzmanı olarak görev yapan bir kişiden gerekli süreçleri öğrenip, bu derneğe, tezim kapsamında yapacağım bu araştırma için başvuruda bulundum. Başvurumun sonucu olumsuz bile değildi, çünkü hala tarafıma bir yanıt dahi gelmedi. İkinci girişimim Ankara'da mülteci nüfusunun yoğun olduğu bölgelerdeki mahalle muhtarlarına gitmemle gerçekleşti. Ancak maalesef bu da olumsuz sonuçlandı. Daha sonra kendi çevremde mültecilerle bağlantısı olan ya da olabilecek kişilerle iletişime geçtim. Kurduğum bu bağlantılar bana kapı araladı ve bu bölgede bulunan iki okuldaki Suriyeli öğretmenler ve velilerden bazıları araştırmama katılmayı kabul etti. Katılımcıların bir kısmına sonunda erişmiştim, ama bu sefer farklı sorunlar ortaya çıkmaya başladı. Bir görüşmeyi yapabilmek için hem katılımcı hem tercüman hem de kendim için uygun bir zaman gerekiyordu. Büyük çoğunlukla bu zamanları örtüştürmede sorunlar yaşadım. Bu sebeple hem tercümandan hem de görüşme yapacağım katılımcılardan alternatif vakitler de talep ettim ve herkes için kesin olabilecek tarih ve zamanda mutabık kaldık. Bunun haricinde görüşme yapacağımız saate, çok önemli bir durum gelişmedikçe, sadık kalmalarını rica ettim. Burada kendi duygu ve düşüncelerimi ifade etmem etkili oldu. Örneğin, yaşadıkları bölgeye görüşme yapmak için gelmem 2 saat sürdüğünden, planlarımın aksadığından ve planladığımız görüşmenin gerçekleşmemesinin bende yarattığı duygu durumlarından bahsettim.

Katılımcılara ulaşmak ve herkese uygun bir zaman dilimi planlamak konusunda yaşadığım zorlukların haricinde bir de araştırma alanım ile ilgili farklı zorluklar deneyimledim. Benim açımdan birincil problem ulaşım ve zaman sıkıntısı idi. Bölge yaşadığım muhite toplu taşıma ile 2 saat uzaklıktaydı. Görüşme yapacağım konumları bulabilmek için harita kullandım. Ancak bölge kentsel dönüşüm bölgesi olduğu için haritada sokak olarak gösterilen yerlerin hafriyat kalıntıları ile kaplı olduğunu gördüm ve bölgeye her gittiğimde yapılan inşaat çalışmaları nedeniyle kapanan yollar kilometrelerce yol yürümeme sebep oldu. Bu da benim için hem zaman kaybı hem de yorgunluk demektir. Bölgenin kentsel dönüşüm bölgesi olması, katılımcıların da belirttiği gibi bölgede güvensiz bir ortama zemin hazırlamıştı. Bölgede yaşayan erkekler tarafından sözlü tacize uğradım, takip edildim ve taşlandım. Bu sebeple bölgeye her gidişimde bir tedirginlik yaşadım. Takip edildiğim zamanlarda genellikle telefonumu elime alarak birisiyle konuşuyormuş gibi yaparak kendimce önlem almaya çalıştım.

Araştırmanın analiz sürecinde kuramsal zorluk yaşadım. Spor bilimleri alanındaki kültürleşme kuramı ile yürütülmüş nitel araştırmaların az sayıda olması analizin ilk süreçlerinde zorlanmama sebep oldu. Bu sorunun çözümü için danışmanımın toplantılar gerçekleştirdik. Bu toplantılarda yaptığımız yeni okumalar ile bulgularım ve analizim üzerinde yürüttüğümüz kuramsal ve metodolojik tartışmalar sonucunda bu zorluğu aştım.

Yaşadığım tüm bu zorluklar, okuyan birçok kişi için yıldırıcı ve yıpratıcı bir süreç olarak yorumlanabilir. Ancak bana evlerini açan, maddi zorluklarının olduğunu bildiğim halde beni misafirperverlikleri ile sofralarına dahil eden, görüşmelerde tüm samimiyetleriyle çok kıymetli deneyimlerini ve duygularını paylaşan katılımcılarıma bu süreçte bana öğrettikleri için teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

4. BULGULAR

Bu tez çalışması kapsamında yaptığım analiz sonucunda, araştırmanın verilerini iki tema altında sınıflandırdım. Tema ve alt temalara ait başlıklar Tablo 4.1’de görülebilir.

Tablo 4.1. Tema ve alt tema bilgileri

	TEMALAR	ALT TEMALAR
TEMA 1:	Türkiye’de Yaşam ve Kültürleşme	Göç Öncesi, Göç Süreci ve Göç Sonrasında Mültecilik Hikayeleri
		Kültürleşmenin Kolaylaştırıcısı: Dil Becerisi
		Yerleşilen Ülkenin Vatandaşlarının Mültecilere Yönelik Tutumu
		Mültecilere Sağlanan Toplumsal Destek
		İki Kültürün Karşılaştırılması: Suriye’de Kadın Olmak
		İki Kültürün Karşılaştırılması: Türkiye’de (Suriyeli) Kadın Olmak
TEMA 2:	Suriyeli Mülteci Kadınların Fiziksel Aktivite Deneyimleri	Suriye’de Fiziksel Aktivite Deneyimleri
		Türkiye’de Suriyeli Kadınların Fiziksel Aktivite Deneyimleri

4.1. Türkiye’de Yaşam ve Kültürleşme

Türkiye’de yaşam ve kültürleşme teması kendi içerisinde altı alt temayı içeriyor: “Göç öncesi, göç süreci ve göç sonrasında mültecilik hikâyeleri”, “Kültürleşmenin Kolaylaştırıcısı: Dil becerisi”, “Yerleşilen ülkenin vatandaşlarının mültecilere yönelik tutumu”, “Mültecilere sağlanan toplumsal destek”, “İki kültürün karşılaştırılması: Suriye’de kadın olmak”, “İki kültürün karşılaştırılması: Türkiye’de (Suriyeli) Kadın Olmak”. Bu tema içerisinde genel olarak katılımcıların Suriye’den

Türkiye'ye uzanan öykülerini kültürleşme sürecini etkileyen faktörler temelinde ele alıyorum. İkinci temada bahsedilecek olan kadınların fiziksel aktivite deneyimlerine geçmeden önce, bu temanın okuyucuya hem iki kültüre ilişkin hem de mülteci kadınların göç bağlamında gündelik yaşamına ilişkin bir bakış açısı kazandıracığını ve ikinci temanın anlaşılması için bir zemin hazırlayacağını düşünüyorum.

4.1.1. Göç öncesi, göç süreci ve göç sonrasında mültecilik hikâyeleri

Tunus'ta Muhammed Buazizi'nin kendisini yakmasının akabinde hak ve özgürlük temelli ayaklanmaların Arap dünyasında yayılmaya başlamasıyla "Arap Baharı" olarak adlandırılan süreç başladı. Orta Doğu'da baskıcı rejimlere karşı gerçekleştirilen bu hak ve özgürlük arayışında, 2011 yılının şubat ayında Suriye de bu sürece dahil oldu. Mart ayı ortalarından itibaren Suriye'nin Ürdün sınırına yakın olan Daraa şehrinde binlerce insanın hükümet karşıtı gösterilere katılmasıyla ve güvenlik güçlerinin ateş açarak sivil insanları öldürmeye başlamasıyla ayaklanmanın boyutu değişti ve sınırları genişledi (126). Suriye hükümetinin taviz vermeyen politikalar izleyerek kimyasal silah kullanımına başlaması, yerel halkın kendi içerisinde sivil ordular kurması ve kaos ortamından faydalanarak güçlenen radikal terör örgütünün (İŞİD) şiddet ortamını körüklemesi ile Mısır ve Tunus'ta olduğu gibi Suriye'de de kısa sürede sonuçlanması düşünülen gösteriler, Suriye'yi sekiz yıldır bitmeyen iç savaşa sürükledi (127, 35). 2011'den bu yana Suriye'deki iç savaşta, 6,6 milyon kişi ülke içerisinde yerinden edilmiş (128) ve toplamda 5.671.049 kişi (kayıtlı olan kişiler) güvenlik arayışı içerisinde başta Türkiye olmak üzere, Lübnan, Ürdün, Irak, Mısır ve diğer ülkelere göç etmiştir (26). Savaş ilk anda bütün şehirlere sirayet etmediği için Suriyeli mülteciler öncelikle Suriye içerisinde iç göç gerçekleştirmiştir. Daha sonrasında savaşın giderek yayılması ve şiddetin artması sebebiyle dış göçler başlamıştır. Kawa Suriye içerisinde yaşadığı iç göçü şu şekilde anlatıyor: "*Önce Hama'da yaşıyorduk. Hama'da savaş daha önce başladı. Hama'daki evimiz savaştan dolayı yok oldu. Daha sonra Halep'e döndük. Halep'ten Türkiye'ye geldim.*"

Savaşın giderek Suriye'de farklı şehirlere sirayet etmesiyle Suriye'den başka ülkelere dış göçler başlamıştır. Bu sebeple farklı ülkelerde, farklı etnik kimliklerden

ve farklı dilleri konuşan insanlar bir arada yaşamaya başlamıştır. Bu bireyler bir arada ve uyum içerisinde yaşamayı öğrenirken de “kültürleşme” adı verilen sürece dahil olurlar. İki veya daha fazla kültürel grubun ve bu gruba dahil bireylerin birbiriyle temas etmeleri sonucunda ise karşılıklı kültürel ve psikolojik değişimlerin yaşandığı kültürleşme süreci başlar. Kültürleşme sürecini etkileyen ve bu sürecin her bireyde farklı deneyimlenmesine yol açan bazı bireysel ve durumsal/bağlamsal faktörler vardır. Göç etme nedenleri ve göçe motivasyon da kültürleşme sürecini etkileyen faktörlerden bazılarıdır. Zorunlu göç eden mülteciler göç öncesini, göç sürecini ve göç sonrasını kapsayan zorunlu bir kültürleşme sürecinden geçiyor olmaları sebebiyle diğer kültürleşme gruplarından (örneğin, gönüllü göç eden göçmenler) daha farklı kültürleşme deneyimine sahip olurlar. Suriyeli mülteciler de Suriye’de yaşanan iç savaş sebebiyle vatanlarını, anılarını, sevdiklerini, evlerini ve hayatlarına dair diğer birçok şeyi geride bırakıp zorunlu olarak Türkiye’ye göç etmek zorunda kalmıştır. Savaş, cinsiyet ve yaş fark etmeksizin mültecileri ekonomik, sosyal ve psikolojik anlamda olumsuz etkilemiştir (129) (sy., 53).

Zorunlu göç gerçekleştiren mülteciler, göç öncesinde, göç yolculuğunda ve göç ettikleri ülkelerde çeşitli zorluklarla yüzleşmiştir. Örneğin Kawa Türkiye’ye gelmeden önce savaştan dolayı Suriye içerisinde sürekli göç etmek ve ev değiştirmek durumunda kalmıştır: *“Hama’daki evimiz savaştan dolayı yok oldu. Daha sonra kardeşimin evine gittik. Kardeşimin evini de savaştan dolayı terk etmek zorunda kaldık.”*

Savaş ortamında insanlar en temel ihtiyaç olan beslenme ihtiyacını karşılamakta zorlanmıştır. Katılımcılardan Eva, savaş sebebiyle temel ihtiyaçlarını karşılayamadığı için Suriye’den göç etmek zorunda kaldığını belirtmiştir: *“Askerler, bomba... Yiyecek yoktu, ihtiyaçlarımızı karşılayacak hiçbir ürün yoktu. Bu yüzden (Türkiye’ye) gelmek zorunda kaldık.”*

Savaşın sebep olduğu travmatik olayları ise ölümlere ve zulümlere tanık olmak oluşturuyor. Suriye’de sokakta insanların öldürüldüğüne, onlara işkence uygulandığına tanık olan ve rejim tarafından babası öldürülen 19 yaşındaki Essa savaş ortamını ve yaşadığı bu travmatik olayları şu şekilde ifade ediyor:

“(...) Beşer mesela savaşta babamı hapse attı ve sonra onu öldürdü. Amcam ve dayım ise 7 yıl hapiste kaldılar. Üstelik onları sadece babamın arkadaşı olduğu için hapse attı. Çünkü mesela ben senin arkadaşımın ve sen Beşer’i sevmediğini söyledin. Seni götürüyorlar, öldürüyorlar ve senin arkadaşlarını da hapse atıyorlar. Bu kadar zor durum.”

“11 yaşındaydım ve okula gidiyordum. Yolda iki kadının öldürüldüğünü gördüm. Bir kere de insanların dillerini kestiklerini gördüm (Beşer hakkında kötü konuştukları için). Arkadaşım ve ben sokakta oynarken bir motor geldi ve silahla arkadaşımın babasını vurdu. Her taraf kan olmuştu ve kafasının içindeki her şey yerdeydi. Bunları hatırlamak çok zor oluyor.”

İnsanların öldürüldüğü ve sürekli bomba seslerinin duyulduğu bu şiddet ortamına maruz kalan katılımcılar bir süre sonra Suriye’de korku içinde yaşamaya başlamışlardır. Jasmin ve Dia yaşadıkları bu korkuyu şu şekilde ifade ettiler:

“Korkuyordum, çocuklarım vardı çünkü. İnsanlar ölüyorlardı. Eşimin kardeşi de öldü savaşta. Çok kötüydü, çok zordu.” (Jasmin)

“Meselam toplar çok düşerdi. Birinde otururuk bir bakmışık ki bir ses gelir, hara (nereye) kaçacağımızı bilmezdik.” (Dia)

Bir süre sonra Suriyeli mülteciler, can güvenliklerini tehdit eden bu ortamdaki uzaklaşmak ve çocuklarını daha güvenilir ve yaşanabilir bir yere ulaştırabilmek için göç etme kararı almışlardır. İki çocuk annesi olan Kawa ve dördüncü çocuğuna hamile olan Dia, çocukları için güvenli bir yaşam alanı sağlamak için göç ettiklerini anlattı:

“En önemli şey bizim çocuklarımız. Biz bu yaşımıza kadar geldik ama çocuklarımızın yaşayacağı çok şey var daha. O yüzden biz çocuklarımız için geldik buraya.” (Kawa)

“Tam zorluğa ulaşmıyincik gııldamadım yerimden. Ama baktım zor dönemler geliyi, baktım kine şu zehirlerden vuruyiler çocuklar boguliler (boğuluyorlar). Bu gördüklerimin benim çocuklarıma olmasını galdıramam, götüremem dedim. Sonra her şeyi bırakıp buraya geldik.” (Dia)

Dia’nın belirttiği gibi birçok katılımcı her şeyi geride bırakıp göç etme kararı almıştır. Ancak herkesin geride bıraktığı o “her şey” birbirinden farklıdır. Dia’nın “her

şey”i “10 sene kaynanasıyla oturduktan sonra dayayıp, döşeyip çıktığı ve iki sene oturmadan terk etmek zorunda olduğu evi”, Jana’nın “her şey”i “şimdi olmayan geçmişe dair hatıraları ve fotoğrafları”, Kawa’nınki ise “sadece fotoğraflarından hatırlayabildiği evi”dir.

Göç etme statüsü, göç yolculuğunda her katılımcı için farklı deneyimlere sebep olmaktadır. Göç etme statüsü ile ifade etmek istediğim mültecilerin göç ettikleri ülkeye yasal olarak ya da yasa dışı yollarla gelmeleri ile ilgilidir. Ülkeye yasal olarak giriş yapan ve yasal olmayan yollardan giriş yapan katılımcıların sınırı geçme sürecinde farklılıklar yaşanabiliyor. AFAD (10)’ın raporuna göre Türkiye’ye göç eden ve kamp dışında yaşayan Suriyeli kadınların %71,10’unun resmi olmayan bir sınır geçiş noktasından Türkiye’ye giriş yaparken yalnızca %12,7’si pasaportla Türkiye’ye geldiği belirtiliyor. Katılımcılardan Roya, Jano, Vala, Kawa ve Aden Türkiye’ye pasaportları ile giriş yaptığını belirtti. Örneğin, Roya Suriye’deyken Türkiye’deki bir üniversiteye yüksek lisans eğitimi için başvurmuş ve üniversiteden kabul aldıktan sonra pasaportu ile birlikte Türkiye’ye gelmiştir. Pasaportları ile yasal olarak ülkeye giriş yapan mülteci kadınlar için göç etmek nispeten daha “kolay” olsa da resmi olmayan yollarla göç eden katılımcıları yollarda farklı zorluklar bekliyordu. Psikolojik ve fiziksel dayanıklılık isteyen bu yolculuğu Zilan ve Afra şöyle anlatıyor:

“Çok zor bir süreçti. Her şeyi gördüm yani. Çok yüksek dağlara çıktım. Akşam 6 saat yürüdük sınıra kadar. Gözümüz görmüyordu hiçbir şeyi. Belki jandarma o sırada bir mermi vuracak, belki bir yerden hırsız çıkacak bilmiyoruz yani hiç kolay değildi. Gerçekten çok zordu. Jandarmanın çocukları vurduğunu gördüm.” (Zilan)

“14 saat yürüdük. Jandarma bizi görmesin diye bir yürüyorduk bir duruyorduk.” (Afra)

Uzun ve zorlu yolculukları göze alarak yola çıkan mültecilerin yeni yerleşecekleri ülkeyi tercih etmelerinde etkili olan sebepler bulunmaktadır. Türkiye’ye gelen mültecilerin yarısından fazlasının belirttiği üzere, Türkiye’ye ulaşım kolaylığı bu sebepler arasında en başta geliyor. Diğer sebepler ise sırasıyla Türkiye’ye güvenmek, şartların diğer ülkelere göre daha iyi olması, dini yakınlık ve diğer sebepler olarak gösteriliyor (10). Türkiye’nin coğrafi olarak Suriye’ye yakın konumda bulunması,

katılımcıların Türkiye ve Suriye arasındaki kültürel mesafenin az olduğunu düşünmeleri, Türkiye hükümetinin Suriyelilerin ülkeye girişlerine izin vermesi, Türkiye’de mülteciler için istihdam olanaklarının bulunması, Türkiye’ye dair olumlu tutumların bulunması, akrabaların/tanıdıkların Türkiye’de olması katılımcıların yerleşim yeri olarak Türkiye’yi seçmelerinin sebeplerini oluşturuyor. Örneğin Jano iki ülke arasındaki coğrafi ve kültürel yakınlık ile Türkiye devletinin mültecilere açık kapı politikası uygulaması sebebiyle Türkiye’yi tercih etmiştir:

“Suriye Türkiye’ye yakın olduğu için hem de adetlerimiz benzer olduğu için geldim. Yani mesela Suriye’de camii var, Türkiye’de de camii var. Başka ülkelerde yok. En önemli sebep İslam. Bir de Türkiye (hükümeti) bize izin verdi o yüzden.” (Jano)

Türkiye’de bir okulda öğretmenlik yapan Kawa ise Jano’nun belirttiği sebeplere bir de Türkiye’de mülteciler için istihdam olanaklarının bulunmasını eklemiştir:

“Türkiye Halep’e yakın olduğu için, çalışma imkanları olduğu için hem de izin (hükümetin Suriyeli mültecilere sağladığı yasal giriş izni) olduğu için Türkiye’yi seçtik.” (Kawa)

Türkmen asıllı olan ve kendini Türkiye’nin kültürüne daha yakın hissettiğini ifade eden Dia için Türkiye’ye gidebilmek zaten onun savaştan önce de arzuladığı bir durumdur:

“Biz mesela Suriye’deyken Türkiye dediğin vakit hayallerimizdi yani Türkiye’yi görmek. Çünkü biz Türkiye “yalancı cennet”miş derik. Yani çok güzel. (...) E suphanallah zağır (herhalde) kismetimiz varmış, nasibimiz varmış geldik.” (Dia)

4.1.2. Kültürleşmenin Kolaylaştırıcısı: Dil Becerisi

Kişisel Bilgi formunda katılımcıların dil düzeyleri ile ilgili soruların bulunduğu yöntem bölümünde değinmişim. Katılımcıların kendi beyanları doğrultusunda dil düzeylerine ait bilgileri Tablo 4.2’de bulabilirsiniz.

Tablo 4.2. Katılımcıların Kişisel Bilgi Formu'nda beyan ettikleri dil düzeyleri

İsim	Hangi dilde okur yazarsınız?	Evinizde hangi dillerde konuşursunuz?	Arkadaşlarımızla hangi dillerde konuşursunuz?
Kawa	Çoğunlukla Arapça	Sadece Arapça	Eşit derecede Arapça ve Türkçe
Roya	Çoğunlukla İngilizce ve Arapça	Çoğunlukla Arapça	Çoğunlukla Arapça
Jano	Sadece Arapça	Sadece Arapça	Çoğunlukla Arapça
Dia	Eşit derecede Arapça ve Türkçe	Sadece Türkçe	Sadece Türkçe
Essa	Çoğunlukla Arapça	Çoğunlukla Arapça	Çoğunlukla Arapça
Eva	Sadece Arapça	Sadece Arapça	Sadece Arapça
Zahra	Çoğunlukla Türkçe ve İngilizce	Sadece Arapça	Çoğunlukla Arapça
Sana	Eşit derecede Arapça ve Türkçe	Sadece Arapça	Eşit derecede Arapça ve Türkçe
Mina	Sadece Arapça	Sadece Arapça	Sadece Arapça
Afra	Sadece Arapça	Sadece Arapça	Sadece Arapça
Zilan	Sadece Arapça	Sadece Arapça	Sadece Arapça
Jasmin	Sadece Arapça	Sadece Arapça	Sadece Arapça
Aden	Eşit derecede Arapça ve Türkçe	Arapça ve İngilizce	Arapça ve İngilizce
Vala	Sadece Arapça	Sadece Arapça	Çoğunlukla Arapça
Azra	Çoğunlukla Arapça	Sadece Arapça	Sadece Arapça
Ezel	Çoğunlukla Arapça	Sadece Arapça	Sadece Arapça

Kültürleşme sürecinin en önemli faktörlerinden biri olan dil becerisi hem yeni kültürel toplumdaki gündelik hayatı sürdürmede hem de sosyal ilişkiler geliştirmede etkili olduğundan dil becerisinin sosyo-kültürel uyumla doğrudan ilişkili olduğu düşünülüyor (50). Türkiye'nin 7 farklı şehrinde 1.291 Suriyeli kadın ve kız çocuğu ile yürütülmüş araştırma raporuna göre, Suriyeli kadınların %70,2'si hiç Türkçe bilmiyor (37). 2015 yılında yayınlanan bir başka tez çalışmasına göre ise Türkiye'de yaşayan Suriyeli kadınların %95'inin Türkçe bilmediği bulgulanmıştır (129). Farklı illerde yürütülen ya da farklı örneklem grubuyla yürütülen araştırmaların ortak bulgusu ise Türkiye'de yaşayan Suriyeli mülteci kadınların Türkçe bilme düzeylerinin ciddi oranda düşük olması ile ilgilidir. Suriyeli kadınlar köken kültürlerindeki toplumsal cinsiyet düzeni sebebiyle ev ile sınırlı alanlarda yaşadıklarından, bu durum onların göç ettiği yeni ülkede de yerleştikleri ülkenin bireyleri ile iletişime geçememesine sebep oluyor ve dolayısıyla Türkçe öğrenmelerine engel teşkil ediyor. Katılımcılardan Türkiye'de eğitimine devam eden Aden, Sana, Essa, Roya ve Zahra'nın ya da Türkiye'de bir okulda öğretmenlik yapan Kawa'nın kendilerini ifade edebilecek kadar Türkçe bilmelerinin sebebinin bu durumla ilişkili olduğunu düşünüyorum. Türkmen olan ve hali hazırda Türkçe bilen Dia dışında, eğitim ve iş gibi sebeplerle düzenli olarak kamusal hayata dahil olan kadınların Türkçe dil düzeyinin belirgin bir biçimde daha iyi olduğunu söyleyebilirim.

Kadınların özel alanla sınırlandırılmış yaşamı dışında Türkçe bilmemekle ilgili belirtilen diğer sebepler arasında ise Türkçe kurslarını karşılayacak paranın olmaması, hizmetlerin parasız olduğundan haberdar olmama, eşin/partnerin izin vermemesi, prosedüre dair bilgi eksikliği, Türkçe öğrenmenin hayatına bir faydası olmayacağını düşünme, Türkçe öğrenmenin zor olması ve algılanan zaman eksikliği gibi sebepler yer alıyor (37). Örneğin; Türkiye'de Sosyal Uyum Projesi kapsamında Türkçe dersi alan Zilan, sorumlu olduğu toplumsal cinsiyet rolleri sebebiyle bu derse devam etmek için zaman bulamadığını ve Türkçenin kendisine zor geldiğini belirtiyor:

“Bir proje vardı ona gittim Türkçe öğrenmek için ama zorlandım o yüzden bıraktım. (...) Şimdi müsait değilim çocuklarım çok küçük. Ne zaman büyüdüler ben de o zaman öğreneceğim Türkçe”

Katılımcıların bazıları Türkçe dil öğreniminde Türkçe Öğretim Merkezleri (TÖMER)'in ve Birleşmiş Milletler kapsamında gerçekleştirilen uyum projelerinin Türkçe kursları gibi doğrudan bir eğitici aracılığıyla Türkçe öğrenirken, bazıları ise ana akım medya ve sosyal medya aracılığıyla Türkçe öğreniyor. Bu bağlamda mültecilere destek sağlayan kuruluşlar ile medyanın dil öğreniminde önemli araçlar olduğu görülüyor:

“7 ayda öğrendim ben. Ama filmleri çok izliyordum oradan öğrendim.” (Essa, 19 yaşında)

“Belki (Türkiye'ye) geldikten bir ay geçtikten sonra Tömer'e gittim ve Türkçe öğrendim” (Zahra, 19 yaşında)

“Şimdi kursa (Sosyal Uyum Projesi – Türkçe kursu) gidiyorum. Seviyorum Türkçe öğrenmeyi.” (Zilan, 24 yaşında)

“Youtube’u açıp Türkçe filmler, müzikler her şeyi izledim. Böyle öğrendim. Sonra Türkçe kursuna gittim.” (Sana, 19 yaşında)

“... Birleşik Arap Emirlikleri'ndeyken ben biraz Türkçe biliyordum aslında. Böyle dizilerden falan... Çünkü Türk dizilerini izliyordum (gülüyor).” (Aden, 21 yaşında)

Çocukların hem okulda hem de okul dışı alanlarda Türkiyeli çocuklarla kültürel etkileşim ve iletişim halinde olması sebebiyle yetişkin mültecilere göre Türkçeyi daha kolay öğrendiği bilinmekle birlikte (130), çocuklar ebeveynlerinin Türkçe öğrenmesine de katkıda bulunabiliyor. Örneğin Afra (5 çocuk annesi), Türkçe konuşmasa bile en azından konuşulanları anlayabilecek kadar Türkçeyi, güncel olarak Türkiye'deki eğitim sistemine entegre olmuş çocuklarından öğrendiğini belirtiyor: *“İlk geldiğimde dil bilmiyordum. Kimseyi anlamıyordum. Şimdi anlıyorum ama konuşamıyorum hala. (...) Çocuklarım okula gidiyor burada. Onlar Türkçeyi öğrendi. Onlardan öğrendim ben de.”*

Dil öğreniminde çevredeki insanlarla iletişim kurmanın kursa gitmekten çok daha etkili olduğu belirtiliyor (37). Çevredeki insanlar Jasmin'in alıntısında olduğu gibi

yerleşilen toplumun üyeleri olabilirken, Sana'nın alıntısındaki gibi katılımcıların etnik grubundan bireyler de olabiliyor:

“Türkçeyi anlıyorum ama hiç cevap veremiyorum. Komşularım iyiydi ve Türklerdi. Komşum Türk olduğu için önce onları dinleyerek başladım. Sonra onlara bir şeyleri göstererek sormaya başladım: “Bu ne demek, bu ne demek?” diye. Sonra anlamaya başladım.” (Jasmin, 37 yaşında)

“Türkçeyi okulda öğrendim. Okula geldiğimde hiç Türkçe bilmiyordum. Mesela ben Türkçe bir cümle buldum. Arap tercümana gittim. “Bu ne demek?” dedim o Türkçesini bana çevirdi. Ondan sonra böyle böyle Türkçeyi öğrendim.” (Sana, 19 yaşında)

Dil bilmek mültecilerin sosyo-kültürel hayata uyumunu kolaylaştırıyor. Ayrıca dil bilmemek, mültecilerin yerleştikleri yeni ülkede hak ve hizmetlere ulaşmada sorunlar yaşamasına sebep olabiliyor (37). Göçün ilk yıllarında hiç Türkçe bilmeyen ve sonradan Türkçe konuşmasa da en azından anlamaya başlayan Jasmin ve Vala, göçün ilk yıllarında dil bilmemenin sebep olduğu gündelik hayatın gerekliliklerini yerine getirmek konusunda karşılaştıkları zorlukları ifade ediyorlar:

“Dil bilmiyorduk o yüzden konuşamıyordum, anlamıyordum hiç kimseyi. Ekmek alıyordum ama adının ne olduğunu bilmiyordum ya da nasıl isteyeceğimi bilmiyordum.” (Jasmin, 37 yaşında)

“Türkçe bilmediğim için hastanede, alışverişte hep zorlandım. Anlamıyordum çünkü.” (Vala, 24 yaşında)

Katılımcıların sosyo-demografik özellikleri Türkçe bilmemekten kaynaklanan sorunları farklılaştırıyor. Örneğin Türkiye’de Arapça eğitim veren bir okulda lise son sınıf öğrencisi olan Essa (19 yaşında) için Türkçe bilmemek eğitim hayatı ile ilgili geleceğe yönelik kaygılara sebep oluyor. Görüşmeyi Türkçe gerçekleştirecek kadar Türkçeye hâkim olan Essa, üniversitede akademik Türkçeyi anlamak konusunda endişe duyuyor: *“Okuldan sonra başka bir dil öğrenmeye mecbur kaldım. Ve üniversiteye gideceğim mesela kesin bütün dersleri anlayamayacağım”*.

Türkiye’ye geldikten sonra kötüleşen ekonomik koşulları sebebiyle çalışmak zorunda kalan Eva (20 yaşında) için ise Türkçe bilmemek çalışma hayatında sorunlar yaratıyor:

“Buraya geldiğimde bir zeytin fabrikasında çalışmaya başladım. Ama dil bilmediğim için ve anlamadığım için bir hafta çalışabildim sonra işten ayrıldım.”

Suriye’de kreş öğretmenliği yapan Ezel ise Türkçe bilmediği için mesleğini Türkiye’de yapamamaktadır: *“Suriye’deyken kreş öğretmeniydim. Burada Türkçe bilmediğim için Arapça öğretmek istiyorum ama kimse Arapça ders vermemi istemiyor. O yüzden çalışamıyorum ama çalışmayı çok istiyorum.”*

Kültürleşme sürecinde dil becerilerinin iyi olması aynı zamanda yeni yerleşilen ülkedeki mültecilerin sosyal ilişkiler kurmasında önemli bir yere sahiptir. Türkiye’de yaşayan ve Türkçe bilen Suriyeli kadınların %72,3’ünün Türkiyelilerle sosyal ilişkiler kurabildiği bulgulanmıştır (37). Ankara’da Önder ve Ulubey mahallelerinde mültecilerin gündelik yaşam ve göç deneyimlerinin incelendiği araştırmada da özellikle kadınların iletişim probleminden dolayı toplumsal hayattan soyutlanmış bir yaşam sürdürmeye mecbur kaldıkları ve evden fazla dışarıya çıkmadıkları belirtiliyor (43). Bununla bağlantılı olarak Türkçe bilmemek mültecilerin sosyal ilişkiler geliştirememesinin sebeplerinden biridir. Bu durum Zilan’ın ifadesinde açıkça görülüyor: *“Yani mesela alışverişe gidiyorum zorlanıyorum. Türkçe bilmediğim için iletişim kuramıyorum, kimseyle konuşamıyorum. Bu yüzden arkadaşım yok.”*

Türkçe bilmek sosyo-kültürel uyumla doğrudan ilişkili olmakla birlikte mültecilerin psikolojik olarak iyi oluşlarında da etkili olabiliyor. Mina (31 yaşında), göçün ilk yıllarında Türkçe bilmediği için Türkiyelilerle iletişim kurmakta zorlandığından sinirleniyordu, zaman içerisinde Türkçeyi anlamaya başladıkça kendisini daha iyi hissettiğini belirtti: *“İlk geldiğim zamanlar Türkçe bilmediğim için sinirliydim. Dışarıya çıktığımda ilk zamanlar işaretle anlaşıyordum konuşmuyordum. Sonradan anlamaya başladım ve o zamanlar kendimi daha rahat hissettim. Şimdi biraz konuşuyorum.”*

Kültürleşme sürecinde, yerleşilen ülkenin dilini bilmemenin gündelik hayatta yarattığı zorlukların üstesinden gelmeyi kolaylaştıran bazı faktörler bulunmaktadır (54). İkinci dil bilme, Türkçe bilen yakınlarının bulunması dil ile alakalı zorlukları

kolaylaştıran faktörlerdir. Örneğin, Türkiye’de güncel olarak İngilizce eğitimi olan bir bölümde yüksek lisans öğrencisi olan Roya için İngilizce bilmek hastanede sağlık hizmeti almasını kolaylaştırmıştır: *“Mesela doktora gittim ama Türkçe bilmiyordum. Doktorla biraz İngilizce konuşarak sorunumu anlattım. O şekilde hallettik. Diğer zamanlarda da buradaki Türkçe bilen arkadaşarımdan ve akrabalarımdan telefonla yardım aldım. Telefon yardımıyla Türkçe konuştular o şekilde hallettik”.*

Türkiye’de bir üniversitenin eğitim dili %100 İngilizce olan bölümünde eğitimine devam eden Zahra, İngilizce bildiği için derslerinde ve arkadaşlarıyla iletişim kurmada zorlanmadığını belirtmiştir: *“Şimdi üniversiteye gidince bana kolay geldi. Çünkü orada hepimiz İngilizce konuşuyoruz. Bizim bölümümüz İngilizce. Bu yüzden herkes İngilizce biliyor. Arkadaşlarım benimle Türkçe konuşuyor mesela ama ben yarısı Türkçe yarısı İngilizce bir mix’le konuşuyorum. Bu yüzden zor değil bence.”*

4.1.3. Yerleşilen Ülkenin Vatandaşlarının Mültecilere Yönelik Tutumu

Mültecilerin kültürleşme deneyimlerini etkileyen faktörlerden biri de yerleşilen ülkenin vatandaşlarının göçmenlere karşı tutumlarıdır. Yerleşilen ülkenin vatandaşlarının mültecilere yönelik olumlu tutumlarının bulunması mültecilerin sosyo-kültürel hayata uyum sürecini kolaylaştırırken, olumsuz tutumlarının bulunması mültecilerin kültürleşme sürecini olumsuz yönde etkileyebiliyor. Türkiyeliler, zorunlu göç bağlamında Türkiye’ye gelen Suriyelileri; sosyal ve ahlaki düzene, ülkenin güvenliğine ve temel hizmetlere erişimde tehdit olarak algılayabilmekte ve buna göre davranabilmektedir (131). Katılımcıların ifadelerinden, Türkiye’de yaşayan vatandaşların mültecilere yönelik hem olumlu hem de olumsuz tutumlara sahip olduğu görülüyor. Olumsuz tutumlar ve bu tutumların doğurduğu olumsuz söylemler mültecilerin yeni yerleştikleri ülkede kendilerini mutsuz hissetmelerine sebep oluyor. Zilan ve Eva bu konuda yaşadıkları deneyimi anlatıyor:

“Türk toplumunda, yani hepsi değil ama bazıları, nefret ediyorlar Suriyelilerden. İnsanlar bakarak, konuşarak laf atıyorlardı mesela. Ne dediklerini anlamıyordum ama kötü şeyler söylediklerini hissediyordum. Buraya biz mecbur olduğumuz için geldik. Burası zaten bizim vatanımız değil diyordum.” (Zilan, 24 yaşında)

“Çok zor şeyler yaşadım. Bazı Türkler aynı yoldan bile yürümek istemiyorlardı. Yüzümüze bile bakmıyorlardı. “Siz çok pissiniz, siz Suriyelisiniz!” gibi tepkiler veriyorlardı.” (Eva, 20 yaşında)

Mültecilere yönelik bu tür olumsuz söylemlerinin içeriği onların farklı kategorik özelliklerine göre değişebiliyor. Örneğin bir erkek mülteci için olumsuz söylemler savaş ve erkeklik konuları üzerinden üretiliyor. Afra'nın eşine Türkiyeli vatandaşlar tarafından sarf edilen sözler bu duruma örnek oluşturuyor:

“Eşime Türkler hep siz niye geldiniz? Savaşa katılsaydınız. Siz de erkek misiniz? diyorlardı. E biz keyfimizden gelmedik buraya.”

Kadınlar için içerisinde yaşadıkları kültürün taşıyıcısı olan bedenleri ayrımcılık için zemin hazırlıyor. 2011 yılı verilerine göre Suriye nüfusunun %87'sinin Müslüman (132) ve Müslümanların da %74'ünün Sünni olduğu (10) belirtiliyor. Türkiye'de yaşayan bireylerin %90'nın üzerinde Sünni mezhebine bağlı olduğu (133) düşünüldüğünde Suriyeli ve Türkiyeli kadınlar büyük oranda aynı dine ve mezhebe inansalar da örtünme pratiklerinin farklılaşmasının mezheple değil kültürle ilişkili olabileceğini düşünüyorum. Suriyeli kadınlar örtünürken genellikle bonesiz ve tek renk olan başörtülerini ve peçeyi tercih ediyorlar (134). Suriyeli kadınların ve Türkiyeli kadınların farklı şekillerde örtündüğünü belirten Mina, kendisinin örtünme şeklinin yeni toplumda kendisini yabancı hissetmesine sebep olduğunu ve bu sebeple ayrımcılığa maruz kaldığını düşünüyor. Roya da peçeli olduğu için Türkiyelilerin kendisine kötü ifadeler sarf ettiğini belirtiyor:

“Suriyeli kadınlar farklı örtünüyorlar. O yüzden buraya geldiğimde biraz farklı bakıyorlardı bana. Kendimi yabancı hissediyordum bu yüzden. (...) Geldiğim zaman yine daha iyiydi şimdi Türkler bizden nefret ediyor. Herkes kötü bakıyor. Türkiye'de iyi insanlar da var ama kötü insanlar da var. (...) Onlar öyle davrandığında kendimi kötü hissediyordum. Çocuklarım diyordu ki: “Anne bizi neden hiç sevmiyorlar?” (Mina, 6 çocuk annesi)

“Ben Suriyeli ve peçeli olduğum için (Türkler) kötü şeyler söylüyorlardı. Mesela metroda (Roya hakkında) yüksek sesle ve saygısızca konuşuyorlardı.” (Roya, yüksek lisans öğrencisi)

Hem yaşlı hem de kadın olarak farklı kimlik kategorilerinin kesişiminde konumlanan Jano (62 yaşında), Türkiyeli vatandaşlar tarafından maruz kaldığı olumsuz söylemleri şu şekilde ifade ediyor: *“Bazılarında tabii ki ayrımcılık hissettim. Sen yaşlısın, sen Suriyelisin, sen git buradan gibi sözler duydum.”*

Annelik ve mültecilik kategorilerinin kesişiminde bulunan kadınlar için ev sahipleri tarafından çocuklarının kısıtlanması ve sadece Suriyeli oldukları için onlara farklı davranılması, Türkiye’de mültecilerin yaşadığı ayrımcılığa başka bir yönden örnek oluşturuyor. Aşağıda alıntıları sunulan Kawa ve Zilan’ın çocuklarının yaşamı Türkiyeliler tarafından kısıtlanıyor:

“Mesela ev sahibi mutfakta suya dokunduğum zaman orası yasak diyordu. Çocuklar bahçede oynadığı zaman yasak diyordu.” (Kawa, 2 çocuk annesi)

“İlk geldiğimiz zaman üst katımızda Türk vardı. Çocuklar oynadığı zaman çağırıyordu: “Niye çocuklarınızı dışarıda bırakıyorsunuz? Niye çağırıyorsunuz? Niye oynuyorlar?” diyorlardı. Hiçbir şey yapmamızı istiyorlardı. İstiyorlardı ki çocuklarımızı odalarına kilitleyelim, hapis edelim ve hiçbir yere gitmesinler. Mesela Türk çocuklar bizim çocuklara vurduğu zaman, “Tamam boş ver, o çocuk diyorlardı.” ama bizim çocuklar bir şey yapsa “Senin çocuğuna vuracağım ha! Bir daha dışarı çıkarma çocuğunu.” diyorlardı. E sizde de var çocuk bizde de var. Ne farkı var? Biz çocuklarımızı hapis edelim, siz çocuklarınızı dışarıda oynatın.” (Zilan, 3 çocuk annesi)

Katılımcılara göre Türkiye’de yaşayan vatandaşların bazılarının mültecilere karşı olumlu tutumları, onların Türkiye’deki yaşamlarını ve Türkiye’deki sosyo-kültürel hayata uyum sağlamalarını kolaylaştırıyor. Diğer katılımcılara göre Türkiye’ye daha genç yaşta (14 yaşında) gelen ve burada ortaöğretimden itibaren eğitim hayatına bir süre devam eden Sana için Türk arkadaşlarının yardımları, onun dil öğrenimini kolaylaştırmıştır:

“Okuldaki Türk arkadaşlarım buraya uyum sağlamamı kolaylaştırdı. Mesela biraz harfleri öğrettiler. 30 tane 35 tane arkadaşım vardı sınıfta. Okula yeni girdik mesela tanışırken adım Kezban, Dilan falan diye söylemediler. Dediler ki mesela benim adım A, öbürü B, öbürü C öyle öyle bana harfleri ezberlettiler.”

Türkiye’de yaşayan yerel halkın mültecilere yönelik olumlu tutumları da tıpkı olumsuz tutumda olduğu gibi mültecilerin farklı kimlik özelliklerine göre değişebiliyor. Erdoğan (12) bu konu ile ilgili yerel halkın kendi etnik veya dini özelliklerine göre Suriyelilere olan bakış açısının belirlendiğini, örneğin Türkiyelilerin Türkmenleri olumlarken diğerlerini ötekileştirdiğini belirtmektedir. Dia diğer katılımcılardan etnik köken olarak farklıdır. Diğer katılımcıların etnik kökeni Arap’ken yalnızca Dia Türkmen’dir. Suriye’den gelen ancak etnik köken olarak Türkmen olan Dia’ya yönelik Türkiyeliler tarafından yapılan yardımlar, Türkiyeli vatandaşların aynı etnik kökene mensup oldukları mültecilere olumlu anlamda farklı yaklaşımlarını gösteriyor:

“(...) Ev gezdik ev yoktu. Sonra ablamgilin komşusu bize yani kefil kimin (gibi) oldu. Dedikine bunlar Türkmenler iyiler (Türklerin Suriyelilere ev vermediklerini belirtiyor). Sonra Gül abla (ev sahibi) işte gördü, o da sevdi bizi. Bize ev verdi. Sonra da yardım etti bana. Ev eşyası verdi. Çünkü ev eşyam heeç yoktu. (...) Sonra biraz kıyafet de getirdi bana.” (Dia)

Bu durumun Dia’nın da bakış açısına yansıdığını sözlerinden anlayabiliyoruz: *“Mesela burada bana yardım edenler (Türkler) diyirkine Türk, Kürt, Arap bizim yanımızda aynıdır diyiler. (...) Sağa (Sana) diyilerkine eşidik hepimiz eşidik diyiler. Öyle değil mi?”*

Katılımcıların bazılarına göre, tutumlar arası kıyas yaptıklarında iyi insanların sayıca fazla olması olumsuz tutumları dengelemek ve bu tutumların olumsuz etkilerini azaltmada etkili oluyor. Ayrıca vatandaşların yanı sıra mültecilerin Türkiye hükümetinin desteğini hissetmeleri de bu olumsuz etkileri azaltmada kolaylaştırıcı bir faktör olabileceği Jano’nun sözlerinde görülüyor: *“Yani iyiler daha çoktu, kötüler azdı. Sabrettim. Biz evimizi her şeyimizi bırakıp geldik sonuçta, sabrediyoruz. Hükümet benimle diğer insanlar çok da önemli değil.”*

4.1.4. Mültecilere Sağlanan Toplumsal Destek

Kitleler halinde göçe sebebiyet veren Suriye Savaşı’ndan sonra Türkiye’de güncel olarak yaklaşık 4 milyon Suriyeli mülteci bulunuyor. Geçici koruma

kapsamındaki Suriyelilerin uyum sürecinin kolaylaştırılmasında ve uyum faaliyetleri için planlamanın yapılmasında ise kamu kurum ve kuruluşlarına, yerel yönetimlere, sivil toplum kuruluşlarına, üniversitelere ve uluslararası kuruluşlara önemli roller düşüyor (135) (sy., 38). Türk (136)'ün mültecilere hizmet sağlayan sivil toplum kuruluşlarının faaliyet alanlarını haritaladığı araştırmasında; bu toplumsal kuruluşların mültecilere barınma ve beslenme, sağlık, çalışma hakkı ve hukuki destek, çocuklar ve eğitim, kadınlar ve topluma uyum alanlarında hizmet sağladığını belirtmiştir. Mültecilere yönelik sağlanan toplumsal destek; sosyal bütünleşmeyi, toplumsal oluşumlara katılımı ve kurulan sosyal ilişkilerin kalitesini içermekle birlikte mültecilerin her iki kültür ile de ilişki içerisinde olmasını sağlaması ve bu sayede başarılı bir uyum sürecine katkıda bulunması açısından kültürleşme sürecini etkileyen önemli faktörlerden biridir (137).

Türkiye’de sosyo-ekonomik düzeyi iyi olmayan katılımcılar belediyeden ve mültecilerin yaşadığı bölgelerde bulunan bazı derneklerden maddi yardım aldıklarını belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra Tömer’e ve Birleşmiş Milletler’in yürüttüğü bir projeye katılarak sosyo-kültürel hayata uyum sağlamak için öncelikli ihtiyaç olan Türkçeyi öğrenen katılımcıların ifadeleri şöyledir:

“Türkçe öğrenmekte çok zorluk yaşamadım çünkü Türkiye’ye geldiğimde direkt Tömer’e gittim ve Türkçe öğrendim.” (Zahra, Üniversite öğrencisi)

“Türkçe kursuna gittim (Birleşmiş Milletler’in Sosyal Uyum Projesi’ne katıldım). Orada çok iyi bir öğretmen vardı. Bana bir Türkçe kitap getirdi. Onda her şey vardı. Arapça-Türkçe çevirdim okudum.” (Sana, 19 yaşında)

Suriyeli bir Türkmen olan Dia için bölgedeki bir dernek onun istihdam edilmesine olanak sağlamıştır. Mültecilere sağlanan bir sağlık hizmetinde Arapça-Türkçe tercümanlık yapan Dia aynı zamanda bu derneğin ilk yardım etkinliğine de katıldığını söylüyor: *“Meselen, Allah etmesin, çocuğun eli gırıldığında nasıl ilk yardım yapacaksın diye anlattı. Dört hafta getmişim.”*

Aden’in ifadeleri toplumsal hizmetlerin tek yönlü olmadığını yani bu hizmetlerin yalnızca Türkiyeliler tarafından sağlanmadığını, aynı zamanda

Suriyelilerin de mültecilerin Türkiye’deki yaşamlarını kolaylaştırmak ve onların Türkiye’ye uyum sağlayabilmeleri için dayanışma halinde olduklarını gösteriyor. Ankara’da bir üniversitede lisans öğrencisi olan Aden, Ankara’daki Suriyeli Öğrenciler Topluluğu ile irtibat halinde olduğunu ve bu sayede çeşitli aktivitelere katıldığını belirtiyor: *“Baya aktiviteler yapıyoruz. Okuma grubu yaptık. (...) Düzenliyoruz bir şekilde işte. Aktiviteler yapıyoruz mesela kar kışta ne bileyim eski, istenmeyen elbiseleri topluyoruz, onları ihtiyacı olanlara veriyoruz. (...) Türkiye’nin farklı yerlerine günübirlik geziler düzenliyoruz.”*

Genel olarak katılımcıların yarısı mültecilere sağlanan toplumsal destekten faydalanmıştır. Belediyeler, uluslararası kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları ve mülteciler tarafından oluşturulmuş dayanışma platformları ise katılımcıların destek aldığı kuruluşlar olarak biliniyor.

4.1.5. İki Kültürün Karşılaştırılması: Suriye’de Kadın Olmak

Kadınların gündelik hayatlarını ve fiziksel aktivite deneyimlerini anlayabilmek için öncelikle onların Suriye’de nasıl bir toplumsal cinsiyet düzeninde yaşadıklarından bahsetmek gerekir. Suriye’de kadınlar, küçük yaşlardan itibaren geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine uygun olarak yetiştirilmeye başlanıyor. Kız çocuklarına küçük yaşlarda biçilen toplumsal cinsiyet rollerinde ise ataerki hakimiyetinin etkili olduğu görülüyor. Bu toplumsal cinsiyet düzeninde kız çocuklarına biçilen roller arasında evin sorumluluğunu üstlenme, anneye yardımcı olma, kardeş bakımı, erkek kardeşe hizmet yükümlülüğü gibi görev ve sorumlulukların olduğu belirtiliyor (47). Bu bağlamda Essa (19 yaşında), *“Suriye’de 11 yaşına gelmiş olan bir kız çocuğunun evin temizliğinden ve yemek yapılmasından sorumlu tutulduğunu”* aktarıyor. Bunun sebebini ise şöyle açıklıyor: *“Mesela bir bayan 6. sınıfa gider ama 7 ve 8’e gitmesi yasaktır (Suriye’de). Sen kadınsın nasıl okula gidersin? Erkekler sana çok bakıyor diyorlar.”*

Suriye’de küçük yaşlardan itibaren geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin sorumluluğunun yüklendiği kız çocukları, ilköğretimden sonra genellikle eğitim

hayatından mahrum bırakılıyor ve çocuk yaşta evlendiriliyor (130) (sy., 48). Kız çocuklarının okula devam etmemesinde, kız çocuklarının “sahibinin” eşi olarak görülmesinin yani ataerkil ideolojinin hakimiyeti görülüyor. Kız çocuklarının eş/anne olmaya hazırlanmaları, kız çocuklarının ergenliğe girmesi, ailelerin kız çocuklarının eğitimine yönelik bir yatırım yapmak istememesi, savaş sebebiyle kız çocuklarını korumak amacıyla okula göndermeyerek evlendirmesi gibi birçok sebep oyun çağındaki kız çocuklarının eğitim hayatından mahrum bırakılmasına sebep oluyor (47). Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (44)’nın verilerine bakıldığında, Türkiye’ye göç eden Suriyeli kadınların %40’ının ilkokulu bitirmediği görülüyor. AFAD’ın 2014 yılında yayınladığı Türkiye’deki Suriyeli Kadınlar raporunda (138) ise kadınların %35,1’inin ilkokul mezunu olduğu ve yalnızca %6,2’sinin üniversite ve üzeri mezuniyet derecesine sahip olduğu belirtiliyor. Nitel verilerin yanı sıra, raporlardaki istatistiki veriler de Suriyeli mülteci kadınların eğitim düzeyinin çok düşük olduğunu ortaya çıkarıyor. Suriye’deki toplumsal cinsiyet düzeni ya da kadınların ifadesiyle Suriye’deki adetler sebebiyle eğitime devam edemeyen kız çocukları ise yaş büyüdükünde istihdama dahil olamıyor. Türkiye’deki Suriyeli kadınların %56,7’si “ev hanımı” iken %30,2’sinin mesleği yoktur (138). Kadınların %86,9’u gelir getiren bir işte çalışmamakla birlikte, çalışan nüfusun da büyük bir oranda terzi, kuaför, güzellik uzmanı gibi toplumsal cinsiyet rollerine uygun meslek dallarında istihdama dahil olduğu görülüyor.

Katılımcılardan Azra ve Dia ilkokul mezunu, Eva, Sana, Mina, Afra, Zilan, Jasmin ve Vala ortaokul mezunu, Roya yüksekokul mezunudur. Katılımcılar arasında Roya, Ezel ve Kawa Suriye’de üniversite eğitimini tamamlamış, Sana ve Aden ise güncel olarak Türkiye’de üniversite eğitime devam etmektedir. Suriye’de aile bireylerinin eğitim düzeyi ve eğitime bakış açıları kadınların üniversiteye devam edebilmelerinde etkili olabiliyor:

“Benim babam vefat etti. Annem eğitime çok önem veren bir kadındı. Annem kendisi okuyamadığı için çocuklarının okumasını çok istiyordu. Ben o yüzden okuyabildim.” (Ezel, okul öncesi öğretmenliği mezunu)

“Annemin ailesi fikir olarak açık ve eğitime çok önem veren bir aile. Bu yüzden annem okuyabildi. Hatta annem üniversite için başka bir şehre gitti. Eğitim çok önemli.” (Zahra, üniversite öğrencisi)

“... Bizim babamız okumayı çok seviyordu. O hiçbir kızını kendi haline bırakmadı, hep dedi ki okumanız lazım, okumak gerekli. Yani bir damat talip olunca, babam vermiyordu. Benim kızım üniversiteye gidecek diyordu. Çünkü okumayı çok seviyordu ama okuyamadı. Yetim oldu, çalışmak zorunda kaldı. Çocukları için çalıştı ve okuyamadı.” (Kawa, öğretmen)

Zahra'ya göre hem ailenin eğitime bakış açısı hem de yaşanılan şehir kadınların üniversiteye gidebilmesinde etkilidir. Savaştan önce Şam'da yaşayan ve annesi jinekolog olan Zahra bu durumu şöyle açıklıyor: *“Her yer farklı mesela Şam farklı, Halep çok farklı. (...) İnsanlar mesela Halep'te okula gitmiyor, okumuyor o yüzden akılları daha farklı. Başka insanlarla da çok konuşmuyorlar, iletişime geçmiyorlar. Ama mesela Şam'ın insanların çoğu okula gidiyor, üniversite okuyorlar.”*

Aşağıda alıntısı sunulan Roya'ya göre Suriye'de kadınların çalışabilmesi ancak iki sebeple mümkün oluyor: Kadının üniversite mezunu olması ya da ekonomik olarak ihtiyaç sahibi olması.

“Eğer kızlar üniversiteye gidiyorlarsa ve diplomaları varsa o şekilde çalışıyorlar. Ama eğer okula gitmiyorlarsa ev hanımı oluyorlar genellikle. Üniversitede örneğin öğretmenlik, mühendislik gibi bölümleri bitirdilerse çalışabiliyorlar. Yoksa hiç üniversiteye gitmeyen biri çalışmayı tercih etmiyor. Markette temizlik gibi işlerde çalışmayı tercih etmiyorlar. Mesela paraya çok ihtiyacı varsa ve kimsesi yoksa ancak o şekilde bu işlerde çalışabiliyor.” (Roya, yüksek lisans öğrencisi)

Suriye, 2003 yılında Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)'ı onaylamış olsa da sözleşmenin bazı temel hükümlerine çekince koymuştur. Bu çekincelerden biri de evlilik için olan yasal yaştır (139). Suriye'de Müslümanların tabi olduğu Kişisel Statü Yasası, kadınlar için evlilik asgari yaşını 17, erkekler için 18 olarak belirtmesine rağmen, 13 yaşındaki kız çocuğu ile 15 yaşındaki oğlan çocuğunun evlenmesi hakimlerin yetki takdirindedir (47). Eğitimden küçük yaşta mahrum bırakılan ve bu sebeple istihdama dahil olamayan kadınlar yasal

olarak da herhangi bir yaptırımın olmaması sebebiyle genellikle küçük yaşlarda evlendiriliyor (129) (sy.,48). Katılımcılardan Dala ve Gülsüm de kadınların küçük yaşta evlendiklerini belirttiler:

“Bizim adetlere göre kızlar hemen küçük yaşta evlenir. (...) Bizde kızlar 18 yaşına gelince turşu kaldı deriz.” (Sana, 19 yaşında, evli, bir çocuk annesi)

“Kadınlar küçük yaşta kapınıyorlar (hijab) ve küçük yaşta evlendiriliyorlar (Suriye’de). 11 yaşında bir kız mesela evlenebilir. Erkekler diyor ki ben onu büyüteceğim, ben almam büyük kadın falan.” (Essa, 19 yaşında, lise öğrencisi)

Bu durum ise Suriye’deki kadınların, maddi herhangi bir karşılığı olmadan evi çekip çeviren, ücretsiz ev emekçisi olarak hayatını sürdürmesine, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinden sorumlu tutulmasına ve ev içi alana hapsedilmelerine sebep oluyor:

“Kadınlar bizde sadece ev işi yapıyor, çocuk bakıyor. Dışarıda çalışmıyorlar.” (Afra, beş çocuk annesi)

“Sabahtan erkek galmazkine. Hep bütün işine gider. Evde kim galır? Biz galırız. Kadınlar galır.” (Dia, ilkokul mezunu, üç çocuk annesi)

Kamusal alan ve özel alanın sınırları için çizilen çizgiler Suriye’deki kadınlar ve erkekler için çok belirgin. Vala’nın *“Bizde dışarıdaki işleri hep erkekler yapıyor. Evdeki işleri hep kadınlar yapıyor. Mesela çocuklar kıyafet istediye kocamla birlikte çıkıp öyle alıyorduk”* sözleri ve Afra’nın *“Kadınlar bizde sadece ev işi yapıyor, çocuk bakıyor. Dışarıda çalışmıyorlar. Ben evden çıkmıyordum Suriye’deyken ne zaman gezmek istiyorsam arabamız vardı kocam götürüyordu beni. Bir de eşim diyordu ki ne istiyorsan ben getiririm. Çalışmana ne gerek var? Sen evde otur çocuklara bak diyordu.”* cümleleri bu durumu doğruluyor. Ergenlikten itibaren örtünmesi beklenen, eğitimden mahrum bırakılan ve oyun oynaması gereken çocuk yaşlarında evlendirilen kadınlar kamusal alandan mahrum bırakılarak özel alana yani ev içi alana hapsediliyor. Kadınların toplumsal sebeplerle Suriye’de özel alana hapsedilmesi, Essa’nın belirttiği gibi onları kamusal alanda aktif olarak yer alan ve gelir getiren bir erkeğe bağımlı konuma getiriyor:

“Suriye’de kadınlar ve erkekler asla eşit değil. Yani böyle davranıyorlar ben erkeğim, sen kadınsın. Ben ne istersem yaparım ama sen yapamazsın. Mesela kadınlar markete gidemez ama erkekler gider. Kadınlar ne istediklerini yazarlar erkekler de alır. Kadın oturacak evde yemek yapacak, evi temizleyecek ve çocuklara bakacak.” (Essa, 19 yaşında, lise öğrencisi)

Kadınların gündelik eylemlerinde ve kararlarında kadınlar edilgen, erkeklerse aktif bir rol üstleniyor:

“Bazı kadınlar vardı dışarı çıkamıyordu, hiçbir şey yapamıyordu. Çünkü izin lazım. Bizim adetimiz bu şekilde. Eğer evliysen kocandan, evli değilsen babandan izin alman gerekiyor bir şey yapmak için.” (Jano, 62 yaşında)

“Suriye’de erkeklere her şey serbest. Onlar tamamen özgürler. Ne yapmak istiyorlarsa yapabilirler. Ne zaman evden çıkmak istiyorlarsa çıkabilirler. Kadınlara yasak. Onlar istedikleri zaman çıkamazlar.” (Mina, 31 yaşında, altı çocuk annesi)

Kadınların erkeğe bağlı ve bağımlı konumları, onların kendilerini değersiz hissetmesine yol açıyor. Jasmin’in söyledikleri bu konuya ışık tutuyor: *“Arap kadınlar erkekleri çok dert ediyorlar. Aynı zamanda bu yüzden kendilerini önemli hissetmiyorlar. Çünkü hayatlarını bir erkeğe bağlı olarak geçiriyorlar.”*

Kadınların hayatı sadece yakınlarındaki erkekler tarafından denetlenmiyor. Daha geniş bir toplumsal baskı, Suriye’de kadınların yaşamına yön veriyor ve onlar üzerinde bir denetim oluşturuyor:

“Bizim kültürümüzde çevre çok önemli. Yani aile, komşular, akrabalar hep senin hakkında konuşabilir.” (Jasmin, Halep)

“(…) Mesela Suriye’de kadın orada bir şey yapıyorsa insanlar genelde onun hakkında konuşurlar. O kadın bunu yaptı, o kadın şunu yaptı diye. Böyle herhangi farklı bir şey yaptığında konuşuyorlar. Mesela herkesin yaptığı şeyden farklı bir şey yaptığında o kadının ayıp bir şey yaptığını söylüyorlar. Herkes onun hakkında böyle konuşuyor.” (Zahra, Şam)

4.1.6. İki Kültürün Karşılaştırılması: Türkiye’de (Suriyeli) Kadın Olmak

Türkiye’de yaşayan Suriyeli kadınların Türkiye’deki gündelik yaşamlarını ve bu yaşamlarının nasıl değiştiğini anlayabilmek için bir önceki temada Suriyeli kadınların Suriye’de nasıl bir toplumsal cinsiyet düzeninde yaşadığından bahsettim. Suriye’de kadınlar genellikle özel alanda ve toplumsal hiyerarşide daha üst konumda bulunan erkeklere bağlı bir biçimde hayatlarını sürdürüyordu. Bu durum Jasmin için Türkiye’ye geldiği ilk zamanda da değişmedi. Jasmin ilk geldiği zamanlarda köken kültürüne bağlı olmanın kendisini dışarı çikmaktan alıkoyduğunu belirtiyor:

“İlk geldiğim zamanlarda kültürüm eski kültürümdü çünkü ona bağlı hissediyordum kendimi. O yüzden daha önceden alışmadığım için hep evde oturdum.” (Jasmin, 2013’te Türkiye’ye geldi)

Zaman içerisinde Suriyeli kadınlar yeni kültür içerisindeki kadınların konumlarını, haklarını tanımaya ve köken kültür ile yeni kültürü kıyaslamaya başlıyorlar. Biyolojik cinsiyete toplum tarafından giydirilen toplumsal cinsiyet rolleri, Suriye’de kadınlar için çok belirginken, Türkiye’de bu sınırlar artık muğlaklaşmaya başlıyor. Vala bu durumu *“Mesela Suriye’de kadının yaptığı iş farklı erkeğin yaptığı iş farklı. Burada her işi hem kadın hem de erkek yapabiliyor.”* diyerek açıklıyor, Zilan’a göre toplumsal cinsiyet rollerinin sınırları korunuyor. Kadınların Türkiye’de istihdama katılmasını, Suriye’de kamusal alanda aktif olan erkekleri referans göstererek açıklıyor:

“Türkiye’de mesela kadınlar erkek gibi. Sabahtan işe gidiyor, sonra eve geliyor bir de evde çalışıyor siz maşallah iki kişisiniz.” (Zilan, 24 yaşında, çalışmıyor)

İster alışveriş için dışarıya çıkmak olsun ister kadınların iş hayatında yer alması ya da kadınların eğitime devam etmesi olsun, Türkiye’de kadınların kamusal alanda görünürlüğünün olması Suriyeli kadınların dikkatini çekiyor:

“Kadınlar burada mesela evden dışarı çıkıyorlar istedikleri zaman ya da çalışabiliyorlar. Suriye’de böyle bir şey yok.” (Zilan)

“Evden çıkabilirsin burada (Türkiye’de) çok normal. Suriye’de çıkamazsın. Markete gidebiliyorum burada, Suriye’de gidemiyordum. Burada kadınlar çalışabiliyor mesela orada yok.” (Vala, 24 yaşında, çalışmıyor)

“Türkiye’de mesela üniversiteye gelen öğrencilerin büyük çoğunluğu kadın. Suriye’de ise erkekler. Kadınlar burada daha özgür yani.” (Zahra, 19 yaşında, üniversite öğrencisi)

Zahra’nın Suriyeli ve Türkiyeli kadınları karşılaştırırken Türkiyeli kadınları özgür olarak tanımlamasının benzerini Jasmin de yapıyor. Kadınları erkeğe bağımlı olmak ve özgürlük açısından karşılaştıran Jasmin, Türkiye’deki kadınların daha özgür olduklarını belirtiyor:

“Özgürlük açısından mesela Türk kadınlar her şeyi yapabiliyorlar. Arap kadınlar hiçbir şey yapamıyorlar. (...) Mesela Türk kadınları burada çok önemli ve erkekleri hiç dert etmiyorlar. Yani çok önemsemiyorlar. Ama Arap kadınlar erkekleri çok dert ediyorlar. Aynı zamanda bu yüzden kendilerini önemli hissetmiyorlar. Çünkü hayatlarını bir erkeğe bağlı olarak geçiriyorlar.” (Jasmin)

Kültürleşme kuramı, iki farklı kültürel grubun birbiriyle etkileşime geçmesi sonucunda kültürel gruba ait bireylerde değişim sürecinin başlayacağını öneriyordu (53). Bu doğrultuda Türkiye’deki Suriyeli mülteci kadınlar Türkiye’de yeni bir kültürle temas ettikten sonra iki ayrı kültürde kadınların konumlarını kıyaslamaya başlıyor ve kültürleşme kuramının da önerdiği gibi artık onlar için değişim dönemi başlıyor. Kadınlar Türkiye’de haklarının farkına varmaya başlıyor, yasal olarak kadınların korunmasının güvencesi ile kendini savunmaya başlıyor ve bağlı oldukları erkeklerden eskisi gibi korkmamaya başlıyor. Türkiye’de erkekler de kadınları daha fazla dinlemeye başlıyor. Dolayısıyla bu değişim dönemi yalnızca kadınları değil Suriyeli erkekleri de kapsıyor. Türkiye’de kadınların yasalarla korunan haklarının bulunması bu değişime sebep oluyor:

“Burada kadın hakları var. Bu yüzden mesela burada biz konuştuğumuz zaman erkekler bizim sözümüzü dinlemeye başladı.” (Zilan, 24 yaşında, üç çocuk annesi)

“(…) Türkiye’de hükümet kadının yanında. Suriyeli kadınlar Türkiye’ye geldikten sonra artık erkeklerden korkmamaya başladı. Çünkü baktık ki hükümet bizim yanımızda. Bir şey olsa şikâyet edebiliriz burada mesela. Şikâyet ettiğimiz zaman devlet dinliyor bizi.” (Zilan)

Bu değişimin bir diğer sebebi ise zorunlu olarak değişen çevreye bağlı olarak toplumsal baskıdan arınmış olmak. Örneğin Jasmin (37 yaşında, altı çocuk annesi) eşi ile arasındaki ilişkide bu duruma bağlı olarak değişimlerin meydana geldiğini söylüyor: *“Eşim orada (Suriye’de) hiç dinlemiyordu beni, artık dinliyor. Çevremizdeki insanlar değiştiği için artık beni dinliyor.”*

Değişen çevre ile birlikte kadınların Türkiye’deki yaşamı da olumlu yönde etkileniyor. Suriye’de eş, dost, aile ve akrabaların “dilene düşme” korkusu ile sokağa çıkamayan, gündelik aktivitelerine ve yaşamlarına bu toplumsal baskı ile yön veren kadınlar Türkiye’ye geldikten sonra kendilerini kamusal alana çıkmak konusunda daha rahat ve özgür hissetmeye başlıyorlar:

“Yani burada dışarıya çıkabiliyorum. Yani burada normal bu durum hem de tanıdık kimse yok burada. Oradayken herkes tanıdığı için beni sokakta görseler benim hakkımda konuşurlardı. O yüzden burada rahatım.” (Vala, Halep)

“Burada biz daha özgür hissediyoruz kendimizi. Önce mesela Suriye’deyken hiç evden dışarıya çıkmıyordum. (...) Şimdi alışverişe çıkıyorum, komşularıyla birlikte parka gidiyorum. Burada daha rahat hissediyorum. Benim ailem, komşularım, akrabalarım hep orada kaldı. Türkiye’de çevrem değişti o yüzden kendimi daha rahat hissediyorum.” (Jasmin, Halep)

Kadınların kamusal alana daha rahat çıkabilmelerinin bir diğer sebebi ise Suriyeli erkeklerin Türkiye’ye göç ettikten sonra çalışma saatlerinin uzaması ile ilgili. Katılımcıların çoğu Türkiye’ye geldikten sonra eşlerinin çalışma saatlerinin çok uzadığını vurguladı. Çalışma saatlerinin daha fazla olması ise kadınları dışarı çıkmaya mecbur bıraktı:

“Suriye’deyken evde her şey oluyordu çünkü eşim her şeyi eve getiriyordu. O yüzden dışarı çıkmaya gerek olmuyordu. (...) (Burada) kocam uzun süre işe gidiyor mesela bir şey eksik olduğunda mecbur ben çıkıyorum evden.” (Afra, 31 yaşında, beş çocuk annesi)

Görüşmelerde, kadınlar kendilerine güvenmeye ve olumlu anlamda bir değişim yaşamaya başladıklarını söylediler. Kadınların yeni kültür içerisinde gözlemledikleri farklı kadınlıkların ve değişen yaşam koşullarının, kadınların kendi güçlerinin farkına varmasını sağladığı anlaşılmaktadır. Zilan ve Vala'nın ifadelerinden, özellikle kamusal yaşamda yer almanın bu değişimde etkili olduğu görülmektedir:

“Türkiye’ye geldikten sonra kendime daha çok güvenmeye başladım. Çünkü burada her şeyi ben yapıyorum. Alışverişe ben gidiyorum, çocukları okula ben götürüyorum, dışarıya daha rahat çıkıyorum. Bu da benim kendime güvenimi yerine getirdi. Daha açık fikirli biri oldum burada.” (Zilan, 24 yaşında, üç çocuk annesi)

“Suriye’deki her şeyi erkek eve getiriyordu. E şimdi onun yaptıklarını ben yapıyorum. Dışarıda bir iş yaptığım için kendimi daha iyi hissediyorum.” (Vala, 24 yaşında, üç çocuk annesi)

2018 yılında katıldığım, 25 Kasım Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele ve Dayanışma Günü Birleşmiş Milletler 16 günlük aktivizm etkinlikleri kapsamında düzenlenen “Birlikte Güçlenen Kadınlar” başlıklı etkinlikte, mülteci kadınlar konulu dijital hikâye gösterimi yapılmıştı. Bu etkinliğin sonunda Suriyeli mülteci bir kadın *“Ben Türkiye’ye geldikten sonra insan olduğumu anladım. Burada konuşmaya başladım, burada kadın olduğumu anladım. Çünkü kadın olarak bir hakkımın olduğunu burada öğrendim.”* diyerek gerçekleştirilen dijital hikâye gösterimine kişisel katkıda bulunmuştu. Tıpkı o kadın gibi Jasmin de kadın olduğunu Türkiye’de hissettiğini, Suriye’de geçirdiği zamanlarını bir uykuda kabul ederek, bir kadın olarak Türkiye’de haklarının farkına vardığını ve bu yüzden Türkiye’de uyandığını belirtiyor: *“Biz Suriye’de uyuyorduk, Türkiye’de uyandık. Ben orada (Suriye’de) kadın değildim. Burada (Türkiye’de) kadın oldum. Orada korkuyordum her zaman konuşmuyordum, kendime güvenmiyordum. Burada artık konuşuyorum ve kendime güveniyorum.”*

Türkiye’ye geldikten sonra temas ettikleri yeni kültür mülteci kadınların yasal ve toplumsal anlamda kadınlara yönelik farklı yaklaşımları görmelerine, bu sayede onların farkındalıklarının artmasına ve güçlenmelerine sebep oldu. Vala için Türkiye’ye geldikten sonra Suriyeli kadınların güçlenmesi sadece Türkiye’de değil

Suriye’de de devam edecek bir durum. Yaşadıkları savaşı metafor olarak kullanarak bu güçlenmeyi erkeklere karşı Suriye’de de sürdüreceğini Vala şu şekilde belirtiyor: *“Kendime daha fazla güveniyorum. Her şeyi yapabilirim gibi hissediyorum, artık daha güçlüyüm. Suriye’de savaş bittiği zaman artık kadınlar savaşı (erkeklere karşı) başlayacak hahaha.”*

Özetle; 2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaş kadınları psikolojik, ekonomik ve fiziksel açıdan etkilemiştir. Güvenli bir yaşam sürebilmek adına Türkiye’ye göç eden kadınlar, kültürleşme sürecinin ilk yıllarında gündelik yaşamlarında dil problemi ve Türkiyelilerin Suriyelilere yönelik olumsuz tutumları sebebiyle çeşitli zorluklar yaşamıştır. Mültecilere sağlanan toplumsal destek, kadınların sosyo-kültürel hayata uyumunu kolaylaştıran bir kültürleşme faktörü olmuştur. Türkiye’de yaşama süreleri uzadıkça mülteci kadınlar, iki kültürü kadın olmak ve kadın hakları bağlamında kıyaslayarak Türkiye’de bazı değişimler yaşamaya başlamışlardır. Sonuç olarak kadınlar Türkiye’de toplumsal çevrelerinden gelen baskıdan kurtulduklarını, Türkiye’de kadın olarak haklar anlamında korunduklarını düşünmektedir. Tüm bu sebepler doğrultusunda kadınlar kamusal alanda daha rahat etmekte ve kendilerini Türkiye’de daha özgür hissetmektedir.

4.2. Suriyeli Mülteci Kadınların Fiziksel Aktivite Deneyimleri

Bu tema iki alt temayı içeriyor: “Suriye’de Fiziksel Aktivite Deneyimleri” ve “Türkiye’de Fiziksel Aktivite Deneyimleri”. Birinci alt temada, Suriye’deki kadınların fiziksel aktiviteye katılımlarını Suriye kültürü içerisinde ele alıyorum. Bu temaya yer vermenin, mülteci kadınların Türkiye kültürü içerisindeki fiziksel aktivite deneyimlerini anlattığım ikinci alt temanın anlaşılması için önemli olduğunu düşünüyorum. Kültürleşme kuramı doğrultusunda Suriyeli mülteci kadınların Türkiye’deki fiziksel aktivite deneyimlerinin doğru bir şekilde anlaşılabilmesi ve kültürel bağlamda ele alınabilmesi için köken kültürdeki fiziksel aktivite deneyimlerinin Suriye’deki fiziksel aktivite kültürünü de dikkate alarak ortaya çıkarılması gerekiyor.

4.2.1. Suriye’de Fiziksel Aktivite Deneyimleri

Bu tez çalışması kapsamında fiziksel aktivitenin tanımı ve kapsamı için Dünya Sağlık Örgütü’nün tanımını referans aldım. Dünya Sağlık Örgütü (140)’ne göre fiziksel aktivite, iskelet kasları tarafından üretilen ve çalışma, oyun oynama, ev işlerini yürütme, ulaşım, gezme ve rekreasyonel faaliyetler gibi enerji harcamalarını gerektiren bedensel hareketler olarak tanımlanıyor. Fiziksel aktivite deneyimi ile ifade etmek istediğim, katılımcıların fiziksel aktiviteye dair bilgi düzeyleri, fiziksel aktiviteye verdikleri önem ve fiziksel aktiviteye katılımlarıdır.

Görüşmelerde kadınların fiziksel aktiviteye katılımlarını anlayabilmek için öncelikle fiziksel aktiviteye yükledikleri anlamı sordum. Katılımcılardan bazıları (Dia gibi) fiziksel aktivitenin anlamını tam olarak bilmemekle birlikte, bazıları ise fiziksel aktivitenin sağlık boyutuna hiç değinmeden, fiziksel aktiviteyi beden görüntüsü ile yani zayıflamakla ilişkilendirerek açıklamıştır. Katılımcıların sosyo-demografik özellikleri onların fiziksel aktiviteyi anlamlandırmasında farklılaşmalara sebep olabiliyor. Örneğin 19 yaşında olan ve henüz 3 aylık çocuğu olan Sana fiziksel aktiviteyi şöyle açıklıyor: *“Bence karın için yapılan, kilo vermek için yapılan bir şey.”* Benzer şekilde 24 yaşında olan ve 7 ay önce doğum yapan Vala da fazla kilosunu olmadığı için fiziksel aktivitenin kendisi için her zaman önemli olmadığını açıklıyor: *“Fiziksel aktivite benim için çok da önemli değil. Eğer kilolu ve tombiş bir kadın olsaydım çok önemli olurdu. Şimdi karnım var sadece doğumla ilgili olarak.”*

Sağlık sektöründen emekli olan 62 yaşındaki Jano, fiziksel aktiviteyi sporla ilişkili olarak açıklamakla birlikte fiziksel aktivitenin gündelik hayatta aktif olma yönüne de vurgu yapıyor: *“Yani benim için spor demek. Sürekli oturmaktansa hareket etmek, ev işleri görmek de bence bir spordur.”* Zahra ve Essa ise fiziksel aktiviteyi bütünlüklü bir yaklaşımla açıklıyorlar. Zahra’nın Beslenme ve Diyetetik bölümünde eğitim görmesi, fiziksel aktiviteyi beslenme ile birlikte ele alarak bireyin sağlıklı yaşam tarzı edinmesindeki önemine vurgu yapmasını sağlıyor: *“Kendi görüşüme göre fiziksel aktivite sağlıklı yaşam tarzı edinmek için gereken bir şey beslenme ile birlikte. Bir de haftada üç gün yapılması gereken bir şey. İhmal edersek sağlığınıza zarar*

verebilecek bir şey.” Essa (19 yaşında) ise fiziksel aktiviteyi çok yönlü bir bakış açısıyla ele alarak sağlıklı yaşam, zararlı alışkanlıklardan uzak durma, aktif olma ve sağlıklı beslenme ile açıklıyor: “Bence fiziksel aktivite daha sonraki hayatın için daha iyi olmak. (...) Mesela spor yapacaksın, iyi yemek yiyeceksin, hep hareket edeceksin, zararlı şeylerden uzak duracaksın.”

Suriye’de kadınların fiziksel aktiviteye katılmamalarının sebeplerinden biri Suriye’deki toplumsal cinsiyet düzeni ile ilgili. Araştırmalarda göçmen kadınların üzerindeki evin ve ailenin bakımı ile ilgili sorumlulukların, kadınlar üzerinde kültürel bir baskı oluşturduğundan ve inaktif olmalarının temel sebebinin bu durumla ilişkili olduğundan bahsedilmektedir (141, 142). Kadınların yemek yapmak, temizlik yapmak ve çocuk bakımı gibi geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinden sorumlu olması kadınların fiziksel aktiviteye katılmamalarına sebep oluyor. Suriye kültüründe genellikle kalabalık aileler ile birlikte yaşamak söz konusu olduğu için kadınların iş yükü de aile büyüklüğü oranında artıyor. Eşinin ailesi ile aynı evde yaşayan Dia fiziksel aktivite yapmamasını bu şekilde açıklıyor:

“Benim boş vaktim yoktu yani. Ben gendim (kendim) yani boş değeldim. Bizim oturduğumuz amcamgilin evi yani çok kalabalık değil mi? Geç aile otururdu. Yani bilirsin bunun yemeği, bunun bulaşığı, bunun temizliği... Yani hep evlen uğraşmak. Spor yani heç aklıma gelmezdi.” (Dia)

Essa ise Suriye kültüründe kadınların çok çocuk sahibi olmasının ve hane içi görevlerin kadınların sorumluluğunda olmasının kadınların fiziksel aktiviteye katılması konusunda serbest zaman bulamamalarına sebep olduğunu belirtiyor: *“Suriye’de kadınların çok çocuğu var. Ev temizleyecekler, yemek yapacaklar falan. O yüzden bence. Spor yapmaya vakitleri kalmıyor.”*

Buna karşın görüşme yaptığım bazı kadınlar köken ülkelerinde hane içi sorumluluklarının ve bakım sorumluluklarının zaten günlük olarak zorunlu fiziksel aktiviteyi içerdiğini belirtti. Bu sebeple fiziksel olarak aktif olmak için bilinçli bir karar vermeye gerek olmadığını ve aktif olmanın onların gündelik yaşamlarında zaten bir norm olduğunu vurguladılar. Haith-Cooper, Waskett, Montague ve Horne (143)’nin İngiltere’de sığınmacılarla yürüttüğü araştırmada da benzer bulgu bulunmaktadır.

Zilan, Aden ve Afra, kadınların sorumlu oldukları hane içi iş yüklerinin ve bakım sorumluluklarının, onları belirli bir süre zorunlu olarak fiziksel aktivite yapmaya mecbur bıraktığını belirtiyor:

“(…) Bizde evler çok büyük. Evde çalışmak zaten spor gibi. Halı var ya mesela öyle halıyı yıkamaya göndermiyorum. Mesela oturuyorum böyle halıya, kendim temizliyorum. Al sana spor!” (Zilan, 24 yaşında)

“Aslında fiziksel aktivite yapıyorlar mesela çok temizlik yapıyorlar. Belki bu yetiyordur onlara.” (Aden, 21 yaşında)

“Spor yapmaya gerek yok bence. Valla ev işleri yapmak, çocukla ilgilenmek zaten benim için spor gibi.” (Afra, 31 yaşında, beş çocuk annesi)

Kadınların gündelik yaşamlarında kamusal alanda görünürlüğünün olmaması, onların fiziksel aktiviteye katılımlarının mekânsal sınırlarını da çiziyor. Kadınlar ya da kız çocukları okul dışı alanlarda kamusal alanda fiziksel aktiviteye katılamadıklarından kadınlara özel spor merkezleri Suriye’de kadınların fiziksel anlamda aktif olabilmeleri için önem kazanıyor. Örneğin Kanada’da Suriyelilerle yürütülen bir tez çalışmasında katılımcılardan biri Suriye’deki fiziksel aktivite kültürünü kadınlar açısından şu şekilde değerlendirmiştir: *“Kadınların dışarıda egzersiz ya da yürüyüş yapması çok nadirdir. Eğer bir kadın dışarıda böyle bir şey yaparsa o kadın hakkında şöyle konuşurlar: “Aa şu kadına bak! Kendisini Batı’da zannediyor herhalde”. Bu yüzden birçok kadın spor merkezlerine gider çünkü Suriye’de kadınlar sokakta yürüyüş yapamaz ve koşamaz” (144) (sy., 74)*. Görüşme yaptığım katılımcıların tamamı Suriye kültürüne göre kadınların sokakta spor yapmasının ayıp olarak karşılandığını belirtti:

“Kadınlar bizde genelde kapalı yerlerde yaparlar sporu. Evde mesela. Açık sokakta böyle herkesin gelip gittiği yerde yapmıyoruz.” (Zilan)

“Bizim evde yapmamızın sebebi, Suriye’de dışarıda spor yapan kadınlara kötü bir şey yapıyormuş gibi bakılması.” (Azra)

“Mesela bir kadın Suriye’de yürümeye çıktı. Parka gidecek ve yürüyecek Suriye’de. Birileri onun yürüdüğünü görürse çok ayıp bir şey bu.” (Essa)

“Bizim kültürümüz kadınların sokakta yürümesine izin vermez. Kadınların sokakta yürümesi ayıp bir şey.” (Jasmin)

“Suriye’de mesela sıkıntı yok spor yapmak açısından ama evde yapabilirsin sadece.” (Ezel)

Müslüman-Arap kadınlarla yürütülen araştırmalarda, kadınların kamusal alana çıkabilmesinin erkeğin denetiminde olmasının (abi, baba, eş gibi) ve dini pratikler gereği kamusal alanda kadın bedeninin örtülü olması gerekliliğinin Müslüman kadınların fiziksel aktiviteye katılımını kısıtladığı bulgulanmıştır (145). Müslüman Araplarda özellikle de Suriye’de çocukluğun bitişi, ergenliğe girme ve akabinde örtünme ile birlikte geliştiğinden, kız çocuklarının belirli bir yaştan sonra hem eğitim hayatı yarıda kesiliyor hem de oyun oynama hakkı elinden alınıyor ve böylece kız çocukları eve kapatılıyor (47) (sy., 24). Bu noktada görüşme yaptığım Aden’in *“15 yaşından sonra kapalı yerlere gidiliyordu, dışarıda oynayamıyorduk.”* ifadesi, Kanada’da Suriyelilerle yürütülen bir tez çalışmasındaki bulgu ile benzerlik taşıyor. Kadınların küçük yaşlarda mahallede arkadaşları ile oyun oynarken belirli bir yaştan sonra oyun oynayamadıkları belirtiliyor: *“Yaşım küçükken dışarıya çıkmak ve kızlarla ya da oğlanlarla oyun oynamak normaldi, oğlanlarla futbol oynuyorduk falan. Fakat 15 yaşından sonra dışarıya da çıkamadım oyun da oynayamadım.”* (144) (sy., 74).

Dini kurallar gereği örtünme gerekliliğinin Müslüman kadınların spor aktivitelerine katılımını zorlaştırdığı belirtiliyor (146). Kadınlar ve kız çocuklarının büyük bir çoğunluğu Suriye’de egemen olan sosyo-kültürel ve dini normlar sebebiyle spor kıyafetiyle kamusal alanda fiziksel aktiviteye katılamamaktadır (88). Bu tezin katılımcılarına göre de kadınların Müslüman örtünme pratikleri, kadınların kamusal alanda fiziksel aktiviteye katılmasına engel teşkil ediyor. Zilan Suriye’de kadınların sokakta spor yapmama nedenlerini bu durumu referans olarak göstererek açıklıyor:

“Kıyafetlerimiz bizim farklı. Suriye’de kadınlar uzun giyinmeli. O yüzden kadınların spor yapması bizim kültürümüzde ayıp. Ben sokakta spor yapsam (Suriye’de) herkes sen nasıl o kıyafetinle spor yapıyorsun der. Kapalı olduğumuz için çok zor yani. Ancak spor salonuna gidersek yapabiliriz. Onun dışında yapamayız.” (Zilan)

Suriye’de toplumsal çevrenin yarattığı toplumsal baskı, kadınların yaşamına yön veriyor ve onlar üzerinde bir denetim oluşturuyor. Aşağıda alıntıları sunulan Jasmin ve Zahra’nın belirttiği gibi ailenin, akrabaların ve komşuların içinde yer aldığı toplumsal çevre, genelin dışına çıkarak farklı şeyler yapan kadınlar hakkında olumsuz bir yargıda bulunabiliyor:

“Bizim kültürümüzde çevre çok önemli. Yani aile, komşular, akrabalar hep senin hakkında konuşabilir.” (Jasmin)

“(…) Mesela Suriye’de kadın orada bir şey yapıyorsa insanlar genelde onun hakkında konuşurlar. O kadın bunu yaptı, o kadın şunu yaptı diye. Böyle herhangi farklı bir şey yaptığında konuşuyorlar. Mesela herkesin yaptığı şeyden farklı bir şey yaptığında o kadının ayıp bir şey yaptığını söylüyorlar. Herkes onun hakkında böyle konuşuyor.” (Zahra)

Suriye’de kadınların yaşamına yön veren toplumsal baskı ve denetim kadınların kamusal alanda fiziksel aktiviteye katılmalarını engelliyor. Akrabaları, komşuları ve çevredeki insanlar tarafından gözetlenen kadınlar, ayıplanacaklarını düşündükleri için açık alanlarda fiziksel aktivite yapmamayı tercih ediyor. İlk temada değindiğim Suriyeli kadın tipolojisinin dışına çıkan Aden, Suriye’deyken 2 yıl özel bir kulübün basketbol takımında yer aldığını ve küçük yaşlarında ailesi ile futbol oynadığını belirtmiştir. Kendisinin fiziksel aktivite yapabilmesinde ailesinin sosyo-ekonomik düzeyinin iyi olmasının ve ailesindeki tüm bireylerin fiziksel aktiviteye önem vermesinin etkili olduğunu belirten Aden’in kendi deneyiminden, Suriye’de kamusal alanda fiziksel aktiviteye katılan bir kadının delilikle ya da erkek olmakla itham edilebildiklerini anlıyoruz: *“Suriye’de kadınlar insanlar konuştuğu için fiziksel aktivite yapmıyor. Mesela benim için bu kız deli mi olmuş sokaklarda basketbol oynuyor ya da erkek olmuş futbol oynuyor sokaklarda diyorlardı.”* Aynı zamanda Aden annesinin de fiziksel olarak aktif bir kadın olduğunu söylerken annesinin Suriye’de fiziksel aktiviteye katılımının kapalı alanda gerçekleştiğini belirtiyor: *“Annem mesela dışarıda spor yapan bir insan değil ama evde yapıyordu. Suriye’de eve özel koç getiriyordu. Teyzem, halam falan haftada üç gün eve geliyorlardı spor için.”*

Bazı kadınların spor yapması için kadınlara özel bir spor salonu olması da yeterli olmuyor. Zilan'ın belirttiği gibi bedenlerine ait görüntülerin kameraya çekilip paylaşılmasından kaygı duyuyorlar: *“Kadınlar sokakta spor yapamaz Suriye’de. Çünkü yasak ve ayıp. Aileler kabul etmiyor. Kadınların spor yapmasını çevredeki insanlar ayıplarlar. Spor salonuna gitseler bile mesela orada kameralar var ve gizlice kadınları spor yaparken çekip paylaşıyorlar. O yüzden insanlar korkuyor ve gitmiyor.”*

Kadınların kamusal alana çıkabilmesi erkeğin denetiminde olduğu gibi kadınlar spora katılırken de abi, baba ya da eş gibi bir erkeğe tabi kılınıyor. Katılımcılardan Dia'nın spora katılımında karar verici kişi eşi oluyor. Ancak eşi de aynı kaygıyı taşıdığı için Dia Suriye’de spor yapamadığını belirtiyor:

“Bazen derdim Ahmet’e (eşi), “Ahmet teyzemin kızları spora yazılmış ben de yazılayım mı?” derdim. “Cık” derdi bana. Gısganç olduğundan. Orada seni gözetlerler derdi. O cık dediği vakit ben de onun hatrını gırmazdım.” (Dia)

Kültürel ve ekonomik olarak uygun fiziksel aktivite alanlarının eksikliği özellikle kadınlar için çevresel bir engel olarak belirtiliyor (145). Suriye’de de toplumsal cinsiyet düzeni dışında, kadınların spora katılımını etkileyen bir diğer durum toplumsal sınıf. Bu bağlamda spor kulüpleri için istenen ücretin çok pahalı olması fiziksel aktiviteye katılımı olumsuz yönde etkileyen önemli sebepler arasında gösteriliyor (145). Katılımcıların ekonomik düzeyleri farklılık göstermekle birlikte hepsi bu konuda aynı fikirdeydi. Örneğin; okul döneminde özel bir kulüpte basketbol oynayan ve ekonomik durumunun iyi olduğunu ifade eden Aden özel okulda okuduğu için kulübe gidebildiğini söylüyor: *“Kadınların spor yapmasında ekonomik durum etkili. Mesela yüzme havuzları paralıydı. Bir de ben dedim ya sana ben ilkokulda özel bir okula gittiğim için kulübe (basketbol) gidebildim. Devlet okullarında yok.”*

Orta gelirli olduğunu ifade eden Kawa’ya göre ise *“Suriye’de spor bütün kadınlar için değil. Orta ve düşük gelirli aileler spor yapamıyor”*. Görüşmenin bir başka bölümünde de yüzme havuzlarını örnek vererek devam ediyor: *“Mesela biz Suriye’de yüzmeyi çok seviyoruz. Çünkü bütün şehirlerimizde deniz yok. Mesela her*

yıl bir defa giriyoruz denize. Havuzlar var ama onlar da çok pahalı. Bazı aileler gidebiliyor sadece.”

Karfoul (91), Suriye’de sadece belirli zamanlarda veya ayrı tesislerde kadınlara hizmet veren özel fitness merkezlerinin ve yüzme havuzlarının sayısının arttığını ancak bu tesislerin üyelik ücretlerinin pahalı olduğunu belirtiyor. Suriye’de özellikle kadınlar için spor salonu kültürü ile ilgili bilgi literatürde kısıtlıdır. Ancak görüşmelerden edindiğim bilgiler doğrultusunda, kadınların genellikle kadınlara özel tesislere gittiğini ve kadın-erkek karma tesislerin çok nadir olduğunu söyleyebilirim. Kadınlara özel tesislerin sayısının arttığı bilinmekle birlikte daha kırsal bölgede yaşayan kadınlar için bu tesislere erişim imkânı bulunmamaktadır (144) (sy., 77). Ekonomik düzeyin yanında kadınlar için spor alanlarının yok denecek kadar az olması da kadınların fiziksel aktiviteye katılımını olumsuz yönde etkiliyor:

“Tüm ilçede sadece bir tane kadınlar için spor salonu vardı. O da uzaktı. Hem de pahalıydı, ücretsiz değildi. O yüzden gidemiyordum.” (Zilan)

“Bizde spor salonları çok az kadınlar için hatta neredeyse yok.” (Essa)

Katılımcılar, gelir durumu spora gitmek için yeterli olmayan kişilerin gidebileceği, kolay ulaşılabilir ve ücretsiz fiziksel aktivite ve spor alanlarının olmadığını ve devletin bu konuyu önemsemediğini belirtiyor:

“Suriye’de park vardı ama uzaktaydı. Spor aletleri de yoktu sadece çocuklar için oyuncaklar vardı. Türkiye gibi yakınlarda park yoktu bizim orada. Devlet buradaki gibi spor alanı vermiyordu bize hiç.” (Zilan)

Suriye’de kadınlar ve kız çocukları için fiziksel aktivite kültürünün eksik olduğu belirtiliyor (144). İlk olarak okul dışı alanlarda fiziksel aktiviteye katılım çok sınırlı olmakla birlikte, kız çocuklarının yaşı büyüdükçe fiziksel aktiviteye katılımları toplum tarafından uygun görülüyor. İkinci olarak kadınların fiziksel aktiviteye katılımları için sınırlı imkanlar bulunuyor. Bütün bunlarla bağlantılı olarak ise Suriye’de yerleşik bir fiziksel aktivite kültürünün olmaması yalnızca kadınların değil

bütün toplumun fiziksel aktiviteye katılmamasına hatta fiziksel aktiviteyi önemsememelerine sebep oluyor:

“Yani istersen spor yapabilirsin ama yapmıyorsun çünkü baban yapmıyor, annen yapmıyor, çevrende kimse yapmıyor. Düşünmüyorsun bile spor yapmayı. Alışmadı kimse orada spor yapmaya.” (Zahra)

“Küçüklüğümüzden beri alışmadık ki biz spor yapmaya yani. Hayatta spordan daha başka şeyler var. Alışmadığımız için aklımıza bile gelmiyor. Bizim için önemli değil.” (Sana)

4.2.2. Türkiye’de Suriyeli Kadınların Fiziksel Aktivite Deneyimleri

Bireylerin fiziksel aktiviteye dair becerileri, bilgileri, deneyimleri, duyguları, motivasyonları ve beğenileri politik, toplumsal ve ekonomik faktörlerden etkilenmekle birlikte genel olarak toplum ve kültürden etkilenir (13). Fiziksel aktivitenin politik, kültürel ve sosyal çerçevede inşa edildiği ve mülteci kadınların göç ettikten sonra yeni kültürel, politik ve sosyal bir ortamla karşılaştıkları düşünüldüğünde, kültürleşme sürecinde kadınların fiziksel aktivite deneyimlerinde değişimlerin yaşanması muhtemeldir. Ancak bu değişim bir anda gerçekleşmiyor. Süreç içerisinde farklı stratejiler geliştirilerek yeni fiziksel aktivite kültürüne uyum sağlanmaya çalışılıyor. Önceki temada da belirttiğim üzere, Suriye’de kadınlar için fiziksel aktivite kültürü göz önünde bulundurulduğunda, kadınlar hem dini kurallar hem de toplumsal cinsiyet düzeniyle şekillenen toplumsal baskı sebebiyle kamusal alanda fiziksel aktiviteye katılamıyordu. Fiziksel aktiviteye katılım daha çok ev içi alan ya da kapalı kadınlara özel spor merkezlerinde gerçekleşebiliyordu. Örneğin, Azra Suriye’deyken evindeki spor aletleri ile zayıflamak amaçlı fiziksel aktivite yapan bir kadın:

“Bazı kadınlar spor yapmayı sevmiyor, tercih etmiyor. Ya da bazı kadınlar evde yapıyorlar. Mesela televizyondan ya da internetten bakıp zumba yapıyorlar. (...) Suriye’de vücudumuzun neresinden kilo vermek istiyorsak eve o aleti alıyorduk. Evde yapıyorduk. Her şeyi eve getiriyorduk, dışarı çıkmıyorduk.” (Azra, 25 yaşında, evli)

Azra Türkiye'ye geldikten sonra açık alanda fiziksel aktivite yapan kadınları görüyor ve önce bu durumu garipsiyor. Sonra kendi içerisinde iki farklı kültürdeki kadınları ve onların kamusal alanda fiziksel aktiviteye katılım haklarını kıyaslıyor. Fakat herkese açık bir alanda kadınların fiziksel aktiviteye katılımı, köken kültüründe alışkın olmadığı bir durum olduğu için öncelikle bir süre kimsenin kendisini göremeyeceği vakitte, yani akşamları, parka çıkarak kendisini alıştırtıyor ve daha sonra gün içerisinde sadece fiziksel aktivite yapmak için parka çıkmaya başlıyor: *“İlk geldiğim zaman parkta spor yapan kadınları gördüğümde garip hissettim. Sonradan yavaş yavaş gözüm alışmaya başladı. Üzüldüm yani neden o kadın yapabiliyor da ben yapamıyorum dedim. Sonra önce akşam çıkmaya başladım. Çünkü alışmadım, utanıyordum ve kimse görmez diye akşam çıkmaya başladım. Sonra normal gün içerisinde çıkıp yürüyüş yapmaya başladım.”*

Zilan da Türkiye'ye ilk geldiği zamanlarında sokakta yürüyüş yapan ve spor yapan kadınları gördüğünde, Türkiye'de kadınların kamusal alanda fiziksel aktiviteye katılımını köken kültürünün lensleri ile yani dini ve kültürel bir perspektifle değerlendiriyordu:

Araştırmacı: Peki burada hiç dışarıda, parklarda fiziksel aktivite yapan kadınları gördünüz mü?

Zilan: Evet gördüm.

Araştırmacı: Ne düşündünüz ilk gördüğünüz zaman?

Zilan: Çok şaşırdım. Dedim ki kendi kendime Allah bize böyle söylemedi. Kur'an' da böyle bir şeyin yeri yoktur! Bir kadın sokakta nasıl spor yapabilir? Erkekler ona bakar. Kadınlar bizde genelde kapalı yerlerde yaparlar sporu evde mesela. Açık, sokakta, böyle herkesin gelip gittiği yerde yapmıyoruz.

Zilan'ın göçün ilk yıllarında Türkiye'deki kadınların kamusal alanda fiziksel aktiviteye katılmasına yönelik düşüncelerinde, Suriye'deki kadınlara yönelik fiziksel aktivite kültürünün etkisi bulunuyor. Önceki temada bahsettiğim üzere Zilan, Müslüman örtünme pratiklerinin ve toplumsal baskının kadınların kamusal alanda fiziksel aktiviteye katılımını kısıtladığını belirtmişti: *“Kıyafetlerimiz bizim farklı. Suriye'de kadınlar uzun giyinmeli. O yüzden kadınların spor yapması bizim kültürümüzde ayıp. Ben sokakta spor yaparsam (Suriye'de) herkes sen nasıl o kıyafetinle*

spor yapıyorsun der. Kapalı olduğumuz için çok zor yani. Ancak spor salonuna gidersek yapabiliriz. Onun dışında yapamayız.”

Türkiye’de çalışma saatlerinin Suriye’ye göre daha uzun olması ve bu sebeple eşinin uzun saatler dışarıda olması sebebiyle Zilan gün içerisinde gündelik ihtiyaçlarını karşılamak için dışarıya çıkmaya ve zorunlu olarak yürümeye başlıyor. Yürüyüş yaptıkça fiziksel aktivitenin faydalarını vücudunda hisseden Zilan (Türkiye’deki net geliri 1600 TL), evine yürüyüş bandı alıyor ve artık düzenli olarak yürüyüş yapıyor: *“Suriye’de evden dışarı çıkmıyordum. Türkiye’de daha fazla dışarı çıkabiliyorum ve daha aktifim. (...) Burada hep kendim gidiyorum markete, orada hep kocam getiriyordu eve. Buraya geldikten sonra dışarıya, alışverişe, pazara ben gitmeye başladım. Giderken de yürüyerek gidip geliyordum. Yürüdükçe kendimi daha sağlıklı hissetmeye başladım. O yüzden eve yürüyüş bandı aldım ve artık evde de yürüyorum.”*

Toplumsal cinsiyet normları ile sosyo-kültürel faktörler sebebiyle Suriye’de kadınların özel alana mahkûm edildiğini ve fiziksel aktiviteye katılamadıklarını belirtmiştim. Ancak kültürel olarak daha farklı bir ülkeye göç etmek, yerleşilen ülkede kadınların fiziksel aktiviteye katılımlarını kolaylaştırıcı bir faktör olabiliyor (143). Vala Suriye’deyken sadece evde dans ediyor ve dışarıda fiziksel aktivite yapmıyordu. Jasmin ise Suriye’de fiziksel anlamda aktif olmayan bir kadındı. Ancak Türkiye’ye geldikten sonra Vala da Jasmin de fiziksel olarak daha aktif olduklarını belirtti ve bunun sebebini dışarıya daha rahat çıkmakla açıkladılar:

“Her gün yarım saat, bir saat yürüyorum burada. Sadece yürümek için evden çıkıyoruz komşularıyla.” (Jasmin, 37 yaşında)

“Türkiye’de daha aktifim çünkü evden dışarıya rahat çıkabiliyorum. Suriye’de çıkamıyordum.” (Vala, 24 yaşında)

Örneğin Jasmin, kadınlar için Suriye’de ve Türkiye’de fiziksel aktivite kültürünün farklı olduğunu ve Türkiye’ye geldikten sonra aile, akrabalar ve komşuların oluşturduğu toplumsal çevresinin değiştiğini bu sebeple Türkiye’de fiziksel aktiviteye

katılmak konusunda kendisini daha rahat hissettiğini ifade etti: *“Halep’te zaten ayıp diye evde oturuyoruz. Buradaki kültürde eğer bir kadın spor yapıyorsa bu normal, ayıp değil. Ama Suriye’deki kültürde bir kadın spor yapıyorsa bu çok ayıp, normal bir şey değil. Sen ne yapıyorsun, nasıl spor yaparsın diyorlar spor yapan kadın hakkında. Burada tanıdığım kişiler yok, çevrem değişti o yüzden bu konuda kendimi daha rahat hissediyorum burada.”* Jasmin, fiziksel aktivite yapmaya karar verme anını Türkiye’de parklarda gördüğü kadınların kendisine verdiği cesaretle açıklıyor: *“Türkiye’de parklarda spor yapan kadınları gördüğümüz zaman mutlu olduk. Bize cesaret verdi bu durum. Dedim ki ‘‘Aa! Nasıl yapıyorlar? Kalkın biz (Suriyeli kadın komşuları ve kendi) de yapalım’’ dedik. Biz de yapmak istedik.”*

Türkiye’de modernleşmenin sürdürülmesi, belediyelerin fiziksel aktiviteye olan ilgisinin artması ve bu doğrultuda gerçekleştirdiği hizmetlerin artması, Türkiyeli kadınların fiziksel aktiviteye katılmasında etkili olan faktörler olarak belirtiliyor (147). Bunun yanı sıra, özellikle düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip olan kadınların sosyal statülerinin ve ailelerinin oluşturduğu baskı, toplumsal cinsiyet kalıp yargıları fiziksel aktiviteye katılımı kısıtlayan faktörler arasında yer alıyor (148).

Katılımcılardan Suriyeli kadınların ve Türkiyeli kadınların fiziksel aktiviteye katılımlarını karşılaştırmalarını istediğimde, farklı gerekçelere dayandırsalar da hepsi Türkiyeli kadınların fiziksel anlamda daha aktif olduğunu belirtti. Örneğin Aden bu durumun sebebinin Türkiye’de yerel yönetimlerin kamuya sağladığı fiziksel aktivite alanlarının yani imkânların varlığı ve Türkiye’de spor yapan kadınlar üzerindeki toplumsal baskının Suriye’ye göre daha az olması ile açıkladı: *“Tabii ki Türk kadınlar Suriyelilerden aktif. Çünkü alanlar var. Yani ne bileyim işte parklar var, basketbol sahaları var. Bunlar gerçekten heves yaratan şeyler. Bir de çok konuşanlar da yok burada. Mesela bir kadın spor yapmış çok tuhaf gelmez diye düşünüyorum.”*

Beden sosyolojisinde, bedene yönelik yorumların, söylemlerin ve kullanılan dilin içinde bulunulan kültürün sembolizmi olduğu belirtiliyor (149). Dolayısıyla beden yalnızca biyolojik olarak ele alınan bir organizmadan öte tarihsel, kültürel ve toplumsal olarak inşa edilen, belirlenen ve denetim altına alınan bir varlıktır (59) (sy., 133). Bu kültürel ve toplumsal ortam, kadın bedeninin formlarını da belirler. Essa,

Suriye ve Türkiye kültürüne göre toplumun kadının bedeninden beklediği ideal formların farklılığını şöyle açıklıyor:

“Mesela bak sana bir şey anlatayım. Şimdi bizim Suriye’de eğer şişmansan çok güzelsin falan. Mesela şu arkadaşım (yanındaki Suriyeli arkadaşını gösteriyor) var ya ben zayıfım diye hep benimle dalga geçiyor. “Biraz şişmanla ya sen çok zayıfsın” diyor bana. Ama mesela Türkler benim bedenimi çok beğeniyorlar, çok güzelsin falan diyorlar. Ama Suriyeliler çok zayıfsın biraz şişmanla diyor.”
(Essa)

Essa’nın alıntısı doğrultusunda, Sana da kültürlere göre farklılık gösteren kadın bedeninden beklenen ideal formun, fiziksel aktiviteye katılımında etkili olduğunu belirtiyor. Türkiyeli kadınların daha aktif olmalarını ise Türkiye’deki ideal kadın bedeni formununun zayıf olması gerekliliği ile açıklıyor: *“Türkiye’de zayıf olmak çok önemli görünüş için. Suriye’de bu kadar önemli değil. Çoğunlukla da balık etli kadınları seviyorlar Suriye’de. Bu yüzden bence Türkiye’deki kadınlar daha çok spor yapıyor.”*

Beş çocuğu olan Afra için Türkiye’deki kadınların fiziksel anlamda daha aktif olmasının sebebi, Türkiyeli kadınların Suriyeli kadınlara oranla daha az doğum yapması ve çocuk sayısının az olması sebebiyle fiziksel aktivite yapmak için daha fazla serbest zamanlarının olması ile ilişkili: *“Türk kadınlar çok çocuk yapmıyorlar. Suriyeli kadınlar tam tersi sürekli doğum yapıyorlar. O yüzden Türk kadınların daha çok vakti oluyor spor yapmak için.”*

Zilan kadınların spora katılımını iki ülkenin kültürü içerisinde sporun yerine değinerek ele alıyor. Zilan’a göre Suriyeli kadınların spor yapmamalarının sebebi Suriye kültüründe sporun yerinin olmaması ile ilgili: *“Türk kadınlar daha fazla spor yapıyor bence. Çünkü onlar spor yapmaya alışmış ama Suriye’deki kadınlar alışmamışlar. Suriye’deki kadınlar %10 dersem Türkiye’deki kadınlar %50 spor yapıyor. Çünkü Suriye’nin kültüründe spor yapmak yok.”*

Suriye kültüründe kadınların spor yapmasının yerinin olmamasına Essa farklı bir açıdan örnek veriyor. Ona göre kadınlar spordan sadece sokakta değil, medyada da mahrum bırakılıyor. Medyanın, kültürleşme sürecinde göç eden bireylerin yeni kültürü tanımasını kolaylaştırdığından sosyal ajanlardan biri olduğu vurgulanıyor (137, 54). Bu bağlamda evindeki televizyondan Türkiye kanallarını takip eden Gülsüm, Türkiye’de kadınların spora katılımına dair bir anlayış geliştiriyor. Essa, Türkiye ve Suriye’deki spor medyasında kadın sporcuların görünürlüğünü kıyaslayarak, Türkiye spor medyasında kadın sporcuların görünürlüğünün daha fazla olduğunu belirtiyor:

“Sizin bazen televizyonda izliyorum Türk kadınlar oynuyorlar maç, spor, basketbol falan. Bizim Suriye televizyonlarında hiç yok, asla göremezsin hatta (kadın sporcuları).” (Essa)

Suriye’de spor yapabilmenin ekonomik düzeyle ilişkili olması ve herkes için ulaşılabilir ve ücretsiz fiziksel aktivite alanlarının olmaması da kadınların fiziksel aktiviteye katılımını etkiliyor. Dia, Türkiye ve Suriye’deki parkları karşılaştırarak örnek veriyor: *“Orada (Suriye’de) yoktu parklarda spor şeyleri. Çocuklara oyuncaklar vardı sadece. Bizim orada böyle yerler parasızlan.”*

Türkiye’de son yıllarda Ankara ve İstanbul gibi büyükşehirlerde belediyeler, açık alanlarda ve herkesin kullanımına açık spor merkezleri, yürüyüş parkurları ve fitness aletleri gibi fiziksel aktivite fırsatları ve tesisleri sağlamaya başlamıştır (150). Türkiye’ye geldikten sonra hemen her evin yakınında kolay ulaşılabilir ve ücretsiz bir parkın bulunuyor olması, mülteci kadınları fiziksel aktiviteye teşvik etmiştir. Her hafta çocuğuyla birlikte bu parklarda vakit geçiren Roya kendi gözlemlerini aktarıyor:

“Türkiye’de belediyeler tarafından kamuya sağlanan parklar var. Fakat Suriye’de kamuya sağlanan böyle araçlar yok. Eğer bu araçları (parklardaki kondisyon aletlerini kastediyor) kullanmak istiyorsan bunları sadece spor salonunda bulabilirsin. Belki buradaki kadınlar için bu aletlerin olması ve ücretsiz olması kadınları spor yapmak için cesaretlendiriyor olabilir. (...) Suriye’de yoktu ama ben Türkiye’de Suriyeli kadınları görüyorum parklarda. Bence Suriye’de olsa orada da yaparlardı.” (Roya)

Aynı şekilde Ezel ve Azra da kendilerinin Türkiye’de fiziksel anlamda daha aktif olmasının sebebini yerel yönetimlerin kamuya sağladığı rekreatif fiziksel aktivite alanlarının varlığı ile açıklıyorlar:

“Kendimi Türkiye’de daha aktif hissediyorum. Çünkü burada imkanlar var. Suriye’de yok. (...) Orada spor yapabileceğim bir yer yoktu. Burada parklar var, imkân var. O yüzden burada daha çok yapıyorum.” (Ezel, 31 yaşında)

“Türkiye’de daha aktifim. Çünkü imkân var burada. Parklar var, spor aletleri var. O yüzden hareket edebiliyoruz burada.” (Azra, 25 yaşında)

Yerel yönetimlerin sağladığı bu hizmetler dışında, toplumsal kuruluşların mültecilere yönelik sunduğu hizmetler de mültecilerin hem yerleşilen ülkeyi tanınması hem de yeni fiziksel aktivite türlerini denemesi için önemli bir fırsat sağlıyor. Kültürleşme sürecinde mültecilere bu tür hizmetlerin sağlanması hem onların sosyal ilişkiler geliştirmesine yardımcı oluyor hem de kültürleşme süreçlerini olumlu yönde etkiliyor (151, 152, 78). Türkiye’de yaşayan Suriyelilere sağlanan hizmetlerin spor yönüyle incelendiği araştırmada, Suriyelilere sağlanan sportif, kültürel ve sosyal hizmetlerin daha çok çocuklara yönelik olduğu belirtilmiştir (17). Sportif anlamda hizmet sağlayan kurum ve kuruluşlar arasında Gençlik ve Spor Bakanlığı, Türkiye Judo Federasyonu, Türk Kızılayı, Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi (TMOK) ve Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, Bursa 19 Mayıs Gençlik ve Spor Kulübü’nün yer aldığı belirtilmekle birlikte (17, 18) yalnızca TMOK ve Gaziantep Büyükşehir Belediyesi’nin ortaklaşa yürüttüğü “Çocuklar İçin Sportif Eğitime Destek Projesi”nde kız ve oğlan çocuklarına eşit katılım fırsatı verildiği görülüyor.

Türkiye’de yürütülen araştırmalarda, Suriyeli kadınlara sağlanan spora yönelik hizmetlerle ilgili veriye rastlanmamakla birlikte, gazete haberlerinde belediyelerin, Türk Kızılayı’nın, Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği’nin, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin ve üniversitelerdeki bilimsel projelerin; mülteci kadınların sosyo-kültürel uyum sürecini kolaylaştırmak ve psiko-sosyal gelişimlerine katkıda bulunmak amacıyla spora yönelik hizmet sağladığı görülüyor. Katılımcılardan Aden ve Kawa, bu toplumsal kuruluşların düzenlediği spor faaliyetlerine dahil olmuştur. Kawa da Aden de farklı bir spor türünü ilk kez

Türkiye’de deneyimlemiştir. Kawa Türkiye’de bir yardım kuruluşunun başka bir şehirde düzenlediği koşu yarışına katılmıştır. Bu sayede hem macera olarak nitelediği koşu yarışına ilk kez katıldığını hem de Türkiye’de farklı bir şehri gördüğünü ifade ediyor: *“Türk Kızılayı benim eşime mesaj gönderdi. Çanakkale’ye gittik. Orada 10 km koşu yarışına katıldım. Yeni bir tecrübeydi, maceraydı benim için. Yer (Çanakkale) de çok güzeldi.”*

Şu an Türkiye’de üniversite öğrencisi olan Aden ise kendi etnik grubunun Türkiye’de bir araya gelerek oluşturduğu bir toplulukla kayağa gitmiştir. Suriye’de kayak tesisinin olmaması sebebiyle ilk kez deneyimlediği kayak sporunu Aden şu şekilde anlatıyor: *“Ankara’daki Suriyeliler öğrenci topluluğuyla Ilgaz’a gezi düzenledik. İlk defa kayak yaptım. (...) Ekipmanı giydik, yürüyemedim. Hep düşüyordum (gülüyor). Denedim o kızaklarla yürümeyi. Gerçekten çok ilginç bir tecrübeydi. Herkes de çok memnundu. (...) Suriye’de böyle bir tesis yoktu.”*

Sosyal devlet anlayışı, devletin fonksiyonlarının sınırlarını adalet, eğitim ve güvenlik gibi temel hizmetlerin yanı sıra sosyal, kültürel ve sportif hizmetler gibi modern hizmetlerin de sağlanması yönünde genişletmiştir. Yönetim anlayışında öne çıkan yerindenlik ilkesi ve yönetişimin benimsenmesiyle birlikte bu tür modern hizmetlerin sorumluluğu ve uygulaması halka en yakın hizmet birimi olan yerel yönetimlere devredilmiştir. Bu bağlamda 5393 Belediye Kanunu ile 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu’nun 7. maddesinde düzenlenen Büyükşehir Belediyeleri’nin yetki, görev ve sorumlulukları kapsamında kadınlara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek ile sporu ve rekreasyonu içine alan sosyal donatılar ve bölge parkları yapmak gibi hizmetler yer alıyor. Belediyelerin bu yeni yönetim anlayışı doğrultusunda, rekreatif spor alanlarını ücretsiz biçimde kamu kullanımına sunması kamusal alanda fiziksel aktivitenin görünürlüğünü artırmakla birlikte Suriyeli kadınların kamusal alanda fiziksel aktiviteye katılmalarında önemli rol oynamıştır. Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından 2000 yılında faaliyete geçen Hanımlar Lokali, özellikle sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan kadınların spora ve sosyal aktivitelere katılarak serbest zamanlarını değerlendirebileceği kadınlara özel bir alan sağlıyor (150) (sy., 159). Katılımcılardan Mina, Suriye’de spor yapamamasının

sebebini “*Tüm şehirde sadece bir tane spor salonu vardı o da uzaktı. Hem de pahalıydı, ücretsiz değildi. O yüzden gidemiyordum*” diyerek açıklamıştı. “*Spor salonuna gitmeyi daha çok tercih ediyorum. Daha sistemli ve daha düzenli oluyor*” diyerek kendisinin spora katılımında spor salonlarının önemli olduğunu belirten ve Suriye’de spor alanlarının eksikliğinden, var olan tesisin pahalılığında şikâyet eden Mina, Ankara’da yaşadığı bölgede bulunan ve ücretsiz olan Hanımlar Lokali’nde kısa bir süre Suriyeli arkadaşı ile birlikte spor yaptığını belirtiyor:

“Burada oturduğum yere yakın ve ücretsiz bir spor yeri vardı. Oraya gidiyorduk arkadaşımınla. (...) Tesadüfen gördük yani. Yürüyorduk ve burayı gördük sonra içeriye girdik ve “Ne var burada?” dedik. Spor dediler. “Aa! Biz de gidelim” dedik. Onlar da gelmemize izin verdiler.” (Mina, 31 yaşında)

Ancak gittiği merkeze kayıtlı olan Türkiyelilerin mültecilere yönelik olumsuz tutumları sebebiyle, Mina spor yapmayı çok sevdiği halde Hanımlar Lokali’ni bırakmak zorunda kalmıştır. Belediyenin sağladığı ve çoğunlukla Türkiyeli vatandaşların katıldığı bu spor merkezine kayıt olan Mina burada yaşadığı ayrımcılığı şöyle anlatıyor:

“Bu spor yerinde Türkler ve Suriyeliler vardı. Ama Türkler bizi (kendisi ve bir Suriyeli arkadaşı) istemedi. Bizi idareye şikâyet ettiler. Sonra biz de bırakmak zorunda kaldık. (...) Çok kızdım. Neden böyle yaptılar ki yani? Biz yanlış hiçbir şey yapmadık. Hepimiz insanız sonuçta. Hatta biz çok iyi davrandık onlara. Neden böyle bir şey yaptılar ki?” (Mina)

Mülteci kadınlar Türkiye’de hem yeni bir kültürle hem de farklı bir fiziksel aktivite kültürü ile temas ettikten sonra kadınların fiziksel aktiviteye katılımları hakkında düşünceleri değişmiş ve fiziksel aktiviteye katılımları artmıştır. Ancak hala mülteci kadınların fiziksel aktiviteye katılımları konusunda engeller vardır. Yerleşik fiziksel aktivite kültürünün olmadığı bir konjonktürde yetişmiş olan Zahra için spor yapmak alışkın olmadığı bir durumdur. Bu sebeple Türkiye’de de spor yapmadığını ifade etmiştir: “*Ben tembel bir insanım. Böyle yetiştim, spor yapmaya alışmadım. Yani çocukken spor yapmadım şimdi nasıl yapayım?”*

Eva ve Ezel için karar alma süreçlerinde eşlerinin aktif rol alıyor olması ve kadınların ikincilleştirilmesi fiziksel aktiviteye katılımlarını kısıtlıyor. Örneğin Eva'ya Türkiye'de ücretsiz bir fiziksel aktivite kursuna katılıp katılmamak konusundaki fikirlerini sorduğumda sahip olduğu bakım sorumluluklarını ve karar verici konumundaki eşini gerekçe göstererek katılmak istemediğini belirtti: “*Çocuğum ve kocam var nasıl katılayım? Eşim asla izin vermez. Mesela der ki “Yallah sen annenin evine!” Evde kalmama bile izin vermez.*” Ezel ise Türkiye'de spor salonuna gitmek istiyor. Ancak eşi Ezel'in bu alanda kameralar tarafından gözetleneceğini düşündüğünden spor salonuna gitmesine izin vermiyor. Ezel bu durumu şu şekilde ifade etti: “*Benim eşim Türkiye'de spor salonuna gitmemi kabul etmiyor. Çünkü güvenmiyor. O Suriye'de spor salonuna gidiyordu o yüzden böyle söylüyor. Bazı insanlar kameradan takip ediyormuş o yüzden güvenmiyor. Ama parka gitmeme bir şey demiyor. Hatta yürümek istiyorsan seninle gelebilirim diyor.*”

Göç etmiş olmanın yarattığı gündelik yaşamdaki değişimler de fiziksel aktiviteye katılımı olumsuz yönde etkileyebiliyor. Örneğin Suriye'de bir lisede felsefe öğretmeni olarak çalışan Kawa, Türkiye'ye geldiğinde bir okulda sınıf öğretmeni olmuş ve iş hayatında değişiklik yaşamıştır. Çalışma saatleri artmış ve iş dışı zamanlarında da yeni işini öğrenmek için ekstra mesai harcamaya başlamıştır. Türkiye'de fiziksel aktivite yapamamasının sebebini de göç etmenin sebep olduğu iş yaşamındaki değişiklik ve yeterli serbest zamanının olmamasıyla açıkladı:

“Suriye'de haftalık 19 saat ders veriyordum. Bir de tek ders veriyordum, lise öğrencilerine felsefe. Yani matematiğe karışmam, Arapçaya karışmam. Sadece felsefe... Burada sınıf öğretmeni oldum, bir de öğrencilere nasıl davranacağımı öğrenmeye çalışıyorum. Okuma hakkında çalışıyorum. (...) Türkiye'de dışarıda rahatça spor yapabilirim ama burada da vaktim yok.”
(Kawa)

“Mülteci olarak yaşamak” kadınların düzenli olarak fiziksel aktiviteye katılmasını ve egzersiz yapmasını etkileyen temel sebeplerden biridir (143). Mülteci olarak yaşamının sebep olduğu geleceğe ilişkin belirsizliklerin olması mültecilerin egzersize başlamasında etkili olduğu düşünülüyor (143). Bu sebeple yeni ülkede yerleşik ve güvende hissetmek, fiziksel aktivite veya egzersize başlamada karar verme

sürecinde kolaylaştırıcı faktörler olarak belirtiliyor. Türkiye'ye göç ettiği için sevdiklerini geride bırakan ve bu sebeple psikolojik olarak kendilerini iyi hissetmeyen iki katılımcı, içinde buldukları psikolojik durumun fiziksel hareketlerini kısıtladığını ve bedenen yorgun hissettiklerini belirtti:

“Bütün sevdiğim, akrabalarım orada (Suriye’de) olduğu için psikolojik olarak kendimi iyi hissetmiyorum. Aklım hep orada. Belki iki senedir hiç görmedim onları. O yüzden burada hiç fiziksel aktivite yapmak istemiyorum. Hareket etmek istemiyorum.” (Afra)

“Parka geliyoruz spor aletlerinde arkadaşım bana diyor ki “Kalk Jasmin, şunu yap Jasmin, bunu yap Jasmin” sonra ben ona diyorum ki “Yeter çok yoruldum”. Sonra da bırakıyorum. Çünkü ailem orada (Suriye’de). Kendimi yalnız hissediyorum ve depresyona giriyorum. Öyle zamanlarda da kendimi yorgun hissediyorum ve o yüzden spor yapamıyorum.” (Jasmin)

Özetle; genel olarak Suriye’deki fiziksel aktivite kültürünün oluşmasında ve şekillenmesinde rolü olan dini, sosyo-kültürel ve ekonomik faktörler kadınların fiziksel aktivite deneyimlerini de etkilemiştir. Suriye’de hâkim olan fiziksel aktivite kültürü içerisinde, kadınların fiziksel aktiviteye katılımları geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri, toplumsal baskı, dini kurallar ve sosyo-ekonomik sebeplerin kesişimselliğinde şekillenmektedir. Bu bağlamda Suriye’de kadınların fiziksel aktiviteye katılımları kısıtlanmaktadır. Ancak fiziksel aktiviteye dair bilgi, inanç, motivasyon ve fiziksel aktiviteye katılım politik, toplumsal ve ekonomik faktörlerden bağımsız değildir. Dolayısıyla kültürleşme sürecinde temas edilen yeni kültür doğrultusunda kadınların fiziksel aktivite deneyimlerinde değişimler yaşanabilir. Bu bağlamda Türkiye’ye göç eden Suriyeli mülteci kadınların fiziksel aktiviteye katılımlarının arttığı söylenebilir. Türkiye kültüründe kadınların toplumsal hayattaki konumu ve fiziksel aktiviteye katılımları, Türkiye’de yerel yönetimlerin fiziksel aktiviteye ilgisinin artması, Türkiye’deki spor medyası, mültecilere sağlanan toplumsal destek ve medyanın kadınların fiziksel aktivite deneyimlerini olumlu yönde etkileyen kültürleşme faktörleri olduğu söylenebilir. Ancak Türkiyelilerin Suriyelilere karşı olumsuz tutumlara sahip olması, mülteci olarak yaşamanın yarattığı psikolojik zorluklar ve karar alma süreçlerinde erkeklerin aktif olduğu ataerkil ideoloji mülteci kadınlardan bazılarının fiziksel aktivite deneyimlerini olumsuz yönde etkilemiştir.

5. TARTIŞMA

Bu tez çalışmasında, Ankara’da yaşayan Suriyeli mülteci kadınların göç sonrası fiziksel aktivite deneyimleri kültürleşme süreçleri dikkate alınarak incelenmiştir. Bu araştırmanın amacı Suriyeli mülteci kadınların sosyo-kültürel arka planları doğrultusunda, güncel fiziksel aktivite deneyimlerinin göç ettikleri yeni sosyo-kültürel çevreden nasıl etkilendiğini kültürleşme süreçlerini dikkate alarak araştırmaktır. Dolayısıyla Suriyeli kadınların göç etmeden önceki ve göç ettikten sonraki fiziksel aktivite deneyimlerini etkileşimsel olarak ele alınmıştır. Bu bölümde bu tez çalışması kapsamında ortaya çıkan temalar ilişkisel bir biçimde ve literatür yardımıyla tartışılarak sunulacaktır.

Göç olgusu, göç eden bireylerin amacına, göçün gerçekleştiği zamana, içerisinde bulunulan sosyal, kültürel, coğrafi, ekonomik veya siyasi koşullara yani göçün gerçekleştiği bağlama göre tanımlar içerir. Zaman, mekân ve koşullar bakımından göç özgül süreçleri içerisinde barındırır. Göç eden bireyler eğitim, sağlık, turizm, istihdam gibi sahip olduğu koşulları iyileştirmek amacıyla gönüllü olarak ya da savaş, baskı, zulüm gibi insan hakları ihlallerinin yaşandığı yaşam alanından güvenlik arayışı amacıyla zorunlu olarak başka bir ülkeye göç edebilmektedir. Dolayısıyla göç gönüllü/zorunlu, geçici/kalıcı, bireysel/kitlesele gibi çeşitli kategorileri içerisinde barındıran bir olgudur. İçinde bulunduğumuz çağ ile göç arasındaki kaçınılmaz ilişki alanda yapılan çalışmaların sayısının artmasına sebep olmuştur. 2011’de Suriye’de başlayan iç savaş, Türkiye’yi kitlesele bir göçle karşı karşıya bırakmış ve Türkiye’yi en çok mülteci bulduran ülke konumuna getirmiştir. Ayrıca Türkiye bu süreçte izlediği Açık Kapı Politikası ile Suriye’ye sınır komşusu olan ülkeler arasında en fazla Suriyeli mülteciyi ülkesine dahil eden ülke olmuştur (153).

Suriyelilerin Türkiye’ye göç etme sebepleri arasında ulaşım kolaylığı, güven duymak, şartların daha iyi olduğunu düşünmek, dini yakınlık ve diğer sebepler gösterilmektedir (10). Bu araştırma bağlamında katılımcıların Türkiye’yi tercih etme sebepleri arasında iki ülke arasındaki coğrafi ve kültürel yakınlık, Türkiye’nin Suriyelilere Açık Kapı Politikası uygulaması, Türkiye’de mülteciler için istihdam

olanaklarının bulunması, mültecilerin Türkiye’ye dair olumlu tutumlarının bulunması ve yakınlarının Türkiye’de olması bulunmaktadır.

Bu tez çalışması, Suriye’de yaşanan iç savaş sebebiyle temel insan haklarına erişemeyen ve güvenli bir yaşam sürmek amacıyla Türkiye’ye zorunlu olarak göç eden Suriyeli kadınlarla yürütülmüştür. Türkiye’de kayıtlı bulunan Suriyeli mültecilerin neredeyse yarısını (%45,8) kadın mülteciler (kız çocuklarını da içermektedir) oluşturmaktadır. Göç alanında yürütülen bilimsel araştırmaların toplumsal cinsiyet bakış açısı ile yürütülmesi göç eden kadınların deneyimlerini, yerleşilen yeni ülkedeki toplumsal cinsiyet rollerindeki değişimleri ortaya çıkarmak ve görünür kılmak adına önemlidir. Ayrıca göç bağlamında kadınların özgül durumlarının ve deneyimlerinin ele alınması; sorunların ortaya çıkarılmasında, bu sorunlara yönelik politikaların geliştirilmesinde gereklidir (33, 153). Uluslararası göç ve toplumsal cinsiyet alan yazınında değişen bir toplumsal cinsiyet yaklaşımı söz konusudur. Bu yaklaşım göç eden kadınları “savunmasız ve pasif kadınlar” konumundan, “değişimin faileri olan kadınlar” konumuna getiren bir perspektifi savunmaktadır (34). Bu sebeple alandaki güncel tartışmalar doğrultusunda bu araştırmada, Suriyeli mülteci kadınlar savaş mağduru olarak değil, göç sürecinde ve Türkiye’de aktif rol alan ve mücadele eden özneler olarak ele alınmıştır.

Zorunlu göç bağlamında gerçekleştirilen kitlesel göçler, göç eden bireyler için hiçbir alışma süreci olmadan başka toplumsal ve kültürel bir yapıya dahil olmayı gerektirmektedir (155) (sy., 12). Bu sebeple doğduğu andan itibaren içinde bulunduğu sosyo-kültürel yapı içerisinde sosyalleşen birey, göçten sonra yeniden bir toplumsallaşma sürecine dahil olmaktadır (156). Göç ile birlikte yeniden toplumsallaşma sürecine dahil olan birey, yeni bir mekân, yeni bir dil, yeni bir din, yeni toplumsal ilişkiler yani yeni bir kültürle karşı karşıya kalmaktadır. Kitlesel göçler temelinde göç eden bireyler kadar göç alan toplum da farklı bir kültürle karşı karşıya kalır. Bu bağlamda hem göç eden bireylerin hem de göç alan ülkenin bireylerinin birbiriyle temas etmesi sonucunda, iki kültürel grubun üyeleri de karşılıklı kültürel ve psikolojik değişimlerin yaşandığı kültürleşme sürecine dahil olurlar. Bu iki boyutlu yaklaşım ise göç eden bireylerin köken kültürlerini kaybederek salt başat kültürü

benimsemeye yönelik zorunluluğu yerine, bireylerin özgün kültürü kaybetmeden de yeni kültürü benimseyebileceklerini önermektedir (51). Zorunlu göç bağlamında göç eden mültecilerin, göç öncesini, göç sürecini ve göç sonrasını kapsayan zorunlu bir kültürleşmeden geçtikleri varsayılmaktadır (57).

Kültürleşme sürecinde göç eden bireylerin yaşadığı en temel problem dil problemidir. Kültürleşme sürecinde yerleşilen ülkenin dilini bilmenin sosyo-kültürel uyumla doğrudan ilişkili olduğu düşünülmektedir. Çünkü yeni toplumun kültürünü, değerlerini ve kurallarını öğrenebilmek, bu doğrultuda köken kültürle kıyaslamalar yapabilmek yeni dil aracılığıyla kurulan iletişim ve etkileşimlerle mümkündür (157). Dil bilmenin yerleşilen toplumun bireyleri ile iletişim kurmaya olanak sağlaması, gazete, televizyon, radyo ve internet gibi iletişim araçlarını anlamayı kolaylaştırması sebebiyle göç eden bireylerin yeni kültürü anlamasında ve uyum sürecinde etkili olduğu belirtilmektedir (157). Türkiye’de yaşayan mülteci kadınların %70,2’sinin hiç Türkçe bilmediği (37) göz önünde bulundurulduğunda bu kadınların sosyo-kültürel uyumda zorluklar yaşaması muhtemeldir. Bu araştırma bağlamında mülteci kadınların, Türkçeyi anlama düzeyinde öğrendikleri araçların; ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşların sağladığı dil kursları, ana akım medya ve sosyal medya araçları, çocuklar ve çevredeki insanlar olduğu görülmüştür. Türkiye’de istihdama dahil olmak ve eğitime devam etmek mülteci kadınların kamusal hayata düzenli olarak dahil olmasına sebep olduğundan dil öğrenimini kolaylaştırmıştır. Dolayısıyla Türkiye’de güncel olarak çalışan ve eğitim hayatına devam eden katılımcıların Türkçe bilme düzeyi daha fazladır. Dil engelinin yerleşilen ülkede fiziksel aktiviteye katılımı etkileyen faktörlerden biri olduğu birçok çalışmada bulgulansa da (158, 159, 160), bu araştırma kapsamında mülteci kadınlar dil probleminin fiziksel aktiviteye katılımı etkilediğine dair bir paylaşımda bulunmamıştır. Bu bulguda mülteci kadınların bir spor merkezine düzenli devam etmek ya da bir kulüp üyeliği ile bireysel ya da takım sporlarına dahil olmak yerine, fiziksel aktiviteye katılım biçimi olarak genellikle yürüyüşü tercih etmeleri ve bu aktivitenin Türkçe bilmeyi gerektirmemesi etkili olmuş olabilir.

Ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşların mültecilere sağladığı toplumsal destek onların sosyo-kültürel uyumunu kolaylaştırmaktadır. Türkiye’de mülteci

kadınlara destek sağlayan bu toplumsal kurum ve kuruluşlar arasında yerel yönetimler, Birleşmiş Milletler, mültecilerle çalışan sivil toplum kuruluşları, kamu kurumları ve üniversiteler yer almaktadır. Bu araştırmada da katılımcıların destek aldığı kurum ve kuruluşlar arasında Birleşmiş Milletler, kamu kurumları, yerel yönetimler, yardım kuruluşları ve mültecilerle çalışan sivil toplum kuruluşları bulunmaktadır. Faydalanılan hizmetlerin yönü ise dil kursları, sağlık kursları, fiziksel aktivite alanlarına kolay ve ücretsiz erişim ve fiziksel aktiviteye yönelik fırsatlar sağlama ile ilgilidir.

Spor bilimlerinde yürütülmüş zorunlu göç araştırmalarına bakıldığında sadece mülteci kadınları ele alan birçok yayının olduğu ve bu alanın kadınlara önemli oranda yer verdiği görülmektedir (161). Hem köken kültürde hem de yerleştikleri ülkenin kültüründe, mülteci kadınlara yönelik norm ve beklentilerin olması, onların erkek mültecilerden ayrı olarak ele alınmasını gerektirir (162, 163, 15). Göç eden bireylerin spora ve fiziksel aktiviteye katılımının incelendiği araştırmalarda; yeni topluluğun kültürel dinamiklerinin, köken kültürün özelliklerinin ve göç eden bireylerin demografik özelliklerinin etkileşimsel olarak ele alınmasının önemli olduğu belirtilmektedir (14). Bu sebeple mülteci kadınlarla yürütülen araştırmalarda mülteci kadınların köken kültürü göz önünde bulundurularak, yerleşilen ülkedeki fiziksel aktiviteye katılıma yönelik ihtiyaçlarının belirlenmesinin önemli olduğu belirtilmektedir. (14, 15). Bu tez çalışmasında da ilgili literatür ve kültürleşme kuramının varsayımları doğrultusunda, mülteci kadınların fiziksel aktivite deneyimleri, Suriye ve Türkiye kültürünün özellikleri temelinde etkileşimsel bir biçimde ele alınmıştır.

Arap ülkelerinde yaşayan kadınlarla yürütülen araştırmalar; dini ve toplumsal normlar sebebiyle, kadınların erkeklere göre fiziksel aktiviteye katılımı daha fazla engelle karşı karşıya olduğunu ve bu sebeple kadınların erkeklere oranla fiziksel aktiviteye katılımının daha az olduğunu göstermektedir (88; 164). Suriyeli mülteci kadınların köken kültürleri bağlamında karşılaştıkları sosyo-kültürel engeller, kadınların köken ülkede ve yerleşilen ülkede düzenli olarak fiziksel aktiviteye katılımını engellemektedir (144) (sy., 108). Araştırmanın bulguları kapsamında bu

sosyo-kültürel engeller Suriye’de hâkim olan toplumsal cinsiyet düzeni, kadınların ev dışı alanlarda denetlenmesine yol açan aile, akraba ve komşuların oluşturduğu toplumsal çevre baskısı ve dini kurallarla ilişkilidir.

Kültürel, sosyo-ekonomik ve politik faktörler; mültecilerin fiziksel aktiviteye katılımı da içeren sağlıklı yaşam biçimi anlayışı geliştirmesinde etkilidir (144) (sy., 108) Suriyeli mülteci kadınların Türkiye’ye göç ettikten sonra fiziksel aktiviteye katılımlarının arttığı söylenebilir. Bu değişimin yaşanmasındaki sebepler karşılaştırmalı olarak ele alınacaktır. Mohammadi (15)’nin Almanya’da Afganistanlı, Suriyeli ve Iraklı kadınlarla yürüttüğü araştırmada kadınların kamusal alanda fiziksel aktiviteye katılımının kısıtlandığı bulgulanmıştır. Bu tez çalışması da bu bulguyu desteklemektedir. Katılımcılar, köken kültürlerinde Müslüman örtünme pratiklerinin kamusal alanda fiziksel aktiviteye katılımı kültürel olarak engellediğini belirtmiştir. Ancak kadınlar kendi beden görüntülerini değiştirmeden Türkiye’de kamusal alanda fiziksel aktiviteye katılmanın hem kendileri için sorun olmadığını hem de Türkiye’nin fiziksel aktivite kültüründe bu durumun uygunsuz olmadığını belirttiler. Bu bakış açısının geliştirilmesinde katılımcılar tarafından iki kültürün hem kadın hakları hem de fiziksel aktiviteye katılım hakları anlamında karşılaştırma yapması etkilidir. Suriye’nin fiziksel aktivite kültüründe; fiziksel aktivite ve spor alanlarının özellikle kadınlar için yok denecek kadar az olması ve var olan spor tesislerin bütün toplumsal sınıflara hitap etmemesi, Suriye’de kadınların fiziksel aktiviteye katılımını kısıtlayan sosyo-ekonomik sebepler arasındadır. Türkiye’de yerel yönetimlerin fiziksel aktiviteye ilgisinin artması ve bu bağlamda rekreatif fiziksel aktivite alanları ve Hanımlar Lokali gibi ücretsiz ve herkesi kapsayan hizmetleri kamuya sunması, Suriyeli kadınların fiziksel aktiviteye katılımını artıran önemli sebeplerden biridir.

Diğer gönüllü göçmen gruplarına kıyasla, zorunlu olarak kültürleşme sürecine dahil olan mültecilerin, yaşadıkları kültürleşme deneyimlerinin sağlıkları üzerinde önemli bir etkisi bulunmaktadır (165). Suriye’de meydana gelen insani krizde aile üyelerini kaybetmek, göç ettikten sonra aile, akraba, arkadaş ya da komşu gibi yakın çevreden ayrılmak zorunda kalmak ve bu süreçte birçok kez yerinden edilmiş olmak; mülteci kadınların psikolojik sağlıklarını olumsuz anlamda etkileyebilmektedir (15,

144, 166). Bu sebeple, zorunlu göç bağlamında dahil olunan yeni sosyo-kültürel çevrede, yaşamlarını yeniden inşa etmek zorunda kalmanın sebep olduğu psikolojik problemler; bazı kadınların fiziksel aktiviteye katılımlarını engelleyebilmektedir.

Spora ve fiziksel aktiviteye katılımın; fiziksel ve mental sağlığa katkıda bulunma, öz saygıyı artırma, toplumsal normlara meydan okuma ve toplumsal uyumu kolaylaştırma gibi mültecilerin yaşamına katkı sağladığı belirtilmektedir (167). Fiziksel aktiviteye katılım; bazı kadınlar için, köken kültürde fiziksel aktiviteye katılımı kısıtlayan sosyo-kültürel normlara meydan okumayı sağlamıştır. Bazıları içinse göç etmenin yarattığı psikolojik problemlerin üstesinden gelmede bir araçtır. Bazıları için ideal beden görüntüsüne ulaşmak ya da sağlık hedefidir. Aynı zamanda spora ve fiziksel aktiviteye katılım mültecileri etnik veya dini ayrımcılığa maruz bırakabilmektedir (161) Zorunlu göç bağlamında göç eden kişilerin spora ve fiziksel aktiviteye katılımında engel oluşturabilecek en önemli faktörün tüm düzeylerde yaşanabilecek ayrımcılık olduğu belirtilmiştir (161). Bu araştırma kapsamında da Türkiyeli ve Suriyelilerin katıldığı bir spor merkezinde etnik kökeni sebebiyle yaşadığı ayrımcılık sonucunda bir katılımcı spor merkezini bırakmak zorunda kalmıştır.

Kadınların büyük bir çoğunluğu Türkiye'ye geldikten sonra kamusal alanda daha özgür ve rahat hareket edebildikleri için kendilerini fiziksel anlamda daha aktif hissettiklerini belirtti. Göç etmekle ilişkili yaşanan zaman kısıtlılıkları, dil kurslarına katılma, toplumsal cinsiyet rolleri genel olarak fiziksel aktiviteye katılımı sınırlayan ortak engellerdir (144). Yeni yaşam tarzına alıştıktan ve uygun zamana sahip olduktan sonra kadınların çoğu fiziksel aktiviteye katılım konusunda istekli olduklarını belirtmiştir.

Sonuç olarak Türkiye'de yaşayan Suriyeli mülteci kadınların Berry'nin önerdiği dört kültürleşme stratejisinden bütünleşme stratejisini benimsemeye daha yatkın oldukları görülmüştür. Köken kültürü terk etmeden, Türkiye'nin kültürünü de benimseyen mülteci kadınlar, Türkiye'de kendilerini görece daha özgür hissetmekte ve değişen toplumsal çevrenin de etkisiyle fiziksel aktiviteye daha fazla katılmaktadır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç

Bu tez çalışmasında, Suriyeli mülteci kadınların sosyo-kültürel arka planları ve köken kültürün özellikleri göz önünde bulundurularak, güncel fiziksel aktivite deneyimlerinin göç ettikleri yeni sosyo-kültürel çevreden nasıl etkilendiği kültürleşme süreçleri dikkate alarak araştırılmıştır. Tezde kültürleşme kuramı doğrultusunda, kültürleşme sürecini etkileyen faktörlerden faydalanılarak, Suriyeli mültecilerin Türkiye kültürüyle temas etmesi sonucunda gündelik yaşamlarına ve fiziksel aktivite deneyimlerine olan etkisi ortaya çıkarılmıştır. Connell'ın toplumsal cinsiyet düzeni kavramı ise iki kültürle bağlantılı olarak göç etmekle birlikte değişen kadınlık durumunu ve bu durumun fiziksel aktiviteye olan olumlu etkisini ortaya çıkarmaya olanak vermiştir. Kültürleşme kuramının ve toplumsal cinsiyet düzeni kavramının bir arada bu çalışmada kullanılması, etkileşimsel ve bütünlüklü bir yaklaşım geliştirmeyi mümkün kılmıştır.

Mülteci kadınların fiziksel aktivite deneyimlerinin incelendiği bu araştırmanın nitel araştırma paradigması rehberliğinde yürütülmesi, Türkiye'de yaşayan Suriyeli mülteci kadınların düşük fiziksel aktivite düzeylerini ortaya çıkaran istatistiklerin arkasında yatan çok boyutlu faktörlerin her iki kültüre duyarlı bir şekilde ve mülteci kadınların kendi seslerinden ortaya çıkarılması açısından önemli bir katkı sağlamıştır.

Ankara'da yaşayan ve kendi içerisinde yaş, medeni hal, istihdam durumu ve eğitim düzeyi gibi çeşitli sosyo-demografik kategorilerde birbirinden farklılık gösteren 16 Suriyeli kadın mülteci ile gerçekleştirdiğim bireysel görüşmeler sonucunda elde edilen veriler bu çalışmayı bazı sonuçlara ulaştırmıştır. 2011'de Suriye'de başlayan iç savaş mültecileri ekonomik, sosyal ve psikolojik anlamda olumsuz etkilemiştir. Türkiye'ye geldikten sonra kültürleşmenin sürecinin ilk zamanlarında karşılaşılan en büyük zorluk yeni bir dil öğrenmek zorunda kalmak ile ilgilidir. Türkçe bilmemek katılımcıların hayatında hak ve hizmetlere ulaşımında sorun yaşama, eğitim hayatına yönelik kaygı duyma, psikolojik olarak iyi hissetmeme, sosyal ilişki geliştirememe ya

da gündelik hayatın gerekliliklerini yerine getirememe gibi sorunların yaşanmasına sebep olmuştur. Türkçe konuşabilen ve anlayabilen katılımcıların daha genç yaşta olan, Türkiye’de eğitim hayatına devam eden ve Türkiye’de istihdama dahil olan kadınlar olduğu söylenebilir. Diğer katılımcıların Türkçe düzeylerinin çok iyi olmaması hem getto bölgede yaşamaları hem de zamanlarının büyük bir çoğunluğunu ev içi alanda geçirmeleriyle yani toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Kültürleşme sürecini etkileyen bir diğer faktör Türkiyelilerin mültecilere yönelik tutumu ile ilgilidir. Bu bağlamda katılımcıların olumsuz tutumlar daha baskın olmakla birlikte olumlu tutumlarla da karşı karşıya kaldığı görülmüştür. Türkiyeliler tarafından üretilen olumsuz söylemler, kadınların Suriye kültürüne göre örtünme pratiklerinin farklı olması ile savaş ve milliyetçilik konuları üzerinden üretilmektedir. Bir katılımcının yalnızca Suriyeli olması sebebiyle spor merkezinde yaşadığı ayrımcılık deneyimi, Türkiye’de spora katılımını olumsuz anlamda etkilemiştir. Türkiyelilerin mültecilere yönelik olumlu tutumlarının bulunması ise mülteci kadınların sosyo-kültürel hayata uyumunu kolaylaştırmıştır.

Mültecilere yönelik sağlanan toplumsal destek mültecilerin her iki kültür ile ilişki içinde olmasını sağlayarak başarılı bir uyum sürecine katkıda bulunmaktadır. Araştırma bağlamında mültecilere sağlanan toplumsal destek katılımcılardan bazılarının yeni fiziksel aktivite türlerini ilk kez deneyimlemesini sağlamıştır ve bu durum katılımcıların Türkiye’yi tanımalarına ve Türkiye’nin fiziksel aktivite kültürüne dair bilgi edinmelerine katkı sağlamıştır.

Suriyeli mülteci kadınlar, kültürleşme sürecinde iki kültür arasında kadınların konumu ile ilgili kıyaslamalar yapmaktadır. Suriye kültürü içerisinde yasal olarak korunmayan kadınlar, Türkiye’ye geldikten sonra kadın haklarının varlığını öğrenmiştir ve Türkiye’de farklı kadınlıkların olduğunu görmüştür. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet eşitsizliği temelinde kadına biçilen toplumsal cinsiyet rollerini Türkiye’de sürdürmelerine rağmen, Türkiye’de kendilerini daha özgür ve daha güçlü hissettiklerini belirtmişlerdir. Suriye’deki toplumsal cinsiyet düzeninde; toplumsal

baskı, sosyo-kültürel normlar ve Müslüman örtünme pratikleri sebebiyle kadınların kamusal alanda yer alması uygun görülmemektedir ve bu durum kadınların gündelik yaşamını kısıtlandırmaktadır. Ancak Türkiye'ye geldikten sonra kadınlar, kadın haklarının varlığını öğrendikleri, Türkiye'deki farklı kadınlıklara şahit oldukları ve göç ile birlikte toplumsal çevrelerini Suriye'de bırakarak Türkiye'de toplumsal baskıdan arındıkları için Türkiye'de kamusal alanda daha rahat hareket edebilmektedir. Dolayısıyla kültürleşme sürecinde iki kültür temelinde kadınların konumunun kıyaslanması sonucunda, kültürleşme kuramının önerdiği gibi değişim süreci başlamıştır. Göç etmenin sebep olduğu kadın haklarını öğrenme, toplumsal baskıdan arınma ve Türkiye kültüründe hem özel alanda hem de kamusal alanda aktif rol alan kadınların varlığı onları fiziksel aktiviteye katılım konusunda da cesaretlendirmektedir. Çünkü Suriyeli kadınlar, kadın haklarını sadece hukuki olarak değil fiziksel aktivite ve spora katılım hakkı açısından da değerlendirmektedirler. Bu kıyaslamayı genellikle gündelik hayatlarında kamusal alanda fiziksel aktif rol model kadınlar üzerinden geliştirirler de kültürleşme sürecinde önemli bir sosyal ajan olan anaakım medyada kadın sporcularının görünürlüğünün olması da etkilidir.

Kadınların fiziksel aktivite deneyimlerinde değişime sebep olan bir diğer etken toplumsal sınıf ile ilgilidir. Suriye'de spor merkezlerinin yüksek katılım ücretleri talep etmesi, kolay ulaşılabilir ve ücretsiz fiziksel aktivite alanlarının olmaması mülteci kadınların fiziksel aktiviteye katılımını kısıtlayan sebeplerden biriydi. Türkiye'de ise yerel yönetimlerin sosyal devlet anlayışı ile spor ve fiziksel aktivite gibi modern hizmetleri kamuya ücretsiz bir biçimde sağlaması, kamusal alanda fiziksel aktivitenin görünürlüğünü artırmakla birlikte düşük toplumsal sınıf sebebiyle Suriye'de fiziksel aktivite yapamayan kadınların fiziksel aktiviteye katılımlarında önemli rol oynamıştır.

Sonuç olarak; Türkiye kültüründe kadınların toplumsal hayattaki konumu ve fiziksel aktiviteye katılımları, Türkiye'de yerel yönetimlerin fiziksel aktiviteye ilgisinin artması, Türkiye'deki spor medyası ve mültecilere sağlanan toplumsal desteğin kadınların Türkiye'de fiziksel aktivite deneyimlerini olumlu yönde etkileyen kültürleşme faktörleri olduğu görülmüştür.

6.2. Öneriler

6.2.1. Gelecek Araştırmalara Yönelik Öneriler

Bu tez çalışması, Türkiye’de yaşayan Suriyeli mülteci kadınların fiziksel aktivite düzeylerine yönelik nicel verilere nitel araştırma paradigması ile açıklama getirmeye çalışmıştır. Ulusal alanyazında Suriyeli mülteci kadınlara yer verilmediği düşünüldüğünde, bu alanda daha çok ve daha kapsamlı araştırmalar sonucunda üretilecek bilimsel verilere ihtiyaç vardır. Bu çalışmanın, bu alanda yürütülecek diğer araştırmalara bir kapı aralayabileceğini düşünüyorum.

Bu araştırma kapsamında, iki kültürü aynı anda ve etkileşimsel olarak ele alarak mülteci kadınların fiziksel aktivite deneyimlerini inceleme fırsatı sağladığı için kültürleşme kuramını kullandım. Uluslararası alanyazında sosyo-ekolojik modelin, Bourdieu’nun sermaye ve habitus kavramlarının ve özellikle toplumsal cinsiyet, göç ve fiziksel aktivite konulu araştırmalarda kesişimsellik kuramının sıklıkla kullanıldığı bilinmektedir. Özellikle sosyo-ekolojik model, mülteci kadınların fiziksel aktiviteye katılımlarının çok boyutlu bir yaklaşımla analiz edilebilmesine imkân sağladığından uluslararası alanyazında sıklıkla tercih edilmektedir. Bu bağlamda Suriyeli mülteci kadınlarla yürütülecek araştırmalarda farklı kuramların kullanılması üretilecek bilimsel bilgileri çeşitlendirebilir ve dolayısıyla alanyazını zenginleştirebilir.

Bu tez çalışması Ankara’da yaşayan Suriyeli mülteci kadınlar ile yürütülmüştür. Ankara’nın başkent konumunda olması, büyükşehir olması ve Ankara’da sosyal imkanların daha fazla olması araştırma sonuçlarına olumlu yönde yansımış olabilir. Aynı araştırmanın Türkiye’nin farklı illerinde yürütülmesi araştırma sonuçlarında farklılık doğurabilir. Ayrıca bu araştırmanın kamp içerisinde yaşayan katılımcılarla yürütülmesi hem sağlık ve fiziksel aktivite hem de mülteci kadınların kültürleşme deneyimleri ile ilgili farklı sonuçların ortaya çıkmasını sağlayabilir.

Araştırmanın bulguları arasında Suriyeli erkeklerin, kadınların fiziksel aktiviteye katılımında karar verici olabildikleri yer almaktadır. Bu bağlamda Suriyeli erkek

mültecilerin yeni bir sosyo-kültürel çevreye dahil olarak girdikleri yeniden toplumsallaşma sürecinde, toplumsal cinsiyet rollerinde ve fiziksel aktiviteye bakış açılarında nasıl bir değişimin yaşandığını incelemek farklı ve önemli bir araştırma önerisi olabilir.

Bu tez çalışması kapsamında mülteci kadınların Suriye'deki toplumsal sınıflarına dair veri toplanmaması araştırmanın kısıtlılığı olarak belirtilebilir. Gelecek araştırmalarda, mültecilerin köken ülkedeki toplumsal sınıflarına yönelik verilerin toplanması, mültecilerin köken ülkedeki fiziksel aktivite deneyimlerini analiz etmede daha geniş bir bakış açısı sağlayabilir.

6.2.2. Uygulamaya Yönelik Öneriler

Uluslararası göç politikalarında spora ve fiziksel aktiviteye yer verildiği görülmektedir. Ülkemizde mültecilere yönelik spor ve fiziksel aktivite uygulamalarına bakıldığında, uygulamaların sıklıkla çocuk ve gençlere yönelik olduğu bilinmektedir. Mülteci kadınlara yönelik spor ve fiziksel aktivite uygulamalarının artırılmasına ihtiyaç vardır. Fiziksel aktiviteye katılım; mülteci kadınların sosyal, fiziksel, psikolojik ve kültürel güçlenmelerine katkı sağlayarak göçün olumsuz etkilerini azaltmada, fiziksel aktivite düzeyini artırarak mülteci kadınların fiziksel ve psikolojik sağlığına katkıda bulunmada, kadınların düzenli olarak kamusal alana çıkmasını sağlayarak onların toplumsal uyumunu kolaylaştırmada önemli bir sosyal politika aracı olabilir.

Mülteci kadınlara yönelik fiziksel aktivite ve spor programları geliştirilirken; kadınların köken ülkelerindeki sosyo-kültürel normların, dini inanç pratiklerinin, toplumsal cinsiyet rollerinin, fiziksel aktivite kültürünün ve Türkiye'deki fiziksel aktivite düzeylerinin dikkate alınması, programın devamlılığını sağlamak ve mülteci kadınların sesinden kültüre duyarlı program geliştirmek açısından önemli olabilir.

7. KAYNAKLAR

1. United Nations High Commissioner for Refugees, Syria Regional Refugee Response [Internet]. 2020 [Erişim Tarihi 06 Ocak 2020]. Erişim Adresi: <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria>
2. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler [Internet]. 2020 [Erişim Tarihi 06 Ocak 2020]. Erişim Adresi: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
3. Castles S, De Haas H, Miller MJ. The age of migration: International population movements in the modern world. 5th ed. New York: Palgrave Macmillan; 2014.
4. UN Women. Gender-based violence and child protection among Syrian refugees in Jordan, with a focus on early marriage, Jordan: UN Women; 2013.
5. Kılıç M, Arslanyılmaz M, Özvarış BŞ. Savaş ve çatışma ortamında kadın sağlığı. STED. 2015; 24(6):237-244.
6. Başterzi AD. Mülteci, sığınmacı ve göçmen kadınların ruh hali. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar. 2017; 9(4):379-387.
7. Çaman KÖ, Özvarış BŞ. Uluslararası göç ve kadın sağlığı. Sağlık ve Toplum. 2010; 20(4):3-13.
8. Balçılar M. Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin sağlık durumu araştırması Türkiye'de yaşayan Suriyeli mültecilerde bulaşıcı olmayan hastalık risk faktörleri sıklığı, T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, T.C. Sağlık Bakanlığı, World Health Organization; 2016.
9. Yaman A. Suriyeli sosyal sermayenin inşası ve yeniden üretim sürecinin sivil toplum ve ekonomik hayat alanlarında incelenmesi. Göç Araştırmaları Dergisi. 2016; 3: 94-127.
10. T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). Türkiye'deki Suriyelilerin demografik görünümü, yaşam koşulları ve gelecek beklentilerine yönelik saha araştırması, Ankara: T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı; 2017.
11. Ciğer Mİ. Uluslararası hukuka uygun geçici koruma rejiminin unsurları üzerine. Göç Araştırmaları Dergisi. 2016; 3:62-92.
12. Erdoğan MM. Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal kabul ve uyum. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları; 2015.
13. Pfister G. Muslim women and sport in diasporas: Theories, discourses and practices-analysing the case of Denmark. Benn T, Pfister G, Jawad H, editors. Muslim women and sport. New York: Routledge; 2011.
14. O'Driscoll T. Exploring cultural variables affecting sport and physical activity behaviours of Karen refugees in Australia: Applying a culturally specific approach to active lifestyles [PhD thesis]. Australia: Victoria University; 2016.

15. Mohammadi S. Social inclusion of newly arrived female asylum seekers and refugees through a community sport initiative: the case of Bike Bridge. *Sport in Society*. 2019; 22(6):1082-1099.
16. Özşarı A, Fişekçioğlu İB, Altın M. Gençlik merkezi faaliyetlerine katılan Suriyeli mültecilerin algıladıkları hizmet kalitesi üzerine bir araştırma. *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi*. 2017; 2(1): 31-44.
17. Atalı L. Türkiye’de Suriyelilere sağlanan hizmetlerin spor yönü ile incelenmesi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*. 2018; 5(31):4532-4537
18. Kavi E, Yıldırım YZ. Çocuk ve gençlik politikaları açısından sporun önemi ve Suriyeli mültecilere yönelik uygulamalar. *Karatahta/İş Yazıları Dergisi*. 2018; 11: 1-31.
19. Dünder A. Impact of physical education lesson on adaptation of Syrian refugee school age children in Turkey. *World Journal of Education*. 2019; 9(1):266-273.
20. Ercan S. Yerli ve mülteci sporcuların spor branşı tercihlerinin incelenmesi. *Uluslararası Hakemli Akademik Spor Sağlık ve Tıp Bilimleri Dergisi*. 2018; 29:149-161.
21. Arendt H, Biz Mülteciler [İnternet]. 2017 [Erişim Tarihi: 06.01.2020]. Erişim Adresi: <https://www.gazeteduvar.com.tr/dunya-forum/2017/04/29/biz-multeciler/>
22. United Nations High Commissioner for Refugees, UNHCR viewpoint: ‘Refugee’ or ‘migrant’ – Which is right? [İnternet]. 2016 [Erişim Tarihi: 06.01.2020]. Erişim Adresi: <https://www.unhcr.org/news/latest/2016/7/55df0e556/unhcr-viewpoint-refugee-migrant-right.html>
23. Uluslararası Göç Hukuku Göç Terimleri Sözlüğü. 2. Baskı. Uluslararası Göç Örgütü; 2013. Göç; sayfa no:35
24. Uluslararası Göç Hukuku Göç Terimleri Sözlüğü. 2. Baskı. Uluslararası Göç Örgütü; 2013. Göçmen; sayfa no:36-37
25. Kaya İ, Yılmaz-Eren E. Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Durumu Arada Kalanların Hakları ve Yükümlülükleri, İstanbul: SETA; 2014.
26. United Nations High Commissioner for Refugees, Syria Regional Refugee Response [İnternet]. 2019 [Erişim Tarihi: 06.01.2020]. Erişim Adresi: https://data2.unhcr.org/en/situations/syria#_ga=2.206455760.2142308225.1577104686-1611154402.1571831572
27. T.C. Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Tetkik İdaresi, Cenevre’de 1951 tarihinde imzalanmış olan mültecilerin hukuki durumuna dair sözleşmenin tasdiki hakkında kanun tasarısı ve dış işleri komisyonu raporu (1/125) [İnternet]. 1961 [Erişim Tarihi: 06.01.2020]. Erişim Adresi: https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/KM_/d00/c002/km_00002024ss0053.pdf
28. Köse AM, Sunata U, Deniz E. Sosyal baskınlık yönelimi ve empatinin Suriyeli sığınmacıların tehdit olarak algılanması ile ilişkileri: Çankaya ve Altındağ örnekleriyle bir yapısal eşitlik modeli. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*. 2018; 40(2):283-314.

29. Selvin E. Göçün bilimsel anlatısı: Türkiye ‘Akademiya’sının’ Suriyeli ‘Mülteciler’ ile imtihanı. Boğaziçi Üniversitesi Avrupa Çalışmaları Merkezi Öğrenci Forumu Bülteni. 2016; 5:15-29.
30. Demirler D. İnsan hakları ve egemenlik sarkacında Türkiye’de yerinden edilme ve toplumsal cinsiyet. Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar. 2007; 4.
31. Barın H. Türkiye’deki Suriyeli kadınların toplumsal bağlamda yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri. Göç Araştırmaları Dergisi. 2015; 2:10-56.
32. United Nations Development Programme, Gender Inequality [İnternet]. [Erişim Tarihi: 06.01.2020]. Erişim Adresi: https://www.undp.org/content/dam/undp/library/Poverty%20Reduction/Inclusive%20development/Humanity%20Divided/HumanityDivided_Ch5_low.pdf
33. Buz S. Göçte kadınlar: feminist yaklaşım çerçevesinde bir çalışma. Toplum ve Sosyal Hizmet. 2007; 18(2):37-50.
34. Akis Y. Uluslararası zorunlu göç literatüründe toplumsal cinsiyet: Başlıca yaklaşımlar ve eleştiriler. İhlamur-Öner SG, Öner NAŞ, editörler. Küreselleşme çağında göç. 4. Baskı. İstanbul: İletişim; 2016.
35. Gürpınar B. Feminist uluslararası ilişkilerde güvenlik ve barış: Suriye iç savaşı ve kadınlar. Alternatif Politika. 2017; 9(3):471-494.
36. T.C. Kamu Denetçiliği Kurumu. Türkiye’deki Suriyeliler Özel Rapor, Ankara: T.C. Kamu Denetçiliği Kurumu; 2018.
37. Yücel A, Utaş C, Luchsinger G, Kavlak İV, Kristjansdottir IB, Freizer S. Türkiye’de geçici koruma altındaki Suriyeli kadın ve kız çocuklarının ihtiyaç analizi, Ankara: Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği, United Nations Women; 2018.
38. Özgür-Baklacioğlu N, Kıvılcım Z. Sürgünde Toplumsal Cinsiyet. İstanbul: Derin Yayınları; 2015.
39. Alessio R. Violence against women in Syria. The Lancet. 2013; 382: 1858.
40. Bruner S. Sexual violence in the Syrian civil war is likely a state strategy. Yale Academic Commons. 2014.
41. Parker S. Hidden crisis: violence against Syrian female refugees. The Lancet. 2015; 385:2341-2342.
42. Syrian Network for Human Rights. On the International Women’s Day, a glimpse at how Syrian women have been targeted. Syrian Network for Human Rights; 2018.
43. Bakioğlu A, Artar F, İzmir H. Ankara’daki Suriyelilerin mültecilik deneyimleri. Ankara: Sosyoloji Derneği; 2018.
44. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. 2018 Türkiye nüfus ve sağlık araştırması. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, TÜBİTAK; 2019.

45. Günel-Yılmaz S. Uluslararası zorunlu göç çalışmalarında feminist bir metodoloji: Mardin’de Suriyeli kadınların deneyimleri [Yüksek Lisans Tezi]. Mardin: Mardin Artuklu Üniversitesi; 2018.
46. Buz S. Kadın ve göç ilişkisi: Sığınan ve sığınmacı kadınlar örneği [Doktora Tezi]. Ankara: Hacettepe Üniversitesi; 2006.
47. Cankurtaran Ö, Albayrak H, Suriye’den Türkiye’ye kadın olmak. Avrupa Birliği Sivil Koruma ve İnsani Yardım, Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu; 2019.
48. Berry JW, Phinney JS, Sam DL, Vedder P. Immigrant youth acculturation identity and adaptation. *Applied Psychology*. 2006; 55(3):303-332.
49. Redfield R, Linton R, Herskovits MJ. Memorandum fort he study of acculturation. *American Anthropologist*. 1936; 38(1):149-152.
50. Berry JW, Poortinga, YH, Breugelmans SM, Chasiotis A, Sam DL. Kültürlerarası psikoloji: Araştırma ve uygulamalar. Ankara: Nobel; 2015.
51. Berry JW. Acculturation as varieties of adaptation. Padilla AM, editör. *Acculturation: Theory, models and some new findings*. Boulder: Westview Press for the American Association for the Advancement of Science; 1980.
52. Berry JW. Living in together in culturally-plural societyies: Understanding and managing acculturation and multiculturalism. Berkman S, Aksu-Koç A, editörler. *Perspectives on Human Development, Family and Culture*. New York: Cambridge University Press; 2009.
53. Berry JW. Acculturation: Living successfully in two culture. *International Journal of Intercultural Relations*. 2005; 29(6):697-712
54. Berry JW. Immigration, acculturation and adaptation. *Applied Psychology*. 1997; 46(1):5-34.
55. Şeker BD. Göç ve Uyum Süreci: Sosyal psikolojik bir değerlendirme. Şeker BD, Sirkeci İ, Yüceşahin M, editörler. *Göç ve Uyum*. United Kingdom: Transnational Press London; 2015.
56. Berry JW, Kim U, Minde T, Mok D. Comparative studies of acculturative stress. *International mifration review*. 1987; 21(3): 491-511.
57. Şeker BD, Boysan M. İranlı geçici sığınmacıların kültürleşme tercihlerinin demografik özelliklere göre incelenmesi. *Journal of Social Sciences*. 2013; 6(1):18-40.
58. Safdar S, Struthers W, van Oudenhoven JP. Acculturation of Iranians in the United States, the United Kingdom, and the Netherlands: A test of the multidimensional individual difference acculturation (MIDA) model. *Journal of Cross-Cultural Psychology*. 2009; 40(3):468-491.
59. Connell RW. Toplumsal cinsiyet ve iktidar: Toplum, kişi ve cinsel politika. 2.baskı. İstanbul: Ayrıntı Yayınları; 2016.

60. Evenson KR, Sarmiento OL, Ayala GX. Acculturation and physical activity among North Carolina Latina immigrants. *Social Science & Medicine*. 2004; 59(2):2509-2522.
61. Ahluwalia I, Ford E, Link M, Bolen J. Acculturation, weight and weight-related behaviours among Mexican Americans in the United States. *Ethnicity & Disease*. 2007; 17:643-649.
62. Abraido-Lanza AF, Chao MT, Florez KR. Do healthy behaviours decline with the greater acculturation? Implication for the Latino mortality paradox. *Social Science Medicine*. 2005; 61: 1243-1255.
63. Gerber M, Barker D, Pühse U. Acculturation and physical activity among immigrants: A systematic review. *Journal of Public Health*. 2012; 20(3):313-341.
64. Park HS, Rubin A. The mediating role of acculturative stress in the relationship between acculturation level and depression among Korean immigrants in the US. *International Journal of Intercultural Relations*. 2012; 36(5):611-623.
65. Torres L, Driscoll MW, Voell M. Discrimination, acculturation, acculturative stress and Latino psychological distress: A moderated mediational model. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*. 2012; 18(1): 17.
66. Shim YR, Schwartz RC. The relationship between degree of acculturation and adjustment difficulties among Korean immigrants living in a Western society. *British Journal of Guidance & Counselling*. 2007; 35(4):409-426.
67. Salas XR, Raine K, Vallamatos H, Spence JC. Socio-cultural determinants of physical activity among Latin American immigrant women in Alberta, Canada. *Journal of International Migration and Integration*. 2016; 17(4): 1231-1250.
68. Vella CA, Ontiveros D, Zubia RY, Bader JO. Acculturation and metabolic syndrome risk factors in young Mexican and Mexican–American women. *Journal of Immigrant and Minority Health*. 2011; 13(1): 119-126.
69. Tovar A, Must a, Metayer B, Gute DM, Pirie A, Hyat RR, Economos CD. Immigrating to the US: what Brazilian, Latin American and Haitian women have to say about changes to their lifestyle that may be associated with obesity. *Journal of Immigrant and Minority Health*. 2013; 15(2):357-364.
70. Delavari M, Sonderlund A, Mellor D, Mohebbi M, Swinburn B. Migration, acculturation and environment: determinants of obesity among Iranian migrants in Australia. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2015; 12(2):1083-1098.
71. Evenson KR, Sarmiento OL, Ayala GX. Acculturation and physical activity among North Carolina Latina immigrants. *Social Science & Medicine*. 2004; 59(12):2509-2522.
72. Rudmin F. Constructs, measurements and models of acculturation and acculturative stress. *International Journal of Intercultural Relations*. 2009; 33(2):106-123.

73. Bungum TJ, Thompson-Robinson M, Moonie S, Lounsbery MA. Correlates of physical activity among Hispanic adults. *Journal of Physical Activity and Health*. 2011; 8(3):429-435.
74. Kim J, Heo J, Park SH. The exploration of acculturation and health among immigrants from non-eastern cultures. *Qualitative Health Research*. 2014; 24(8): 1138-1149.
75. Wieland ML, Tiedje K, Meiers SJ, Mohamed AA, Formea CM, Ridgeway JL, ..., Patten CA. Perspectives on physical activity among immigrants and refugees to a small urban community in Minnesota. *Journal of Immigrant and Minority Health*. 2015; 17(1): 236-275.
76. Li MZ, Stodolska M. Transnationalism, leisure, and Chinese graduate students in the United States. *Leisure Sciences*. 2006; 28(1): 39-55.
77. Stack JA, Iwasaki Y. The role of leisure pursuits in adaptation processes among Afghan refugees who have immigrated to Winnipeg, Canada. *Leisure Studies*. 2009; 28(3):239-259.
78. Li KC, Sotiriadou P, Auld C. An examination of the role of sport and leisure on the acculturation of Chinese immigrants. *World Leisure Journal*. 2015; 57(3): 209-220.
79. Başterzi AD. Mülteci, sığınmacı ve göçmen kadınların ruh hali. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. 2017; 9(4):379-387.
80. Yan Z, Cardinal BJ. Perception of physical activity participation of Chinese female graduate students: A case study. *Research Quarterly for Exercise and Sport*. 2013; 84(3): 384-396.
81. Hacısöftaoğlu İ, Pfister G. Transitions: life stories and physical activities of Turkish migrants in Denmark. *Sport in Society*. 2012; 15(3): 385-398.
82. Lenneis V, Pfister G. When girls have no opportunities and women have neither time nor energy: the participation of Muslim female cleaners in recreational physical activity. *Sport in Society*. 2017; 20(9): 1203-1222.
83. Stride A. Centralising space: The physical education and physical activity experiences of South Asian, Muslim girls. *Sport, Education and Society*. 2016; 21(5): 677-697.
84. Fouad MF, Rastam S, Ward KD, Maziak W. Prevalence of obesity and its associated factors in Aleppo, Syria. *Prevention and Control*. 2006; 2(2): 85-94.
85. Asfar T, Ahmad B, Rastam S, Mulloli TP, Ward KD, Maziak W. Self-rated health and its determinants among adults in Syria: a model from the Middle East. *BMC Public Health*. 2007; 7(1):177.
86. Bakir MA, Hammad K, Mohammad L. Prevalence of obesity, central obesity, and associated socio-demographic variables in Syrian women using different anthropometric indicators. *Anthropological Review*. 2017; 80(2): 191-205.
87. Al Hazzaa HM, Abahussain NA, Al-Sobayel HI, Qahwaji DM, Musaiger AO.). Physical activity, sedentary behaviors and dietary habits among Saudi adolescents

relative to age, gender and region. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*. 2011; 8(1): 140.

88. Musaiger AO, Kalam F. Dietary habits and lifestyle among adolescents in Damascus, Syria. *Annals of Agricultural and Environmental Medicine*. 2014; 21(2).

89. Asfar T, Ahmad B, Rastam S, Mulloli TP, Ward KD, Maziak W.). Self-rated health and its determinants among adults in Syria: a model from the Middle East. *BMC Public Health*. 2007; 7(1): 1.

90. Caperchione CM, Kolt GS, Tennent R, Mummery WK. Physical activity behaviours of Culturally and Linguistically Diverse (CALD) women living in Australia: a qualitative study of socio-cultural influences. *BMC Public Health*. 2011; 11(1): 26.

91. Karfoul, NE. Women and sport in Syria. Benn T, Pfister G, Jawad H, editors. *Muslim women and sport*. New York: Routledge; 2011.

92. Bueving J, De Vries G. *Doing Qualitative Research: The craft of naturalistic inquiry*. Amsterdam: University Press; 2015.

93. Patton MQ. *Qualitative Research & Evaluation Methods*. Sage Publications; 2002.

94. Denzin N, Lincoln Y. Introduction: the discipline and practice of qualitative research. In: Denzin N and Lincoln Y (eds) *The Sage Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks, CA: SAGE. 2005; 1–32.

95. Savin-Baden M, Major CH. *Qualitative Research: The Essential Guide to Theory and Practice*. Londra: Routledge; 2013.

96. Zapata-Barrero R, Yalaz E. Göç çalışmalarında nitel araştırmalara giden yolu açmak [İnternet]. 2019 [Erişim Tarihi: 06.01.2020] Erişim Adresi: <https://gocarastirmalaridernegi.org/attachments/article/75/garkitaplik-tan-avrupa-goc-calismalarinda-nitel-arastirmalar-adli-ilk-kitap-cikti.pdf>.

97. Guba E. The paradigm dialog. E.Guba (Düz.), *The paradigm dialog* (s. 17-30) içinde. San Francisco, Sage Publications Inc. 1990.

98. Markula P, Silk ML. *Qualitative research for physical culture*. Londra: Palgrave Macmillan. 2011; 252.

99. Neuman WL. *Toplumsal araştırma yöntemleri: nitel ve nicel yaklaşımlar: 1*. Cilt, Yayınodası. 2009.

100. Grant BM, Giddings LS. Making sense of methodologies: A paradigm framework for the novice researcher, *Contemporary Nurse*. 2002; 13(1), 10-28.

101. Iosifides T. Nitel Göç Araştırmalarında Epistemolojik Meseleler: Özdüşünümsellik, Nesnellik ve Öznellik. Zapata-Barrero, R. & Yalaz, E. (Düz), *Avrupa Göç Çalışmalarında Nitel Araştırmalar* (s. 112-133) içinde. 2019. Erişim adresi: <https://gocarastirmalaridernegi.org/attachments/article/75/garkitaplik-tan-avrupa-goc-calismalarinda-nitel-arastirmalar-adli-ilk-kitap-cikti.pdf>.

102. Yalaz E, Zapata-Barrero R. Avrupa’da Nitel Göç Araştırmalarını Haritalama: Açıklayıcı Bir Analiz. Zapata-Barrero, R. & Yalaz, E. (Düz.), *Avrupa Göç Çalışmalarında Nitel Araştırmalar* (s. 10-39) içinde [İnternet]. 2019 [Erişim Tarihi:

- 06.01.2020] Erişim Adresi:
<https://gocarastirmalariderneği.org/attachments/article/75/garkitaplık-tan-avrupa-goc-calismalarinda-nitel-arastirmalar-adli-ilk-kitap-cikti.pdf>
103. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM). Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı [İnternet]. 2019 [Erişim Tarihi: 06.01.2020] Erişim Adresi: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
104. Durmaz C. Ankara yerelinde geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik projelerde sivil toplumun yerel yönetimlerle iş birliği. [Yüksek Lisans Tezi] İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi; 2018.
105. Koca C. Spor bilimlerinde nitel araştırma yaklaşımı. Spor Bilimleri Dergisi. 2017; 28(1):30-48.
106. Fusch PI, Ness LR. Are we there yet? Data saturation in qualitative research. The qualitative report. 2015; 20(9):1408-1416.
107. Charmaz K. Shifting the grounds: Constructivist grounded theory methods. Developing grounded theory: The second generation. 2009: 127-154.
108. Charmaz K. Gömülü (Grounded) teori yapılandırma: Nitel analiz uygulama rehberi. Seçkin Yayıncılık. 2015.
109. Braun V, Clarke V, Weate P. Using thematic analysis in sport and exercise research. Routledge handbook of qualitative research in sport and exercise (S. 213-227) içinde. 2016.
110. Braun V, Clarke V. Using thematic analysis in psychology, Qualitative Research in Psychology. 2006; 3(2): 77-101.
111. Braun V, Clarke V. Reflecting on reflexive thematic analysis. Qualitative Research in Sport, Exercise and Health. 2019: 1-9.
112. Öztürk P, Koca C. Futbolda Kadınlar: Bir Sosyal Alan Olarak Kadın Futbol Takımının Analizi. Türkiye Klinikleri Spor Bilimleri. 2018; 10(3): 150-163.
113. Kavasoglu İ, Koca C. Fotoğrafların Söyledikleri: Kadın Sporcuların Instagramdaki Benlik Sunumlarına Toplumsal Cinsiyet Analizi. Uluslararası Rekreasyon ve Spor Yönetimi Kongresi; 2019; Bodrum. Uluslararası Rekreasyon ve Spor Yönetimi Kongresi bildiri özetleri kitabı; 2019; 233.
114. Doğusan S, Koçak F. Ciddi serbest zaman katılımında kadın uzun mesafe koşucularının deneyimlerinin öz belirleme kuramına göre incelenmesi. Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi. 2019; 6(2): 230-249.
115. Bonhomme J, Seanor M, Schinke RJ, Stambulova NB. The career trajectories of two world champion boxers: interpretive thematic analysis of media stories. Sport in Society; 2018: 1-17.
116. Hallett R, Lamont A. How do gym members engage with music during exercise?. Qualitative Research in Sport, Exercise and Health. 2015;7(3): 411-427.
117. Schinke RJ, McGannon KR, Battochio RC, Wells GD. Acculturation in elite sport: a thematic analysis of immigrant athletes and coaches. Journal of sports sciences. 2013: 31(15); 1676-1686.

118. Noble H, Smith J. Issues of validity and reliability in qualitative research. *Evidence-based nursing*. 2015; 18(2): 34-35.
119. McGannon KR, Smith B, Kendellen K, Gonsalves CA. Qualitative research in six sport and exercise psychology journals between 2010 and 2017: An updated and expanded review of trends and interpretations. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*. 2019; 1-21.
120. Lincoln YS, Guba E. *Naturalistic Inquiry*. Sage, Thousand Oaks, CA. 1985.
121. Tracy SJ. Qualitative quality: Eight “big-tent” criteria for excellent qualitative research. *Qualitative inquiry*. 2010; 16(10): 837-851.
122. Smith B, McGannon KR. Developing rigor in qualitative research: Problems and opportunities within sport and exercise psychology. *International review of sport and exercise psychology*. 2018; 11(1): 101-121.
123. Kümbetoğlu B. Göç araştırmalarında “Nasıl” sorusu. *Küreselleşme Çağında Göç*. İstanbul: İletişim Yayınları; 2016.
124. Göç Araştırmacıları Platformu. Etik İlkeler [İnternet]. 2015 [Erişim Tarihi: 06.01.2020]. Erişim Adresi: <https://gocarastirmacilariplatformu.wordpress.com/etik-ilkeler/>
125. Van Liempt I, Bilger V. Methodological and ethical dilemmas in research among smuggled migrants. *Qualitative Research in European Migration Studies* (s. 269-285) içinde. Springer, Cham. 2018.
126. Human Rights Watch. “We’ve never seen such horror”. Crimes against Humanity by Syrian Security Forces [İnternet]. 2011 [Erişim Tarihi: 23.12.2019] Erişim Adresi: <https://www.hrw.org/sites/default/files/reports/syria0611webwcover.pdf>
127. Ülgül, M. Suriye İç Savaşı’na Feminist Bir Yaklaşım. *Alternatif Politika*. 2017; 9(3): 442-470.
128. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği. Suriye Acil Durumu [İnternet]. 2018 [Erişim Tarihi: 23.12.2019] Erişim Adresi: <https://www.unhcr.org/tr/suriye-acil-durumu>
129. Düzgün AN. Türkiye’deki Suriyeli Göçmen Kadınların Savaş Öncesi ve Sonrası Sahip Oldukları Sosyal Sermaye Değişiminin Araştırılması [Yüksek Lisans Tezi]. 2018 [Erişim Tarihi: 24.12.2019] Erişim Adresi: https://www.academia.edu/39815661/T%C3%BCrkiyedeki_Suriyeli_g%C3%B6çmen_kad%C4%B1nlar%C4%B1n_sava%C5%9F_%C3%B6ncesi_ve_sonras%C4%B1_sahip_ olduklar%C4%B1_sosyal_sermaye_de%C4%9Fi%C5%9Fiminin_ara%C5%9F_t%C4%B1r%C4%B1lmas%C4%B1_investigating_the_social_capital_changes_of_Syrian_immigrant_women_in_Turkey_before_and_after_the_war
130. Aydın O. Sultanbeyli’de yaşayan geçici koruma statüsündeki Suriyeli göçmenlerin entegrasyon süreçlerine ilişkin niteliksel bir araştırma [Yüksek Lisans Tezi]. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. 2018.
131. Ekici H. Türk toplumunda Suriyelilere yönelik algılanan tehditler ve çözüm önerileri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*. 2019; 19(44): 695-730.

132. Bostan H. Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin uyum, vatandaşlık ve iskân sorunu. *Göç Araştırmaları Dergisi*. 2018; 4(2): 39-88.
133. KONDA. Toplumsal yapı araştırması 2006: Biz kimiz?. KONDA Araştırma ve Danışmanlık, İstanbul. 2006.
134. Deniz AÇ, Hülür AB, Ekinci Y. Göç, strateji ve taktik: Suriyeli sığınmacıların gündelik hayat deneyimleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 2016; 9(42): 1077-1087.
135. Telli MB. Genç mültecilerin entegrasyonunda gençlik merkezlerinin rolü: İzmir örneği [Yüksek Lisans Tezi]. Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. 2019.
136. Türk GD. Türkiye’de Suriyeli mültecilere yönelik sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerine ilişkin bir değerlendirme. *Marmara İletişim Dergisi*. 2016; (25): 145-157.
137. Zafer AB. Göç çalışmaları için bir anahtar olarak “kültürleşme” kavramı. *Social Sciences Review of the Faculty of Sciences & Letters University of Uludag/Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2016; 19(30): 75-92.
138. T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). Türkiye’deki Suriyeli Kadınlar [İnternet]. 2014 [Erişim Tarihi: 03.01.2020] Erişim Adresi: https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/17934/xfiles/turkiye_deki-suriyeli-kadınlar_-2014_2_.pdf
139. International Federation of Human Rights (FIDH). Women and the Arab Spring: Taking Their Place? [İnternet]. 2012 [Erişim Tarihi: 03.01.2020] Erişim Adresi: <https://www.fidh.org/IMG/pdf/femmesarabangbassdef.pdf>
140. Dünya Sağlık Örgütü. Physical activity [İnternet]. 2017 [Erişim tarihi: 25.01.2018]. Erişim adresi: <https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/physical-activity>
141. Pfister G. Doing sport in a headscarf? German sport and Turkish females. *Journal of Sport History*. 2000; 27(3): 497-524.
142. Kay T. Daughters of Islam: family influences on Muslim young women's participation in sport. *International Review for the Sociology of Sport*. 2006; 41(3-4), 357-373.
143. Haith-Cooper M, Waskett C, Montague J, Horne M. Exercise and physical activity in asylum seekers in Northern England; using the theoretical domains framework to identify barriers and facilitators. *BMC Public Health*. 2018; 18(1): 762.
144. Kallas N. Understanding the perspectives of Syrian refugee women toward their health and physical activity needs as they become integrated into Canadian society [Doktora Tezi]. University of British Columbia. 2017.
145. Benjamin K, Donnelly TT. Barriers and facilitators influencing the physical activity of Arabic adults: A literature review. *Avicenna*. 2013; 8.

146. Zacheus T. The significance of sport and physical activity during the acculturation and integration process of immigrants in Finland—the experts' view. *European Journal for Sport and Society*. 2010; 7(2): 155-166.
147. Koca C, Bulgu N, Aşçı FH. Analysis of Turkish women? A physical activity participation regarding gender and social class. In th World Congress of ISSA in conjunction with the 10 th World Congress of ISHPES, Copenhagen, Denmark. 2007.
148. Koca C, Henderson K, Aşçı FH, Bulgu N. Issues of participation in leisure-time physical activity for Turkish women. *Journal of Leisure Research*. 2009; 41(2): 225-251.
149. Bilgin R. Geleneksel ve modern toplumda kadın bedeni ve cinselliği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2016; 36(1): 219-243.
150. Koca C, Hacısoftaoğlu İ. Struggling for empowerment: Sport participation of women and girls in Turkey. *Muslim Women and Sport*, (Düz.) Tansin Benn, Gertrud Pfister, and Haifaa A. Jawad (s. 154–167) içinde. London: Routledge. 2011.
151. Hasmi HM, Gross MJ, Scott-Young CM. Leisure and settlement distress: The case of South Australian migrants. *Annals of Leisure Research*. 2014; 17(4): 377–397.
152. Walseth K, Fasting K. Sport as a means of integrating minority women. *Sport in Society*. 2004; 7(1): 109-129.
153. Aydın Yılmaz ES. Suriyeli Mülteci Kadınlar: Göç Travması ve entegrasyon. *Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler*. İstanbul; Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı; 2016.
154. Castles S. Miller M.J. Göçler Çağı. İstanbul:İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları; 2008
155. Adıgüzel Y. Göçmenlerin Kültürel Entegrasyonu. *Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler*. İstanbul; Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı; 2016.
156. Masgoret AM, Ward C. Culture learning approach to acculturation. *The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology*. 2006: 58-77.
157. Liu J, Probst JC, Harun N, Bennett KJ, Torres ME. Acculturation, physical activity, and obesity among Hispanic adolescents. *Ethnicity & Health*. 2009; 14(5): 509-525.
158. Caperchione CM, Chau S, Walker GJ, Mummery WK, Jennings C. Gender-associated perceptions of barriers and motivators to physical activity participation in South Asian Punjabis living in western Canada. *Journal of Physical Activity and Health*. 2015; 12(5): 686-693.
159. Caperchione, C. M., Kolt, G. S., Mummery, W. K. Physical activity in culturally and linguistically diverse migrant groups to Western Society. *Sports Medicine*. 2009); 39(3): 167-177.
161. Spaaij R, Broerse J, Oxford S, Luguetti C, McLachlan F, McDonald B, Klepac B, Lymbery L, Bishara J, Pankowiak A. Sport Refugees and Forced Migration: A critical Review of the literature. *Frontiers in Sports and Active Living*; 2019:1: 47.

162. Palmer C. Soccer and the politics of identity for young Muslim refugee women in South Australia. *Soccer & Society*. 2019; 10(1): 27-38.
163. Pizzolati M, Sterchele D. Mixed-sex in sport for development: A pragmatic and symbolic device. The case of touch rugby for forced migrants in Rome. *Sport in Society*. 2016; 19(8-9): 1267-1288.
164. Hargraves J. Sport, Exercise and the Female Muslim body. *Physical culture, power and the body*. 2006; 74.
165. Newbold KB. The short-term health of Canada's new immigrant arrivals: evidence from LSIC. *Ethnicity & health*. 2009; 14(3):315-336.
166. Hartley L, Fleay C, Tye ME. Exploring physical activity engagement and barriers for asylum seekers in Australia coping with prolonged uncertainty and no right to work. *Health & Social Care in the Community*. 2017; 25(3): 1190-1198.
167. Coalter F. *The social benefits of sport: An overview to inform the community planning process*. Glasgow, UK: Sportscotland; 2005.